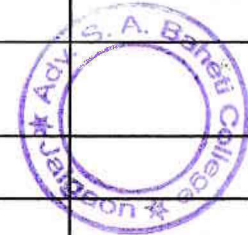

3.3.1 Number of research papers per teachers in Journals notified on UGC website during last five years (10)

Sr.No	Title of paper	Name of the author/s	Department of the teacher	Name of journal	Year of publication	ISSN number	Link to the recognition in UGC enlistment of the		
							Link to Website of the journal	Link to Article/paper/ Abstract of the article	Is it listed in UGC carelist/Scopus/WoS of science/other, mention
2017-18									
1	Needs of Population education in School education	Dr. Sunil Mayee Mr. Khemraj Patil	Department of Sociology	Journal of Research & Development	Jun & July 2017	2230-9578			
2	Anusuchit Jamati Aarakshan-Ghatnatmak Tartudi	Dr.Pramod Pawar Dr.G D Bhalerao	Political Science	Vichar Manthan	Aug 2017	2347-9639			
3	Bhartiya Sheti Kshetratil Manushyabal	Dr.D Y Hivare	Economics Dept.	Platinum	July -Sept. 2017	2231-0096			
4	Rolé of Library Reading Rooms in the Era of information communication technology with special reference to academic libraries	Mr. H.G. Bijwasi Dr. Hemant Yeole Mr. T.S. Patil	Department of Library	Scholarly Research Journal for interdisiplinary studies	Jan-March 2018	2278-8808			
5	Shetmajuranchya Magani Purvathyacha Sahasambandh	Dr.D Y Hivare	Economics Dept.	Journal of Research & Development	Feb.- 2018	2230-9578			
6	Granthalaya Network - Mahiti Ani Vaishitya Ek Aabhyas	Mr. H.G. Bijwasi Mr. T.S. Patil	Department of Library	Vidyavarta	Feb.- 2018	2319-9318			
7	Key Growth drivers & barriers to adoption of E-Payments: a review	Dr. Anil Lohar Mrs. Yogini Gajare	Department of Commerce	National Journal Research	March -2018	2455-5398			
8	Cardinal role of Teachers in nation building	Miss. Mayuri Hilal Patil	Department of Commerce	Platinum,Atharva Publication	March -2018	2231-0096			
9	Factors affecting the efficiency of college teachers	Prof. Nilima K. Thamke	Department of English	Platinum,Atharva Publication	March -2018	2231-0096			
10	Rashtra Ubharnimadhye Shikshakanche Yogdan V Uccha Shikshan	Prof.Rahul Bansod	Department of Commerce	Platinum,Atharva Publication	March -2018	2231-0096			
11	Uccha Shikshnatil Aavhane	Dr.D Y Hivare	Economics Dept.	Platinum,Atharva Publication	March -2018	2231-0096			
12	Comparative study of self esteem between Meditation Practitioners & Non-Practitioners Kabaddi Players	Prof. Satish M. Kogta Dr. Anand Upadhyay	Department of Sports	Platinum,Atharva Publication	March-2018	2231-0096			

13	Jalgaon Jilhyatil Rajya Parivahan Mahamandalachya Karmacharyanchya Karya Samadhanacha Aabhyas	Prin. Dr. Anil Lohar Mr. Abhay Sahaje	Department of Commerce	Platinum, Atharva Publication	March-2018	2231-0096			
14	Influence of Teacher Motivational Strategies on Students Improved Academic Performance	Prin. Dr. Anil Lohar	Department of Commerce	Platinum, Atharva Publication	March-2018	2231-0096			
15	Management and Motivation	Prof. S.T. Patil	Department of Commerce	Platinum, Atharva Publication	March-2018	2231-0096			
16	Teachers Motivational & Students Performance	Prof. U.K. Fase	Department of Commerce	Platinum, Atharva Publication	March-2018	2231-0096			
17	Teachers Moral : An Effective Tool for Motivation	Priti A. Varma	Department of Commerce	Platinum, Atharva Publication	March-2018	2231-0096			
18	Factors Affecting the Efficiency of College Teachers	Prof. Atul N. Patil	Department of Commerce	Platinum, Atharva Publication	March-2018	2231-0096			
19	Issues & challenges of Indian Education System	Mr. N.K. Ramteke	Department of Defence & Strategic Studies	Platinum, Atharva Publication	March-2018	2231-0096			
20	Motivation of Teachers with special reference to APJ Abdul Kalam	Prof. Ayaz Shah Gulab Shah	Department of Defence & Strategic Studies	Platinum, Atharva Publication	March-2018	2231-0096			
21	Role of Teacher in Nation Building	Prof. V.R. Thosar	Geography	Platinum, Atharva Publication	March-2018	2231-0096			
22	Adhyapak ki Yogyataye	Prof. N.D. Atkore	Hindi	Platinum, Atharva Publication	March-2018	2231-0096			
23	Factor Affecting the Efficiency of College Teachers	Prof. S.B. Patil	English	Platinum, Atharva Publication	March-2018	2231-0096			

Principal

Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

Volume 7 (Issue 03)
June-July, 2017

Dr. Khemraj V. Patil
Published Research
Paper.
Total Paper = 08

ISSN-2230-9578

(91)

Journal of Research and Development

- A Multidisciplinary International Level Refereed Journal

4.270

UGC Journal list No. 64768

Editor
Dr. R. V. Bhole

'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot No-23, Mundada Nagar, Jalgaon (M.S.) 425102
Email- info@jrdrvb.com Visit- www.jrdrvb.com

Total = 8

8/1/17

Sr. No	Title	Page
1	Measuring Search Engine Quality Miss Ulka P. Patil, Mrs. Seema V. Rane	1
2	Women Entrepreneurs and their Problems Smt. Nandini V. Nemade	28
3	Needs of Population Education in School Education Dr. Sunil Mayee Mr. Khemraj Patil	32
4	A Geographical Study of Health Status of Muslim Population in Rural Areas of Jalgaon District Dr. Ameenuddin Shamsuddin Qaazi,	36
5	Fresh Water fungi from Pachmarhi (Madhya Pardesh) Suhas A. Chaudhari, V. R. Patil	42
6	A Comparative Study of Available sports Infrastructure and Facilities Among Government and Private School in Jalgaon District. Dr. Virendra Shivsing Jadhao	46
7	Challenges of Librarian in E-Learning Indrasing P. Pawar	51
8	Supernatural Elements in Shakespeare's Drama with Reference to Hamlet & Macbeth, Prof. Rupesh. S. Wankhade	55
9	वस्तु व सेवा कर एक दृष्टीक्षेप डॉ. ए.जी. वानखेडे	58
10	महाविद्यालयीन स्तरावरील खेळाडूंच्या खेळ सरावावर संपर्क माध्यमाचा होणारा परिणाम प्रा. सचिन झोपे	61
11	संत कबीर के काव्य में सामाजिक चिंतन डॉ. राजेश भामरे	64

Needs of Population Education in School Education

Dr. Sunil Mayee

HOD, Department of Sociology, Dr. G. D. Bendale College, Jalgaon.

Mr. Khemraj Patil

Asst. Professor, Department of Sociology, Adv. S. A. Baheti College, Jalgaon.

One of the most serious problems of India is the population-explosion. The constant increase in the population is a matter of serious thought to-day. As a student of sociology I feel it is this increasing population, which gives birth to various problems faced by the Indian community today e.g. unemployment, crimes, juveniles, divorces, prostitution etc. are directly or indirectly related to the increasing population. The 1993 census shows that the Indian population has reached upto 90 crores. After 1921, if we have a glance over the census, medical facilities have increased and hence the mortality rate has come down; but due to lack of population-education and social awareness, the fertility rate has remained the same. It has invariably resulted into the increase of population. From a sociological point of view, we can have a variety of explanations; such as – child marriages and the prolonged fertility period, illiteracy, superstitions like male – child is important for religious rituals and hence, unless and until you beget the son, population goes on increasing.

A minute study of the Indian people and their aptitudes reveals the truth that Indian society is marriage centered (mentality). The thought for the future of the children is nurtured from their birth alone. Marriage centered society values conception and breeding from social and religious point of view. Similarly it has a biased attitude towards the child-less couples. Post-marital children are thought to be natural; however in India, it has not merely remained a natural process but has become an obligatory one. One must beget children after marriage. Because post-marital children become the centre of all Actions / processes and Interaction in life. The events that lead to the creation of a family from the birth of a child, reveal child-centeredness. Hence, the couples having medical-faults try to overcome their faults anyhow and hope to get children.

Apart from being marriage – centred, our society is also religion-oriented. From birth to death and after death as well, religion controls every stage in man's life. It has affected the marriage and family institutions along with the finance institutions. The individual's every action is meaningful in the context of religion only. Such a great impact, religion has achieved now a days.

Religion gives such more importance to birth-rituals. To continue the family-tradition, to make the old days happy and comfortable, to gain social prestige and to have emancipation (Moksha), from the cycle of birth-growth and death, son is craved for,

affect the population adversely that scientific knowledge of sex would certainly help to control the population. It would make them aware of their responsibilities in future as the citizens of India.

3. In answer to the third and the last question, all the fifty teachers advocated for the inclusion of the subject of sex / population education in the syllabus of 10th standard. It would change the nature of the educational system, in the real sense of the term, population-education would form a link between the society and education on a practical ground.

The teachers however, more than the students, felt the need to break the traditional frame of the educational system, I observed.

I surveyed these teachers and students with the Hypothesis that the introduction of the population education would bring about good result; and I succeeded in getting positive and good response from both of these two important sections of the society.

The answers of the students did not have any depth as such, I found.

On the other hand, the teachers very thoughtfully advocated for the population education, as it, they said, would boost the morality of the society and prevent perversions of sex life. It would also help the policy makers, they felt. Today, we don't have any bridge between the practical life and educations, some how, the population education would connect the two, they said. These were really modern ideas on their part, I observed.

Conclusion : our teachers should break the traditional frames of learning teaching. They must more the government to that effect by demanding for the syllabus matching with the modern times and needs.

This survey concretised my hypothesis that tenth standard students must have population education as a subject to be taught scientifically. It will help them to create an awareness about the dangers of population amongst the society in which they live. It will also bring about a drastic change in their own thinking.

Our Government, after 1952, no doubt has implemented many more policies to control the population growth. However, these policies centre round the 'fertile couples' only. Students and the whole educational system have been kept out of the preview of these policies. Hence, I feel, after 1952 as well, our population has been increasing beyond limits. Students must have population education if we want control the population, I feel.

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "S. A. Baheti".

PRINCIPAL

Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jaigaon

2017-18

02

पुणे
G.O.B

3

3

Maharashtra Political Science and Public Administration Conference

Reg.No. MAH / 12-83 / Aurangabad F - 985

Volume - 4

No. : 2

Issue - 11

May-Aug.2017

ISSN No. :2347-9639

VICHAR MANTHAN

34 Years

National Research Journal of Political Science and Public Administration
(Peer Reviewed Journal)

Reservation : Movements and Reality

महाराष्ट्र राज्यशास्त्र व लोकप्रशासन परिषदेची संशोधन पत्रिका

विचार मंथन

आरक्षण : आंदोलने व वास्तवता

मुख्य संपादक - प्राचार्य डॉ. पी.डी. देवरे

संपादक - डॉ. प्रमोद पवार | डॉ. मनोहर पाटील

Index

- 004-006 भारतातील रोजगार वृद्धीविरहीत आर्थिक विकास
- प्रा. विनोद आत्माराम नन्नवरे
- 009-009 भारतीय श्रेती क्षेत्रातील मनुष्यबळ
- प्रा. डॉ. दौलत यशवंत हिबरे
- 010-012 आण्विक दहशतवाद : एक जागतिक आव्हान
- प्रा. डॉ. (मेजर) केशव नारायण पाटील
- 013-016 सुरक्षित व एकसंघ भारताचा निर्माता - सरदार पटेल!
- डॉ. देवेंद्र विसपुते
- 019-019 यवतमाळची नाट्य-रंगभूमी : एक आढावा
- अतुलकुमार सारडे
- 020-023 स्त्री संसाधन केंद्राच्या कार्यवाहीचा सर्वेक्षणात्मक अभ्यास
- श्री. योगेश मोतीराम सावळे
- प्राचार्या डॉ. देवानंदा पारस सांखला
- 024-026 अनुसूचित जमातींच्या विकासात जनजातीय कार्य मंत्रालयाची भूमिका
- प्रा. डॉ. विजय एस. तुंटे
- प्रा. जे. व्ही. पाडवी
- 029-029 भारतातील पक्षीय राजकारण आणि आम आदमी पक्ष
- श्री. शरद तुकाराम पाटील
- प्रा. डॉ. विजय तुंटे
- 030-031 भारतातील स्त्री शिक्षण - एक अभ्यास
- प्रा. डॉ. व्ही. एस. देसले
- 032-033 जागतिकीकरणाचा विविध घटकांवरील परिणाम
- प्रा. डॉ. वंदना लव्हाळे
- 034-034 महाराष्ट्रातील महिलांचे राजकीय सबलीकरण - एक दृष्टिक्षेप
- प्रा. संभाजीराव आ. सोनवणे
- 036-039 भारतीय स्वातंत्र्य आंदोलनात महापंडित राहुल सांस्कृत्यायन यांचे योगदान
- प्रा. डॉ. जगदीश खरात
- 040-042 भोरगाव लेवा जात पंचायत पुरोगामित्वाचा एक मानबिंदू
- डॉ. प्रकाश संभाजी वाघमारे
- प्रा. प्रफुल्ल हरिष इंगोले
- 043-044 Faculty Empowerment Strategies in Academic Institutions
- Sunil Purushottam Patil
- Dr. Pramod Ramdas Chaudhari
- 045-049 Contemporary and Future Drivers of Indian Over-the-Counter Medication Market
- Y. S. Thakore
- Dr. S.V. Joshi
- 050-051 Factors affecting employee job satisfaction in institution of higher education
- Prof. Miss. Rajkuvar S. Gajare
- 052-054 The Role of ICT in Library Service
- Dr. Kishorsingh R.Chungade

Platinum

A Peer Reviewed
National Multidisciplinary Journal

ISSN 2231-0096

Volume - 7 Number - 3 July - Sept. 2017

Editor

Dr. Madhukar. V. Patil, Nandurbar

Asst. Editor

Dr. Shubhangi D. Rathi

Dr. H.R. Chaudhari

Prin. Dr. Vinod V. Patil

Dr. S.J. Patil

Advisory Editors

Dr. Shyam Kayande, Nagpur

Dr. Shivankar S.N., Karnataka

Dr. Kishor Gaikwad, Mumbai

Prin. Dr. A.P. Khairnar, Nizampur

Dr. Prashant Puranik, Ujjain (M.P.)

Dr. Naresh J. Parikh, Gujrat

Dr. Keshav Phale, Amravati

Dr. A. M. Garode, Chikhli

Managing Editor

Mr. Yuvraj Mali

Editorial Office

Atharva Publications

Plot No.17, Devidas Colony

Varkhedi Road, Dhule - 424 001

www.atharvapublications.com

E-Mail : atharvapublications@gmail.com

Branch :

Circulation & Advertisement

Atharva Publications

Basement, Om Hospital, Near Anglo Urdu

Highschool, Dhake Colony, Jalgaon - 425001

Ph.No. 0257-2239666

Subscription Rates

Single Copy for reader Rs. 350.00 or

US \$ 35.00 Only (extra postage charge)

For printing/ Publication of research Paper

Individuals Rs. 1200.00 (each research paper) Or

US \$ 100.00

Institutions Rs. 1400.00 per annum Or Us \$ 140.00

1. Editing of the research journal is processed without any remittance. The Selection and publication is done after recommendation of subject expert Refree.
2. Thoughts, Language vision and example in published research paper are entirely of author of research paper. It is necessary that both editor and editorial board are satisfied by the research paper. The responsibility of the matter of research paper is entirely of author.
3. Along with research paper it is compulsory to sent Membership form and copyright form.
4. In any condition if any National/ International university denies to accept the research paper published in the journal then it is not the responsibility of Editor, Managing Editor Publisher and Management.
5. Before re-use of published research paper in any manner, it is compulsory to take written acceptance form Managing Editor unless it will be assumed as disobedience of copyright rules.
6. All the legal undertaking related to this research journal are subjected to be hearable at Dhule Jurisdiction only.
7. The research journal will be sent by normal post. If the journal is not received by the author of research paper then it will not the responsibility of Editor and publisher. The amount or registered post should be given by the author of research paper. It will be not possible to sent second copy of research Journal.
8. Authors are requested to follow the author's Guide lines Contact Managing Editor - 9764694797
 - For book reviews, please send two copies of the book (one for the Reviewer and other for the library of the journal) to the Managing editor.
 - Donations of books /journals / cash / gift are welcome and will be gratefully acknowledged. All disputes concerning the journal will be settled in the court of Jalgaon, Maharashtra.

प्लॅटिनम या त्रैमासिकात प्रसिद्ध झालेली मते संपादक, सहसंपादक, कार्यकारी संपादक, आणि सल्लागार मंडळ यांना मान्य असतीलच असे नाही. या नियतकालिकात प्रसिद्ध करण्यात आलेल्या लेखातील लेखकांची मते ही त्यांची वैयक्तिक मते आहेत. तसेच शोधनिबंधाची जबाबदारी ज्या-त्या लेखकांवर राहिल.

मेसर्स अथर्व पब्लिकेशन्सच्यावतीने कार्यकारी संपादक श्री.युवराज माळी यांनी प्लॉट नं. १७, देविदास कॉलनी धुळे-४२४ ००१ (महाराष्ट्र) येथे प्रकाशित केले व झरोका प्रिंटर्स, जळगाव येथे मुद्रित केले. मोबाईल : ९४०५२०६२३०. जळगाव (ऑ.) : ०२५७-२२३९६६६.

भारतीय शेती क्षेत्रातील मनुष्यबळ

- प्रा. डॉ. दौलत यशवंत हिवरे
उपप्राचार्य
अॅड. एस. ए. बाहेती कॉलेज, जळगाव

प्रस्तावना

भारत देशाची ओळख ही कृषीप्रधान देश म्हणून आहे. अर्थव्यवस्थेचा कणा देखील बळीराजाला मानले जाते. जगाचा पोशिंदा असलेल्या बळीराजाला मात्र दुय्यम स्थान असल्याची स्थिती सध्या पाहावयास मिळते. कनिष्ठ नोकरी, दुय्यम व्यापार व उत्तम शेती असे पूर्वी मानले जात होते. मग कालांतराने हा क्रम उलटा झाला असल्याची स्थिती आहे. दिवसेंदिवस वाढणारी महागाई बियाणांचे वाढलेले दर पाऊसाची अनिश्चितता शेतीमालाला हमीभाव मिळेल याची शाश्वती नाही. भांडवल टंचाई, नैसर्गिक आपत्ती या सारख्या अनेक कारणांनी शेतकरी कर्जबाजारी होत आहे. भारतीय शेतकऱ्यांसमोर नैसर्गिक आर्थिक व सामाजिक समस्या आहेत. शेतकऱ्यांच्या हलाखीच्या परिस्थितीला अनेक घटक जबाबदार आहेत समाजातील एक मतप्रवाह असा आहे की, शेतकऱ्यांच्या हलाखीच्या परिस्थितीला शेतमजुराची टंचाई हा घटक सुध्दा काही प्रमाणात जबाबदार आहे. प्रस्तुत शोध निबंधाद्वारे शेतमजूर अर्थातच शेतीतील मनुष्यबळ याचे नियोजन व व्यवस्थापन कशाप्रकारे केले पाहिजे. हे मांडण्याचा प्रयत्न केला आहे.

• ऐतिहासिक पार्श्वभूमी

शेतीमधील मनुष्यबळ व्यवस्थापनाचा विचार करित असतांना पाश्चात्य संस्कृती, भारतीय संस्कृती व जपानी संस्कृती या तीन संस्कृतींचा अभ्यास करणे आवश्यक आहे. यातील संस्कृतीमध्ये मनुष्याच्या जीवनातील कामाचे स्थान वेगवेगळे आहे. पाश्चात्य संस्कृतीमध्ये भौतिक यश व आत्मिक समाधान मिळवून देणारी सृजनशील क्रिया म्हणजे काम असे मानले जाते. त्यामुळे व्यक्तीच्या आयुष्यात कामाला महत्त्वाचे स्थान असते. काम करण्याने व्यक्तीच्या आयुष्यात कामाला महत्त्वाचे स्थान असते. काम करण्याने व्यक्तीला आनंद मिळतो. तसेच आत्मिक समाधानासाठीही काम करणे आवश्यक ठरते

भारतीय संस्कृतीमध्ये जीवनावश्यक गरजा भागविण्यासाठीच अर्थार्जन करणे आवश्यक समजले जाते. आणि अर्थार्जनासाठी करावी लागणारी क्लेशदायक क्रिया म्हणजे काम होय. अर्थार्जनाचा व आत्मिक समाधानाचा संबंध येथे नकारात्मक आहे. असे मानले जाते. जपान संस्कृतीमध्ये काम म्हणजे समाजात प्रतिष्ठा व किर्ती मिळवून देणारे साधन आहे. समाजातील प्रत्येक सज्जन व्यक्तीने भरपूर काम केलेच पाहिजे. तसेच समाजातील सर्व व्यक्ति सारख्याच प्रतीचे किंवा समान दराने काम करू शकत नाही. तरी प्रामाणिकपणे काम करणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तीची सामाजिक पातळी समान असावी असे समजले जाते. असे समजले जाते.

विसाव्या शतकात व्यवस्थापन शास्त्रात खूप झपाट्याने बदल झाले एलिस केलर या विचारवंताने याबाबत खालील आठ टप्पे सांगितले आहेत.

- १) रानटीपणाची किंवा असंस्कृतपणाची अवस्था - या अवस्थेत मालक नोकरांकडे कायम शत्रूत्वाच्या भावनेने बघत असत. नोकर मालकाचे अहित करण्याचा सदैव प्रयत्न करतात. अशीत्यांची समजूत असे. म्हणून ते देखील नोकरांवर कायम वर्चस्व गाजवण्याचा त्यांचा नाश करण्याचा प्रयत्न करित असत.
- २) गुलामगिरीची अवस्था - या अवस्थेत नोकर हा मालकाचा गुलाम समजला जात असे. गुलामाकडून पुरेपूर कामे करून घेतल्यानंतर जेव्हा त्याची उपयुक्तता संपेल त्यावेळी मालक त्याला सहजतेने दूर करत असत.
- ३) मालक-नोकर संबंध अवस्था - या अवस्थेत व्यवसाय संघटना निर्माण होऊन मालक व नोकर यांच्यात व्यावसायिक नाते निर्माण झालेले आढळते. एका ठराविक काळापुरता नोकर मालकाचे काम करण्यास बांधलेला असला तरी इतर वेळी तो स्वतंत्र असे. त्याच्या खाजगी आयुष्यात मालकाची ढवळाढवळ नसे.
- ४) कल्याण अवस्था - पैशाच्या मोबदल्यात मालक काम करून घेत असे. पण त्याबरोबरच नोकराचे काम सुलभ कसे होईल, जीवन सुखद कसे होईल याचा विचारही मालक करू लागला. मालक-नोकर नाते संपल्यानंतरही कामगार कल्याणाकरिता मालकाने प्रयत्न करणे हे त्याचे कर्तव्य आहे. ही कल्पना मालकांनी स्विकारली
- ५) सल्ला मसलत अवस्था - "कामगारांचा दृष्टीकोन मी लक्षात घेईन, त्याचा मला फायदा तर होईलच पण त्या व्यक्तीलाही त्यामुळे आनंद होईल" हा विचार व्यवस्थापनास या अवस्थेत सुचला. व्यवसाय संघटनेच्या कामकाजाबाबत त्यांचा सल्ला मागण्यास सुरुवात झाली
- ६) सहकार अवस्था - या अवस्थेत कामगारांचा केवळ सल्ला न मागला व्यवस्थापनाने व्यवस्थापन प्रक्रियेत त्याचे सहकार्य घेण्यास सुरुवात केलेली या अवस्थेत आढळते.
- ७) विश्वास कल्पना अवस्था - या अवस्थेत व्यवस्थापन मालकाचा प्रतिनिधी न राहता केवळ विश्वस्थाची भूमिका बजावते. व्यवसायाची मालकी कोणाही एका व्यक्तीची नसून संपूर्ण समाजाची आहे. कर्मचाऱ्यांच्या, इतर

गावागावात किंवा तालुक्याच्या ठिकाणी एखादी शेतमजूर नोंदणी संस्था स्थापन करावी व या संस्थेत त्या परिसरातील शेतमजुरांची नोंदणी करावी. शेतमजुरांच्या संपर्क क्रमांक घ्यावा. ज्या ठिकाणी मोठ्या प्रमाणात मनुष्यबळाची आवश्यकता आहे. त्या भागात शेतमजुरांचा पुरवठा करावा. म्हणजे शेतकऱ्यांना हंगामाच्या काळात शेतमजूर सहज उपलब्ध होतील व शेतकऱ्यांचे आर्थिक नुकसान होणार नाही.

संदर्भ सूची

१. प्रा.डॉ. मुकुंदराव गायकवाड - कृषी व्यवसाय व्यवस्थापन तंत्र, गोडवा

...

प्रकाशन पुणे, आवृत्ती तीसरी नोव्हेंबर २०१४

२. डॉ. एस.बी. कठमुसरे - महाराष्ट्राचा कृषी विकास, पिंपळापुणे अॅण्ड कं. पब्लिकेशन्स नागपूर, आवृत्ती डिसेंबर २०११
३. डॉ. प्रभाकर देशमुख - भारताची अर्थव्यवस्था, पिंपळापुणे प्रकाशन नागपूर, पहिली आवृत्ती नोव्हेंबर १९८७
४. डॉ. विठ्ठल घरपुरे - कृषी भूगोल, पिंपळापुणे अॅण्ड कं. पब्लिकेशन्स नागपूर, दुसरी आवृत्ती जानेवार २०१३
५. अर्थसंवाद - आधुनिक शेती विशेषांक, जानेवारी मार्च २०१३
६. जीवनमार्ग साप्ताहिक - २६ सप्टेंबर ते २ ऑक्टोबर २०१०
७. जीवनमार्ग साप्ताहिक - ८ ते १४ जानेवारी २०१२
८. दैनिक पुण्यनगरी - १५ ऑगस्ट २०१६

PRINCIPAL
Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

गावागावात किंवा तालुक्याच्या ठिकाणी एखादी शेतमजूर नोंदणी संस्था स्थापन करावी व या संस्थेत त्या परिसरातील शेतमजुरांची नोंदणी करावी. शेतमजुरांच्या संपर्क क्रमांक घ्यावा. ज्या ठिकाणी मोठ्या प्रमाणात मनुष्यबळाची आवश्यकता आहे. त्या भागात शेतमजुरांचा पुरवठा करावा. म्हणजे शेतकऱ्यांना हंगामाच्या काळात शेतमजूर सहज उपलब्ध होतील व शेतकऱ्यांचे आर्थिक नुकसान होणार नाही.

संदर्भ सूची

१. प्रा.डॉ. मुकुंदराव गायकवाड - कृषी व्यवसाय व्यवस्थापन तंत्र, गोडवा

प्रकाशन पुणे, आवृत्ती तीसरी नोव्हेंबर २०१४

२. डॉ. एस.बी. कठमुसरे - महाराष्ट्राचा कृषी विकास, पिंपळापुणे अॅण्ड कं. पब्लिकेशन्स नागपूर, आवृत्ती डिसेंबर २०११
३. डॉ. प्रभाकर देशमुख - भारताची अर्थव्यवस्था, पिंपळापुणे प्रकाशन नागपूर, पहिली आवृत्ती नोव्हेंबर १९८७
४. डॉ. विठ्ठल धारपुरे - कृषी भूगोल, पिंपळापुणे अॅण्ड कं. पब्लिकेशन्स नागपूर, दुसरी आवृत्ती जानेवार २०१३
५. अर्थसंवाद - आधुनिक शेती विशेषांक, जानेवारी मार्च २०१३
६. जीवनमार्ग साप्ताहिक - २६ सप्टेंबर ते २ ऑक्टोबर २०१०
७. जीवनमार्ग साप्ताहिक - ८ ते १४ जानेवारी २०१२
८. दैनिक पुण्यनगरी - १५ ऑगस्ट २०१६

...

PRINCIPAL
Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

2017-18

02

गोर

3

3

Maharashtra Political Science and Public Administration Conference

Reg.No. MAH / 12-83 / Aurangabad F - 985

Volume - 4

No. : 2

Issue - 11

May-Aug.2017

ISSN No. :2347-9639

VICHAR MANTHAN 34 Years

National Research Journal of Political Science and Public Administration
(Peer Reviewed Journal)

Reservation : Movements and Reality

IJIF
Impact Factor
2.283

महाराष्ट्र राज्यशास्त्र व लोकप्रशासन परिषदेची संशोधन पत्रिका

विचार मंथन

आरक्षण : आंदोलने व वास्तवता

मुख्य संपादक - प्राचार्य डॉ. पी.डी. देवरे

संपादक - डॉ. प्रमोद पवार | डॉ. मनोहर पाटील

• मराठा आरक्षणाची मागणी ; वास्तव आणि विपर्यास	५५
- डॉ. हंसराज दत्तात्रय भोसले, निर्लंगा	
• अनुसूचित जमाती आरक्षण घटनात्मक तरतुदी	६०
- प्राचार्य डॉ. प्रमोद पवार, अमळनेर	
- प्रा.गौतम भालेराव, जळगाव	
• मराठा आरक्षण आणि मोर्चाचे स्वरूप	६२
- प्रा.डॉ.विनोद गायकवाड, शेगांव	
• महाराष्ट्रातील आरक्षण व आंदोलनांची वास्तविकता	६६
- प्रा.डॉ.सुरेंद्र अंबर मोरे, धुळे	
• भारतातील आरक्षणविषयक तरतुदीची वास्तवता	६९
- डॉ. शुभांगी राठी, भुसावळ	
• आरक्षण आणि जातीय अस्मितेचे राजकारण	७२
- प्रा.किरण नामदेव गायकवाड, पैठण	
• आरक्षण : घटनात्मक तरतुदी	७५
- डॉ. बाळासाहेब जी. जोगदंड, अकोला	
• आरक्षण : आंदोलने व वास्तवता	८०
- प्रा.डॉ.सुरेंद्र अंबर मोरे, धुळे	
- प्रा. विनय खेमा वाघ, दोंडाईचा	
• भारतीय संसद व राज्यीय विधीमंडळामधील महिला आरक्षण विधेयकाच्या पार्श्वभूमीचे अध्ययन	८३
- प्रा.जयेश पाडवी, जळगाव	
- छोटू नकुल मावची, जळगाव	
• महाराष्ट्रातील आरक्षण चळवळी : अपेक्षा व वास्तव	८७
- डॉ. विजय साहेबराव तुटे, अमळनेर	
- श्री. हर्ष अरुण नेतकर, अमळनेर	
• आरक्षण - आंदोलने आणि वास्तव	९१
- प्रा. डॉ. सौ. मेघा संजय पाटील, इस्लामपूर	
• आरक्षण : आंदोलने आणि वास्तविकता	९६
- प्रा. डॉ. संदीप भि. काळे, सेतू जि. वर्धा	
• महिला राखीव जागा - वास्तव	९९
- प्रा. डॉ. मनिषा अनिल कचवे, धुळे	
• पंचायत राज एक चिकित्सक अभ्यास	१०२
- प्रा. डॉ. सुनंदा वामनराव ठाकरे, धुळे	
- राखी रविंद्र घरे	
• बहुराष्ट्रीय कंपनी आणि आंतरराष्ट्रीय राजकारण	१०६
- प्रा. डॉ. रतन व्ही. राठोड, अकोला	
• भारतीय धर्मनिरपेक्षता आणि सांप्रदायिकता	१०८
- प्रा.डॉ.लक्ष्मण रत्नाकर बाबूराव, देगलूर	
• बहुसंस्कृतिवाद संकल्पना आणि तिच्या विकास प्रक्रियेचा अभ्यास	११५
- प्रा. डॉ. महेंद्र पाटील, शिरपूर	

अनुसूचित जमाती आरक्षण घटनात्मक तरतुदी

प्राचार्य डॉ. प्रमोद पवार
अमळनेर
गौतम फालेराव
संशोधक विद्यार्थी, जळगाव

प्रस्तावना :- भारतात प्राचीन काळापासून वर्णव्यवस्थेच्या माध्यमातून मनुष्य मनुष्य मध्ये भेदभाव केलेला दिसून येतो. समाजाची चार वर्गांत विभागणी करून विशिष्ट वर्गाला सत्ता, राज्यकारभार, विद्यार्जन, व्यापार करण्याचा अधिकार असलेली व्यवस्था हेतु: निर्माण करण्यात आलेली होती या व्यवस्थेला आपण चातुर्वर्ण व्यवस्था असे ही म्हणतो. यात सर्वात प्रथम ब्राम्हणांना सर्वश्रेष्ठ स्थान देऊन क्षत्रिय, वैश्य आणि वर्णव्यवस्थेच्या शेवटी शूद्र अशी रचना करण्यात आलेली होती. त्यामुळे समाजात कृत्रिम भेदाभेद निर्माण करून विषमता निर्माण करण्यात आलेली होती. या व्यवस्थेतील कनिष्ठ वर्गाला आपल्या मुलभूत हक्कांपासून वंचित ठेवण्यात आल्यामुळे त्यांचा सामाजिक, आर्थिक, शैक्षणिक विकास होऊ शकला नाही. समाजातील बहुसंख्य वर्ग आपल्या हक्कांपासून वंचित होता. या वर्गाला व्यवस्थेला मोडून काढण्यासाठी महात्मा फुले, राजर्षी शाहू महाराज, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी मोलाचे कार्य केले.

व्यक्ती व समाजाच्या विकासासाठी सामाजिक, आर्थिक व शैक्षणिक संधी मिळणे आवश्यक असतं मात्र प्राचीन व्यवस्थेमुळे या संधीपासून ब्राम्हणेतर समाज वंचित असल्यामुळे त्यांचा विकास होऊ शकला नाही. ब्राम्हणेतर समाजाच्या विकासाकरीता महात्मा फुले यांनी प्रशासकीय सेवेत ब्राम्हणेतर समाजास स्थान देण्याची मागणी ब्रिटीश शासनाला केली. ही मागणी म्हणजे आरक्षणासाठीची पहिली मागणी होय. महात्मा फुलेंच्या मते, शिक्षण आणि नोकरी मिळविण्याचा हक्क सर्व वर्गांना समान असायला पाहिजे.

महात्मा फुलेंच्या आरक्षणाची संकल्पना छत्रपती शाहू महाराजांनी प्रत्यक्षात कोल्हापूर संस्थाना १९०२ मध्ये राबवून ५०% जागांवर आरक्षणाची सुरुवात केली. त्यानंतर १९१८ साली म्हैसूर, १९२१ साली मद्रास, व १९२५ साली मुंबई राज्यांमध्ये आरक्षण जाहीर करण्यात आले.

भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर गत इतिहासातील अनुभव लक्षात घेऊन तसेच भारतीयांच्या कल्याणासाठी भारतीय घटनाकारांनी समता या तत्वाला महत्व देऊन भारतीय राज्यघटनेत सामाजिक विषमता नष्ट करण्यासाठी अनुसूचित जाती, जमातीकरीता आरक्षणाची तरतुद केली.

प्रस्तुत शोध निबंधात अनुसूचित जमातीकरीता असलेल्या घटनात्मक तरतुदींचा तडवी जमातीच्या विकासावर झालेल्या परिणामांचा अभ्यास करण्यात आला आहे.

उद्देश :-

१. आरक्षणाचा अभ्यास करणे.
२. आरक्षण विषयक अनुसूचित जमातीच्या घटनात्मक तरतुदी अभ्यासणे.

गृहीतके :-

१. आरक्षण अनुसूचित जमातीच्या विकासा करीता आवश्यक आहे.
२. आरक्षणांमुळे सामाजिक, शैक्षणिक, आर्थिक व राजकीय विकासाला चालना मिळते.

संशोधन पध्दती :-

या संशोधन विषयाचा अभ्यास करतांना प्राथमिक व दुय्यम स्त्रोतांचा वापर करण्यात आलेला आहे. त्यात ग्रंथालय, ऐतिहासिक पध्दत व तुलनात्मक पध्दतीचा वापर केलेला आहे.

आरक्षण :- आरक्षण आणि सामाजिक समता यांच्या जवळचा संबंध आहे. प्राचीन काळापासून समाजाने ज्या समाजाला संधीच नाकारली. अर्थांना समान संधी प्राप्त व्हावी म्हणून केलेली सोय म्हणजे आरक्षण होय. भारतीय राज्यघटनेत आरक्षण असा शब्द नसून पर्याय प्रतिनिधीत्व असा उल्लेख आहे. घटनाकारांचा मुळे उद्देश समाजात सामाजिक न्याय आणि समता प्रस्थापित करणे होता. आरक्षण केवळ शिक्षण, नोकरी किंवा राजकारणापुढे मर्यादित नव्हते तर समाजव्यवस्थेने बहुजन समाजाला शेकडो वर्षे मुलभूत हक्कांपासून वंचित ठेवले, त्यांना विकासाच्या प्रवाहापासून दूर ठेवले. त्यामुळे त्या वंचित घटकांना मानवी हक्क मिळवून देण्यासाठी आरक्षणाची तरतुद करण्यात आली आहे.

आरक्षण म्हणजे समाजातील दुर्बल घटकांना सामाजिक, आर्थिक, राजकीय समानता प्राप्त व्हावी याकरीता संविधानात असलेली तरतुद म्हणजेच आरक्षण होय. थोडक्यात, मागासवर्गीयांना सामाजिक, राजकीय, आर्थिक बाबींसाठी परिधान केलेले कवच वा संरक्षण म्हणजेच आरक्षण होय.

आरक्षण तरतुदी :- भारतीय राज्यघटनेतील तरतुदीनुसार मुलभूत हक्क, राज्याचे मार्गदर्शक तत्वे, विवक्षित वर्गासंबंधीच्या तरतुदी, अनुसूचित क्षेत्र यावरून अनुसूचित जमातीकरीता अनेक अधिकार देण्यात आलेले आहेत. त्या हेतुने भारतीय राज्यघटनेने स्विकारलेली तत्वे, न्याय, स्वातंत्र्य, समता, बंधुता या तत्वांचा भारतीय स्वातंत्र्यानंतर अनुसूचित जमातीच्या जीवनावर कोणते परिणाम घडून आले यांचा ही अभ्यास करणे संयुक्तीक वाटते.

कलम ३४२ - राष्ट्रपती, भारतीतील कोणत्याही राज्यातील, केंद्रशासित प्रदेशातील राज्यपालांचा विचार घेऊन अधिसूचनेद्वारे त्या राज्याच्या संबंधात या राज्यघटनेच्या प्रयोजनार्थ अनुसूचित जमाती म्हणून मानल्या जातील. त्या जनजाती किंवा जनजाती समुह अथवा जमाती किंवा जनजाती समुह यांचे भाग किंवा त्यातील गट विनिर्दिष्ट करता येतील.

अनुसूचित जाती व जमाती करिता असलेल्या भारतीय राज्यघटनेतील महत्वाची कलमे :-

- कलम १४ - कायद्यापुढे समानता
 कलम १५ - धर्म, वंश, जात लिंग किंवा जन्मस्थान बाबतून भेदभाव करण्यास मनाई.
 कलम १६ - सार्वजनिक सेवा योजनांच्या बाबींमध्ये समान संधी.
 कलम १७ - अस्पृश्यता नष्ट करणे.
 कलम १९ - भाषण स्वातंत्र्याचा अधिकार
 कलम २३ - माणसांचा अपव्यापार आणि वेढबिगार यांना मनाई.
 कलम २४ - १४ वर्षाखालील मुलांना कारखाने, धोक्याच्या ठिकाणी कामावर ठेवण्यास मनाई.
 कलम २५ - धर्म स्वातंत्र्याचा हक्क
 कलम २९ - भाषा, लिपी, संस्कृती जोपासण्याचा हक्क.
 कलम ३० - धर्म व भाषिक अल्पसंख्याकांना शैक्षणिक सुखा स्थापण करण्याचा हक्क.
 कलम ३२ - घटनात्मक उपाययोजनांचा हक्क.

राज्याने लोककल्याणासाठी करावयाची कार्ये यासंबंधी कलमे :-

- कलम ३८ - राज्याने लोककल्याणाच्या संवर्धनासाठी समाज व्यवस्था प्रस्थापित करणे.
 कलम ३९ - राज्याने अनुसूचित जातीच्या धोरणाची तत्वे.
 कलम ३९क - समान न्याय व कायदेविषयक मोफत साहाय्य.
 कलम ४० - ग्रामपंचायतीची स्थापना करण्यात बाबी.
 कलम ४१ - कामाचा, शिक्षणाचा आणि विवक्षित बाबतीत लोकसाहय्याचा हक्क.
 कलम ४५ - सहा वर्षे पूर्ण होईपर्यंत, प्रारंभिक बाल्यावस्थेतील देखाभाल व शिक्षण यांची तरतुद करण्याकरीता प्रयत्न राज्याने करावे.
 कलम ४६ - अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती आणि इतर दुर्बल घटक यांचे शैक्षणिक व आर्थिक हितसंवर्धन.
 कलम ४७ - पोषणमान व राहणीमान उंचावणे आणि सार्वजनिक आरोग्य सुधारणे हे राज्याचे कर्तव्य.
 कलम ४९ - राष्ट्रीय महत्वाची स्मारके व स्थाने आणि वस्तू यांचे संरक्षण करण्याची जबाबदारी ही राज्याची आहे.

विवक्षित वर्गासंबंधी विशेष तरतुदी -

- कलम ३३० - लोकसभेत अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती यांच्याकरीता जागा.
 कलम ३३२ - राज्यांच्या विधानसभांमध्ये अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती यांच्या करता राखीव जागा.
 कलम ३३५ - सेवा व पदे यावर अनुसूचित जमाती यांचे हक्क अबाधित ठेवण्यात आले आहेत.
 कलम ३३८ क - अनुसूचित जमाती करिता राष्ट्रीय आयोगाची स्थापना.
 कलम २४३ घ - पंचायतराज जागांचे आरक्षण.

या कलमान्वये भारतीय राज्यघटनेच्या विसऱ्या भागात १२ ते ३५ पर्यंत मुलभूत हक्कांचे वर्णन करण्यात आले असून ते सर्वसामान्यांच्या व अनुसूचित जमातींच्या सर्वांगीण विकासासाठी उपयुक्त आहेत. भारतीय राज्यघटनेतील भाग ४ मधील ३६ ते ५१ मध्ये राज्याची मार्गदर्शक तत्वे असून त्यांच्या माध्यमातून लोककल्याणाचे संवर्धन करण्यास मदत होईल या भूमिकेतून वरील सर्व कलमे अनुसूचित जमातींच्या शैक्षणिक, आर्थिक विकासास मदत करतात. भारतीय राज्यघटनेच्या १६ व्या भागात विवक्षित वर्गासंबंधी विशेष तरतुदी करण्यात आल्या असून अनुसूचित जमातींच्या विकासास त्या साहय्यमूल ठरतात. तसेच भारतीय राज्यघटनेच्या ७३ व्या घटना दुसऱ्या ९ व्या भागात पंचावतीसंदर्भात विस्तृत विवेचन केले आहे. त्यात पंचायतीपासून ते निवडणुका पर्यंत यांची सविस्तर नोंद केलेली आहे.

आरक्षण वास्तवता :- भारतीय राज्यघटनेने अनुसूचित जाती जमातींकरिता आरक्षणाची तरतुद करून वर्षानुवर्षे सामाजिक, आर्थिक, शैक्षणिक आणि राजकीय विकासापासून उपेक्षित वर्गांच्या उन्नतकरीता घटनात्मक तरतुदी केलेल्या आहे. सदर घटनात्मक तरतुदी १० वर्षांकरिता लागू करण्यात आल्यात. दहा वर्षांनंतर या तरतुदींचे मुल्यमापन करण्याची व्यवस्था केली. मात्र भारतीय राज्यघटनेच्या अमलबजावणीपासून सदर वर्षांना असलेल्या घटनात्मक तरतुदींची प्रभावी अमलबजावणी पुरेशा प्रमाणात झाल्याचे दिसून येत नाहीत. पर्यायाने आरक्षण तरतुदींची वेळावेळी राजकीय हितासाठी मुदत वाढ करण्यात आली. घटनाकारांनी भारतातील सर्व घटकांच्या विकासाकरीता आवश्यकता म्हणून आरक्षण धोरणाची आखणी केली मात्र सकारात्मक उद्देशामुळे समाजात समता प्रस्थापित होण्याऐवजी आरक्षण समर्थक व विरोधक असे दोन गट निर्माण झाले. आरक्षण हे चाणसघटकांच्या विकासाला पुरक अमले तरी इतर घटकांच्या दृष्टीने ते अयोग्य आहे असे समाजाचे मत निर्माण झाले. समाजातील इतर वर्गांनी ही अनुसूचित जाती अनुसूचित जमातींप्रमाणे त्यांना आरक्षण मिळावे अशी मागणी देशातील सर्व राज्यात पुढे येत आहेत. त्यामुळे विविध स्वरूपाचे संघर्ष होतांना दिसून येत आहेत. तर काही राज्यातील इतर जाती अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातींमध्ये त्यांची नोंद करण्यात यावी अशी मागणी करतांना दिसून येतात. यामागणीमध्ये अनुसूचित जाती पेक्षा अनुसूचित जमातींमध्ये समावेश करण्यात यावा अशी मागी अधिक प्रभावी असल्याचे दिसून येते.

महाराष्ट्रातील जाती वर्गांची मागणी अनुसूचित जमातींमध्ये करण्यात यावा यामागील प्रमुख उद्देश म्हणजे अनुसूचित जमातींमध्ये समावेश झाल्यास विकासाला अधिव वाव आहे. अनुसूचित जमातींमध्ये अद्याप पुरेशा प्रमाणात शैक्षणिक विकास न झाल्यामुळे या क्षेत्रातील अनुशेष मोठ्या प्रमाणात आहे. त्याचा लाभ नव्याने समाविष्ट झालेल्या घटकांना होण्यास मदत मिळेल. आजही अनुसूचित जमातींमध्ये शैक्षणिक, आर्थिक, सामाजिक विकास न झाल्याचे दिसून येतो.

संदर्भ सूची :-

- १) डॉ. जयलाल शर्मा, 'विवक्षित वर्गांच्याचे सामने असलेले राजकीय, शैक्षणिक आणि आर्थिक आव्हाने' काँग्रेस
- २) डॉ. सुदीप शर्मा, 'भारतीय राज्यात आरक्षण उपाययोजना, शैक्षणिक प्रश्न व विकसनास' अजा
- ३) विवक्षित वर्ग - आरक्षण देण्याची गरज

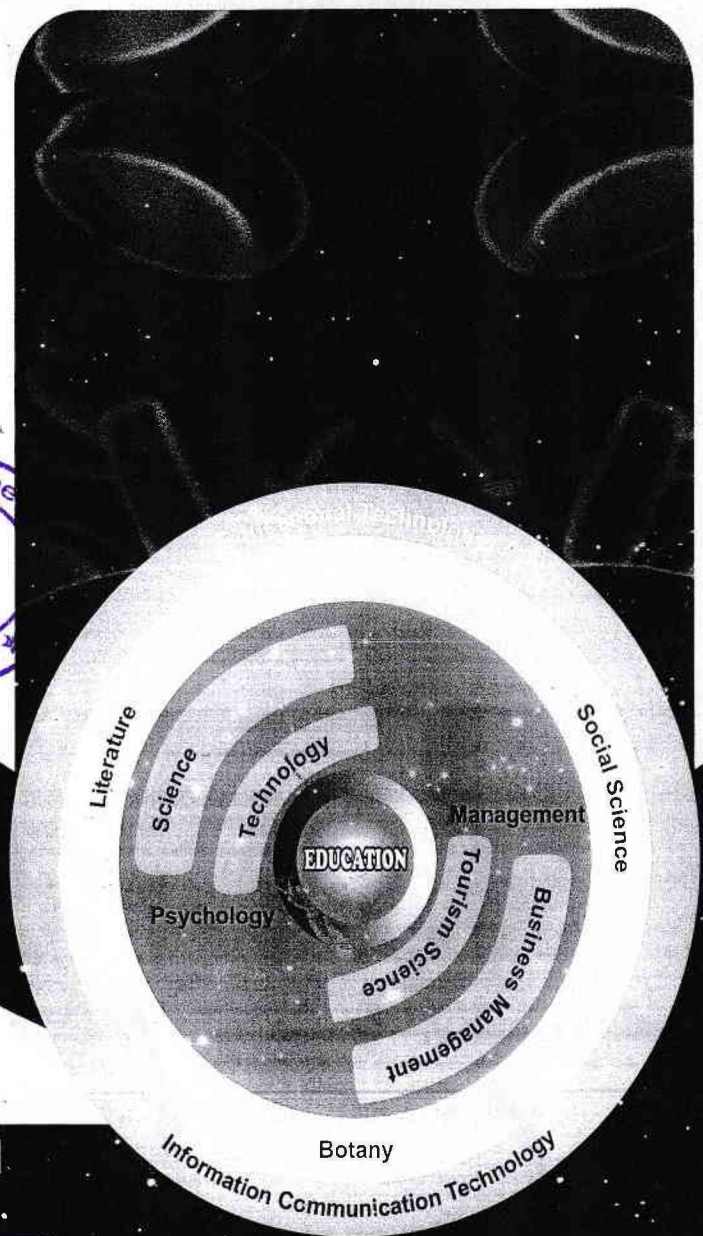
UGC Approved Sr. No. 49366

TSP -
2017-18-2

SRJIS

ISSN -2278-8808

An International
Peer Reviewed

Referred
Quarterly

SCHOLARLY RESEARCH JOURNAL FOR INTERDISCIPLINARY STUDIES

JAN-MAR, 2018. VOL. 7, ISSUE -36

EDITOR IN CHIEF : YASHPAL D. NETRAGAONKAR, Ph.D.

Hitesh Bodwas
8788450570

Special Issue on Library & Information Science
The Shirpur Education Society's
SMT. H. R. PATEL ARTS MAHILA COLLEGE, SHIRPUR,
DIST- DHULE (MS),
(NAAC Re-Accredited "A" Grade)
&
NORTH MAHARASHTRA UNIVERSITY, JALGAON, INDIA
Jointly Organized

International Conference
On
Web Based Library and Information Services in Academic Libraries
10th February 2018

(Research Journal)

Chief Editor

Dr. Hemkant M. Chaudhari

Editors

Dr. Rahul G. Saner

Mr. Ravindra M. Mendhe

Dr. H. R. Chaudhari

Chief Advisor

Dr. Sharda J. Shitole

Dr. K. B. Patil

Published by an International
SCHOLARLY RESEARCH JOURNAL FOR INTERDISCIPLINARY
STUDIES

IMPACT FACTOR SJIF (2016)-6.177, ISSN: 2278-8808

Dr. Hemkant M. Chaudhari
Librarian & Convener

Dr. Sharda J. Shitole
Principal and Organizer

Hitesh Boruwas
8788450570

Special Issue on Library & Information Science
The Shirpur Education Society's
SMT. H. R. PATEL ARTS MAHILA COLLEGE, SHIRPUR,
DIST- DHULE (MS),
(NAAC Re-Accredited "A" Grade)
&
NORTH MAHARASHTRA UNIVERSITY, JALGAON, INDIA
Jointly Organized

International Conference
On
Web Based Library and Information Services in Academic Libraries
10th February 2018

(Research Journal)

Chief Editor

Dr. Hemkant M. Chaudhari

Editors

Dr. Rahul G. Saner

Mr. Ravindra M. Mendhe

Dr. H. R. Chaudhari

Chief Advisor

Dr. Sharda J. Shitole

Dr. K. B. Patil

Published by an International
SCHOLARLY RESEARCH JOURNAL FOR INTERDISCIPLINARY
STUDIES

IMPACT FACTOR SJIF (2016)-6.177, ISSN: 2278-8808

Dr. Hemkant M. Chaudhari
Librarian & Convener

Dr. Sharda J. Shitole
Principal and Organizer

-
- 114 **ROLE OF LIBRARY READING ROOMS IN THE ERA OF INFORMATION COMMUNICATION TECHNOLOGY: WITH SPECIAL REFERENCE TO ACADEMIC LIBRARIES**
Prof. Hitesh Gopal Bijwasi, Dr. Hemant Yeole & Mr. Tarachand Patil (248-251)
- 115 **SHODHGANGA - ETDs REPOSITORY: AN ANALYTICAL STUDY OF THE DEEMED UNIVERSITIES IN MAHARASHTRA**
Dr. Digambar Khobragade (252-259)
- 116 **USAGES OF LIBRARY SERVICES BY GRADUATE STUDENTS IMPACT ON THEIR AWARENESS OF INFORMATION COMMUNICATION & TECHNOLOGY**
Dr. Seema Kale (260-261)
- 117 **TO STUDY THE USER'S EXPECTATION & PERCEPTION ABOUT THE SERVICES QUALITY OF DEPARTMENT OF LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE, DR. B. R. AMBEDKAR, MARATHWADA UNIVERSITY, AURANGABAD**
Dr. Manisha Sagar Dandgawhal (262-266)
- 118 **STUDY OF THE MODERN SITUATION OF INDIAN PUBLIC LIBRARIES**
Shivankumar Bhaskarabhai Maheta (267-269)
- 119 **A BASIC USABILITY EVALUATION OF RESOURCE AVAILABLE IN ST. VINCENT COMMERCE COLLEGE LEARNING RESOURCES CENTRE**
Yogesh Mate (270-272)
- 120 **BEST OPEN SOURCE SOFTWARE (OSS) FOR LIBRARY AND INFORMATION SERVICES**
Dr. Chandrakant R. Satpute & Mr. Rahul R. Mali (273-275)
- 121 **OPEN SOURCE SOFTWARE LIBRARY APPLICATIONS**
Shri. Kishor Manikrao Waghmare (276-279)
- 122 **THE GROWING UNIVERSE OF KNOWLEDGE NETWORKING SCENARIOS**
Mrs. Prema A Kumbhalkar (280-282)
- 123 **LIBRARIANSHIP AND PROFESSIONAL ETHICS**
Dr. Anil Mahadu Chaudhari (283-285)
- 124 **CHANGES WITH RESPECT TO EXPERIENCE IN LIBRARIANS ATTITUDE TOWARDS LIBRARY PROFESSION AS A CAREER - A CASE STUDY**
Dr. H. M. Chaudhari & Mr. Pravin Tukaram Borase (286-288)
- 125 **JOB SATISFACTION OF UNIVERSITY LIBRARY STAFF: A STUDY OF UNIVERSITY LIBRARIES IN GUJARAT**
Prof. Devika G Gohil (289-291)
- 126 **ALL IN ONE ABCD: OPEN SOURCE SOFTWARE**
Nitin S Joshi (292-293)
- 127 **ESTABLISHING OF E-GOVERNANCE IN MEDICAL COLLEGE LIBRARIES IN MAHARASHTRA: A FEASIBILITY STUDY**
Dr. Sow. More Sheela Shivajirao (294-295)
- 128 **INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS AND COPYRIGHT: AN OVER VIEW**
Dr. G N Panchal & Dr. Sambhaji G. Patil (296-297)
- 129 **PROFESSIONAL ETHICS IN LIBRARIANSHIP**
S. B. Khandekar (298-299)
- 130 **ONLINE CATALOGUING**
Dr. R M Wadile (300-301)
-

ROLE OF LIBRARY READING ROOMS IN THE ERA OF INFORMATION COMMUNICATION TECHNOLOGY: WITH SPECIAL REFERENCE TO ACADEMIC LIBRARIES

Prof. Hitesh Gopal Bijwasi, Librarian, KAKPS Commerce and Science, College, Jalgaon

Dr. Hemant Yeole, Asst. Librarian, Nutan Maratha Colliege, Jalgaon

Mr. Tarachand Patil, Librarian, Adv. Sitaram Babanbhau Anandramji Arts, Comm., Sci. College, Jalgaon

Abstracts

Twenty first century is the century of information communication technology. Uses of ICT are done by all the societies for solving their needs and problems. ICT also helps in academic and research sectors respectively. After the invention of ICT the format of library resources is also changed and it's available in E form that means electronic form. Hence libraries must have to use ICT in its day to day activities and services. Reading room facility is very important part of any kind of academic libraries but after adopting ICT by academic libraries the role of reading room is also changed. Now libraries reading room facilities are also survive digital services. This paper studied about role of libraries reading room in the era of ICT? Also explains the role and services of library reading rooms in the era of ICT.

Keyword: library reading rooms, traditional reading rooms, digital reading rooms, role and services of reading rooms.

Introduction: development of societies is depends on the educational system and quality of that society. For developing good quality educational environment it's very important to adopt new technology and trends. Libraries also plays very crucial role in to the development of educational quality and standards. Libraries are also using ICT for increasing the quality of library services and facilities and it is also the need of time. Because now a day users of library like students, researchers, teachers and others give preference to ICT based learning and reading resources they are not interested to visit personally in to the library and read books and non books material in to the reading room and spent his time. Library users are rapidly turns towards the e-resources hence it's very important for libraries to develop collection of e-resources. ICT has also creates many questions for traditional reading room like need of traditional reading rooms in the era of ICT? Role of traditional reading room? And services of traditional reading room? All these questions are covered in this article. UGC and AICTE are monitoring the activities of higher education academic institutions by NAAC and NBA committees. UGC and AICTE are also makes some guidelines and provisions regarding with library reading rooms like carpet area of library reading rooms, seating capacity of reading rooms, resources available in reading rooms and timing of reading rooms etc. that shows the importance of the library reading rooms in academic sector.

Library Reading Rooms: It's a place provided by libraries to the users for referring books and non books materials within the premises of libraries. The maintenance and supervision of these rooms are done by libraries in short such type of reading rooms are operated by libraries in academic sectors. In academic sector reading rooms are generally used by students, teachers, researchers and other staff of institutions. Libraries decide some rules and regulations for users while they are using reading room facilities. Reading room provides reading resources to the users as per their request like books, periodicals, manuscripts, maps, project reports, Ph. d thesis. Synopsis and etc. reading room has its fix times and periodicity users can use reading room facilities between that timing and period. After introduce ICT in libraries reading rooms are becomes in two types one is traditional reading room and another is digital reading rooms. Traditional reading room and another is digital reading rooms are both reading rooms but its work and types are different from each other. The difference between traditional reading room and another is digital reading rooms as per below

Introduction of traditional reading room and another is digital reading rooms:

Traditional Reading Rooms: This type of reading room provides reading materials to the users in physical form. It is old and traditional concept of library reading room in academic sectors. In to the traditional reading room seating arrangements are also available for users and also human resources are also available in to this reading room for fulfilling demands of users regarding books and non books materials. The person appointed in traditional room it's also supervise and monitor all relevant activities and the responsibility of maintenance and security of library resources and furniture is also on its soldier. Traditional reading rooms are running on the basis of specific timing and period and that will be decided by institutions or management bodies. In some institution traditional reading rooms are working maximum ten hours and in some institutions it will be work twenty four hours. In such conditions library required some additional human resources for managing and continuing the reading room activity. Mostly the users of these reading rooms are students, teachers, and researchers. Those people which are not aware about digital learning and reading culture that kind of people also used this kind of reading rooms facility

Advantages of traditional reading rooms: 1) Availability of reading resources in physical form. 2) No needs of any gadgets or instruments for accessing available resources. 3) Photocopy of resources is possible and permissible. 4) Satisfaction of handling physical resources. 5) All resources are available easily which is not available in E- form. 6) Financial affordable by libraries. 7) Availability of such kind of reading rooms mostly in all academics libraries. 8) Possibility of access rare documents and resources likes

Large institution can provide both reading rooms in their libraries. UGC and AICTE are also draw guidelines for library reading rooms in to the academic sector. Through both type of reading rooms library can bring new and old generations together. Due to ICT the role and type of academic libraries reading room is very change and it's become very dynamic also. Digital reading room enables libraries to resources sharing and collective use of resources. UGC and AICTE also give pressure for developing e-resources in to the libraries and for accessing those resources digital learning room must be required in to the academic libraries. It's also promoted to research and academic work. Libraries digital repository is also accessible by digital learning room. Digital learning room is also help to increased the goodwill of institutions and also useful for UGC and AICTE accreditation.

References:

<https://en.wikipedia.org/wiki/Library>

<https://www.eso.org/sci/libraries/lisa/lisa/4proceedings/Holmquist.pdf>

<http://sites.tufts.edu/dca/about-us/research-help/reading-room-policy>

<http://www.aicte-india.org/downloads/Norms.pdf>

Rathinasabapathy.G ;Norms and standards for Library prescribed by regulatory bodies of professional education in India: A Study

<http://www.naac.gov.in/docs/Library-Guidelines-Universities.pdf>

http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/127553/1/11_11_chapter%203.pdf

PRINCIPAL
Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

2017-18

05

10

ISSN-2230-9578

Journal of Research and Development
Volume 8 (Issue 02), February, 2018

सम्पादक -

प्रा. डॉ. आर. व्ही. भोळे

संपादकीय कार्यालय

Journal of Research and Development
C/o 'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot No-23,
Mundāda Nagar, Jalgaon (M.S.) 425102

EDITORIAL BOARD

- १) सम्पादन - प्रकाशन एवं संचालन अवैतनिक
- २) कला साहित्य संस्कृती समाज इतिहास राजनीती एवं आर्थिक विषयों पर केंद्रीत शोधपत्र आमंत्रित है।
- ३) जर्नल ऑफ रिसर्च अॅन्ड डेव्हलपमेंट में प्रकाशित शोध/विचार पत्रों में व्यक्त चिन्तन एवं दृष्टीकोन सम्बन्धित लेखकों के है। उससे जर्नल का सहमत होना आवश्यक नहीं है।
- ४) सदस्यता फार्म एवं नियमावली अंक के अंतिम पृष्ठ पर देखे।
- ५) जर्नल ऑफ रिसर्च अॅन्ड डेव्हलपमेंट का प्रकाशन प्राध्यापकों को प्राध्यापकों के द्वारा, प्राध्यापकों के लिए एक अव्यावसायिक सहयोगी प्रयास।
- सदस्यता शुल्क का भुगतान नगद मनी ऑर्डर द्वारा जर्नल ऑफ रिसर्च अॅन्ड डेव्हलपमेंट जलगांव के पतेपर भिजवाए।
- ७) मराठी भाषाके शोध पत्र प्रकाशित किए जाएंगे।
- ८) इस शोध पत्रिका को प्रकाशित करते हुए पूर्ण सावधानी बरती गई है। फिर भी किसी प्रकारकी त्रुटि के लिए सम्पादक प्रकाशक मुद्रक जिम्मेदार नहीं होगा। समस्त विवादों का न्यायक्षेत्र जळगांव होगा।
- ९) जर्नल ऑफ रिसर्च अॅन्ड डेव्हलपमेंट में प्रकाशनार्थ प्राप्त होने वाले शोधपत्रों का चयन एव उनकी स्वीकृती। अस्वीकृती का निर्णय संबंधीत विषय के दो विशेषज्ञों की राय से सम्पादन मंडल द्वारा लिया जाता है।

- 1) Prof. Andrew Cherepanov,
Detroit, Michigan (USA)
- 2) Nguyen Kim Anh (HANOI) Vietnam
- 3) Dr. R. K. Narkhede, Nanded
- 4) Principal Dr. J. B. Anjane, Ainpur
- 5) Prof. B. P. Mishra, Aizawal (Mizoram)
- 6) Dr. L. N. Varma, Raipur (C.G.)
- 7) Prof. R. J. Varma, Bhavnagar (Guj.)
- 8) Dr. C. V. Rajeshwari, Pottikonda (A.P.)
- 9) Dr. S. B. Gaikwad, Miraj
- 10) Dr. D. D. Sharma, Shimla (H.P.)
- 11) Dr. Venu Triwedi, Indore (M.P.)
- 12) Dr. Chitra Ramanan, Navi Mumbai
- 13) Dr. Kaveri Dabholkar, Bilaspur (C.G.)
- 14) Dr. Jadhao Subhash P. (Washim)
- 15) Dr. A. D. Bhosale (Khamgaon)

81-110

Sr. No	Title	Page
9	युनोचा मानची हक्क जाहिरमाना-भारतीय संविधान व संसदिय कायद्यावर पडलेला प्रभाव प्रा. डॉ. नंदकुमार भारंबे	61
10	जळगाव जिल्हायातील महिला सरपंच संचलित ग्रामपंचायतीचे रायकीय अध्ययन २००१ ते २०१५ प्रा. नंदकुमार भारंबे	65
11	शेतमजुरांच्या मागणी पुरवठ्याचा सहसंबंध प्रा. डॉ. दौलत यशवंत हिवरे	68

शेतमजुरांच्या मागणी पुरवठ्याचा सहसंबंध

प्रा.डॉ.दौलत यशवंत हिवरे उपप्राचार्य
अॅड. एस.ए.बाहेती कॉलेज, जळगांव

प्रस्तावना:- भारतीय अर्थव्यवस्था कृषीप्रधान अर्थव्यवस्था आहे. आजही बहुसंख्य जनता उदरनिर्वाहासाठी शेतीवर अवलंबून आहे. या अर्थव्यवस्थेमध्ये शेती, शेतकरी व शेतमजुर या तीन घटकांना अत्यंत महत्वाचे स्थान आहे. शेतकऱ्याला शेतीचे कोणतेही काम करण्यासाठी शेतमजुरांची गरज भासत असते. शेतकरी नेहमी असे म्हणतांना आढळतात की, शेती करणे परवडत नाही. शेतमजुरांची मजुरी खूपच वाढली आहे. तरीसुद्धा शेतमजुर कामासाठी मिळत नाही. ह्यामुळे शेती उत्पादनाचे नुकसान होते. अशी स्थिती सर्वच शेतकऱ्यांची दिसते. एका बाजूला भारताची लोकसंख्या सातत्याने वाढत आहे. त्यामुळे शेतमजुरांची ही संख्या दिवसेंदिवस वाढत आहे. मात्र शेतकऱ्यांना शेतीकामासाठी शेतमजुर कां मिळत नाही ? शेतमजुरांच्या मागणी पुरवठ्यात असमानता का निर्माण होते ? त्यांचा शेती उत्पादनावर कोणता परिणाम होतो या प्रश्नांची उत्तरे शोधण्यासाठी संशोधकाने या शोधनिबंधातून प्रयत्न केलेला आहे. निरनिराळ्या शेतकी कार्यासाठी ज्यांची श्रमशक्ती कायमची किंवा तात्पुरत्या कामासाठी, मजुरीवर कामासाठी घेतली जाते, अशा व्यक्तींचा वर्ग म्हणजे शेतमजुरांचा वर्ग होय. शेतमजुरांच्या स्वतःच्या मालकीची काही, जमीन असू शकते किंवा शेतमजुर भूमिहीन असू शकतात फार थोड्या शेतमजुरांजवळ स्वतःच्या मागणीची जमीन असते. परंतु ज्या शेतमजुरांजवळ जमीन असते, असे शेतमजुर त्या जमिनीतून त्यांच्या चरितार्थाला पुरेसे उत्पन्न मिळू शकत नाही. म्हणून इतर जमीन मालकांच्या शेतावर काम करून आपला चरितार्थ चालवितात.

शेतमजुराची व्याख्या :-

१. उपजिविकेचे साधन म्हणून दुसऱ्याच्या शेतजमिनीवर राबणाऱ्या मजुराला शेतमजुर असे म्हणतात.
२. पहिल्या शेतमजुर चौकशी समितीची मते, “अर्ध्या वर्षा पेक्षा जास्त काळपर्यंत दुसऱ्यांच्या शेतात काम करणाऱ्या व्यक्तीला शेतमजुर म्हणतात”.
३. दुसऱ्या शेतमजुर चौकशी समितीच्या मते, “जी व्यक्ती केवळ पीक उत्पादनाच्या कामातच नव्हेतर शेतीच्या अनुषंगिक व्यवसायात म्हणजे दुग्ध व्यवसाय, फलोत्पादन, जनावरे पाळणे, मधमाशा पालन, कॉंबडीपालन, इ. व्यवसायात काम करते, अशी व्यक्ती म्हणजे शेतमजुर होय”.
४. राष्ट्रीय मजुर आयोगानुसार “जी व्यक्ती अकुशल व असंघटित असून तिच्याजवळ स्वतःच्या कष्टाशिवाय जगण्यासाठी दुसरे कोणतेही साधन नसते अशी व्यक्ती शेतमजुर होय”.

भारतातील शेतमजुरांचे वर्गीकरण:-

शेतमजुरांचे दोन गटात वर्गीकरण केले जाते. नैमित्तिक (प्रासंगिक) शेतमजुर आणि कायम स्वरूपाचे शेतमजुर. कायम स्वरूपाचे शेतमजुर कोणत्या तरी जमिनदाराशी संलग्न असतात. आणि त्या जमिनदाराकडून अशा शेतमजुरांना काही महिने किंवा काही काळ सातत्याने काम मिळते. नैमित्तिक शेतमजुरांना रोजगाराची शाश्वती नसते त्यामुळे अशा नैमित्तिक शेतमजुरांना कामाच्या शोधात नेहमी फिरावे

शेतमजुरांच्या मागणी पुरवठ्यात समतोल निर्माण करण्यासाठी उपाय :- आपला देश कृषीप्रधान आहे. असे असले तरी देशातील बऱ्याच भागात बाराही महिने शेतीत काम नसते. म्हणजे शेतमजुरांना काम नसते. काही दिवस त्याला काम मिळते. तर काही दिवस बेरोजगार रहावे लागते म्हणून शेतीत शेतमजुराला वर्षभर काम राहिल अश्या दृष्टिने शेतीत किंवा पिक पध्दतीत बदल होणे आवश्यक आहे. सरकारने 64 शेतमजुरांसाठी असलेल्या स्वतः धान्य योजना यासारख्या योजना हंगामानुसार राबविल्या पाहिजे. शेतीत ज्यावेळी हंगाम असेल त्यावेळी हया योजना राबवू नये. ज्यावेळी शेतमजुराला शेतीत काम नसेल तेव्हा या योजना राबविल्या पाहिजे.

शेतीत शेतमजुरांचा पुरवठा व मागणी यांच्यात समतोल राहण्यासाठी शेतमजुरांच्या संस्था निर्माण केल्या पाहिजे. म्हणजे जे खरोखर शेतमजुर आहेत त्यांना कामाची आवश्यकता आहे. अश्या लोकांची एकत्र नोंदणी केली पाहिजे. त्यावर एखादा निरीक्षक नेमला पाहिजे. या संस्थेमार्फत ज्या ठिकाणी जास्त काम आले त्या ठिकाणी शेतमजुरांचा पुरवठा केला पाहिजे. अशा संस्था गाव पातळीवर, तालुका व जिल्हा पातळीवर स्थापन केल्या तर शेतकऱ्यांना त्याचा फायदा होईल त्यांचा वेळ व श्रम वाचेल. कारण त्यांना शेतीत काम करण्यासाठी शेतमजुर शोधावे लागणार नाही. त्यांनाच एकाच ठिकाणी जेवढे मजुर हवे असतील तेवढे मजुर मिळतील. त्यामुळे त्यांच्या शेती उत्पादनात वाढ व्हायला मदत होईल.

समारोप:- भारतीय कृषी अर्थव्यवस्थेत मजुरांचा मागणी व पुरवठ्याचा विचार करित असतांना येथील सामाजिक, आर्थिक व राजकीय परिस्थिती लक्षात घेणे आवश्यक आहे. या घटकांचा प्रभाव शेतमजुरांच्या मागणी पुरवठ्यावर पडत असतो. त्याचप्रमाणे शेतमालकांनी सुध्दा आपला दृष्टिकोन बदलणे आवश्यक आहे. शेतमजुर ज्यावेळी उपलब्ध नसतील त्यावेळी शेतकरी व त्यांच्या कुटूंबातील सदस्यांनी शेतात काम करण्याची तयारी ठेवली पाहिजे. त्याचप्रमाणे शासनाचे धोरण शेतमजुरांच्या मागणी पुरवठ्याच्या संदर्भात अत्यंत महत्वाचे आहे. शासनाने शेतीतील हंगामाचा काळ लक्षात घेवून योजना राबविणे गरजेचे आहे. शेतकऱ्यांनी मजुरांच्या मागणी पुरवठ्यातील तफावत कमी करण्यासाठी शेतीत यांत्रिकीकरणाचा वापर केला तर बऱ्याच प्रमाणात शेतमजुरांच्या मागणी पुरवठ्यात समतोल निर्माण होऊ शकतो.

संदर्भ:- १. कै. प्रा. डॉ. स. श्री. मु. देसाई व प्रा. डॉ. निर्मल भालेराव (२०००) - कृषी अर्थशास्त्र आणि भारतातील शेती व्यवसाय, निराली प्रकाशन पुणे.

२ डॉ. गंगाधर वि. कायंदे-पाटील (२०१२) - चैतन्य पब्लीकेशन नाशिक.

३ डॉ. वसुधा पुरोहित (२०१६) - कृषी अर्थशास्त्र विद्या बुक्स पब्लीशर्स, औरंगाबाद.

४ डॉ. विजय कविमंडल (२०१२) - कृषी व ग्रामिण अर्थशास्त्र, श्री मंगेश प्रकाशन, नागपूर.

५ प्रा. डॉ. मुकुंदराव गायकवाड (२०१४) कृषी व्यवसाय व्यवस्थापन तंत्रतत्वे आणि पध्दतीगोडवा प्रकाशन पुणे.

६. प्रो. डी. आर. बारड (२०१६) - ग्रामिण अर्थशास्त्र, रावत प्रकाशन, नईदिल्ली.

७. प्रो. बी. सी. चौहान (२०१६) - कृषी अर्थशास्त्र के सिध्दांत एवम भारतमें कृषी विकास रावत प्रकाशन, नई दिल्ली.

८. डॉ. प्रभाकर देशमुख (१९८७) - भारताची अर्थव्यवस्था, पिंपळापुरे प्रकाशन, नागपूर.

PRINCIPAL

Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti

Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

2017/2018

TSP

06

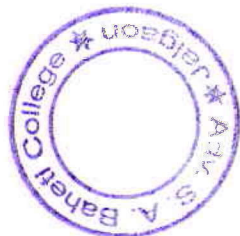
MAH MUL/03051/2012
ISSN: 2319 9318UGC Approved
Sr.No.62759

Vidyawarta®

February 2018
Special Issue

3

Principal's Massage.....

Dr. Subhash Takle
Principal

Indeed it's a great pleasure for me that our Department of Physical Education and Department of Library Science is organizing one day national conference on "A Holistic Approach to Enhance Human Knowledge, Performance & Health through Sports & Library Sciences" on 24th Feb. 2018. Our one of the best rural Colleges in the vicinity of Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad with the Ideal Examination Centre Award, Best Rural Team Award, Best NSS Unit & Programme Officer Award and Vasundhara Mitra Award for preserving and maintaining more than two thousand trees in the college premises. College is committed to provide quality education and to develop overall personality of the rural youth to face the day by day increasing competition on the basis of morality, generosity and equality. Abhay i.e. fearless education is the core aspect of the college on the basis of which students would be able to face any challenge throughout their life. College is having four acres of spacious campus with separate departments and class rooms. Very young, dynamic, talented and devoted teaching and non teaching staff is the greatest asset of the college. 12 faculty members are Ph.D. Scholars and 6 faculty members are Research Supervisors. In the year 1997 college come into existence and within a very short span of time achieved name and fame as an institute of repute for percolating discipline and morality among the students. Recently our college was accredited by NAAC with 'B' Grade.

I am sure that the main theme and sub themes will be widely discussed and there will be meaningful interaction and exchange of information during the course of the conference and participates will richly benefit from it. I offer my best wishes for the conference.

Dr. S. R. Takle
Principal

INDEX

Sr. No.	Paper Title	Page No.
1	Role Of Information Centres In Teaching And Learning Process Dr. K. Veeranjanyulu	13
2	Role Of Librarian's In Ict Dr. Deepak Kapade	23
3	A Study Of Agricultural E-Journals On Ugc-Infonet Digital Library Mohammed Mudassir Ahmed	30
4	Application Of Information Management Technology For College Assit. Prof. I. P. Pawar	38
5	Application Of Web 2.0 Technology In Library Services Khandare Sandip Bhikaji, Dr. Sonwane Shashank S.	42
6	Application Of Web 2.0 Tools In The College Library Services Prof. Rajendra S. Lawande	47
7	Application Of Web 2.0 In Academic Libraries Khandare Sandip Bhikaji, Dr. Sonwane Shashank S.	51
8	Application Of Web 2.0 In Academic Libraries Dr. Nilima Rajendra Bankar	56
9	Benefits Of Using Knowledge Management & E-Resources Manag... Khandare Jayshila Kundlik, Dr. Parvin Shaista	60
10	Best Practices In Sant Dnyaneshwar Library, Law College Osmanab:.... Dr. Madansing D. Golwal	69
11	Changing Role Of Library Services And Librarians In Digital Era Mrs. Sayyed S. N.	78
12	Challenging Role Of Library Professionals In Digital Era Mrs. Vandana Ambhore	82
13	Libraries In Cloud Computing Environment Satish L Padme	89
14	Collection Management & Development In Digital Libraries Dr. Devshete Rajkumar M., Dr. Bharat R. Lokwar	96
15	Total Quality Management (Tqm) In Libraries Dr. Chopkar Hemraj, Mr. Gopnarayan Shilvant	100
16	Tool For Social Networking In Academic Libraries Ku. Jaya W. Wagde	106
17	Digital Resources And Consortia Approach In Collection Development Dr. Nandkishor R. Motewar	110
18	Content Management In Digital Libraries Manisha Nimraj Jadhav	117

	प्रा. डॉ. एस. एन. चोबे	802
137	सिक्स सिग्मा या तंत्राचा लातूर व उस्मानाबाद जिल्हयातील अनुदानित ... श्री धनंजय एल. मोतेवार, डॉ. सौ. शालीनी एम. साखरकर	805
138	शैक्षणिक प्रक्रियेत माहिती केंद्राची बदलती भूमिका वेब २.० प्रा. प्रतिक्षा विकास गुळस्कर	808
139	प्रा. प्रतिक्षा विकास गुळस्कर	812
140	" 010L00»0μ0 †0× 0 ¼0e²0 2.0 0i0L0-00»000-00 < ú †0¾Æü0-0" »ü0δ. ¾00μ0. 0β. 300»0é	819
141	ग्रंथालय नेटवर्क (जाळे): माहिती आणि वैशिष्ट एक अभ्यास प्रा. हितेश गोपाल ब्रिजवासी, प्रा. ताराचंद पाटील	822
142	डिजीटल साहित्य संग्रह विकासाचे नियोजन Smt N.G.Borade	826

ग्रंथालय नेटवर्क (जाळे): माहिती आणि वैशिष्टे एक अभ्यास

प्रा. हितेश गोपाल ब्रिजवासी

ग्रंथपाल

के.ए.के.पी वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, जळगाव
Saihits1777@gmail.com / 9604009997

प्रा. ताराचंद पाटील

ग्रंथपाल

अडव्होकेट. सीताराम बबन बाहेती कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय
Tspatil65@gmail.com / 9421520171

सारांश: सदर संशोधन लेखात ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्रातील नेटवर्क संबंधीतील माहिती देण्यात आली आहे. आज माहिती च्या युगात अनेक माहितीची देवाण हि नेटवर्क च्या माध्यमातून होतांना दिसते ग्रंथालय आणि माहिती केंद्रातही नेटवर्क चा उपयोग हा मोठ्या प्रमाणात होत आहे. नेटवर्क च्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना शिक्षकांना आणि संशोधकांना जलद गतीने माहिती पोहचविणे शक्य होते आणि त्यातून त्यांचा वेळ सुध्दा वाचतो मानव संसाधन विकास मंत्रालय आणि विद्यापीठ अनुदान आयोग यांसारख्या संस्था सुध्दा ग्रंथालय आणि माहितीकेंद्राच्या नेटवर्क च्या वाढीसाठी प्रयत्नशील आहे. या संशोधन लेखात ग्रंथालय आणि त्यांच्या नेटवर्क संबंधातील माहिती आणि त्यांच्या उपयोगाबद्दल सविस्तर अभ्यास करण्यात आला आहे.

शोधसंज्ञा: ग्रंथालय आणि माहितीचे नेटवर्क, ग्रंथालय आणि माहितीचे नेटवर्क चे फायदे, नेटवर्क ची वैशिष्टे, ग्रंथालय नेटवर्कची मुख्य अंगे

प्रस्तावना: या आधीच्या प्रकरणात आपण नेटवर्क ची माहिती घेतली परंतु ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र संदर्भात ग्रंथालय नेटवर्क याचा अभ्यास सुध्दा महत्वाचा आहे. विविध ग्रंथालय नेटवर्कची जडणघडण, कार्ये, उद्दिष्टे जाणून घेण्यापूर्वी ग्रंथालय नेटवर्क, ग्रंथालय नेटवर्क संकल्पना, पार्श्वभूमी, व्याख्या, सर्वसाधारण उद्दिष्टे व गरज हे मुद्दे समजावून घेणे गरजेचे आहे. माहिती नीटनेटकी ठेवणे, ती मिळविण्यामध्ये मध्यस्थी करणे यामध्ये ग्रंथालयाचा महत्त्वाचा सहभाग असतो. ग्रंथालयांचा वापर माहितीचे नेटवर्क उभे करण्यात आणि त्याचा प्रचार आणि प्रसार करण्यात खूप मोठ्या प्रमाणात वापर होतो. संगणक व दळणवळण तंत्रज्ञानातील प्रगती आणि या तंत्रज्ञानाचा ग्रंथालयात होणारा वापर ही एक पर्वणीच म्हणावी लागेल. त्यामुळे त्यांना त्यांच्या दैनंदिन/ पारंपरिक सेवांचे आधुनिकीकरण करणे तर शक्य झालेच पण त्याशिवाय माहिती सेवा पुरवणेही त्यानंतर शक्य झाले प्रत्यक्ष साहित्याची देवाणघेवाण तसेच माहिती शोधकार्यात खूप प्रगती करण्यात आली आहे. ग्रंथालय व माहितीशास्त्राच्या भाषेत नेटवर्कचा संबंध हा ग्रंथालयांतर्गत सहकार्यापासून ते रीतसर संगणकीकृत नेटवर्क तयार करण्यापर्यंत जातो. विकसित व विकसनशील देशांच्या चलनाच्या किमतीतील तफावत, चलन फुगवटा, चलनाचे घसरणारे भाव सर्व प्रकारच्या साहित्याच्या किमतीतील वृद्धी या गोष्टींमुळे ग्रंथालयांवर इतर ग्रंथालयांशी सहकार्य करण्याचे प्रचंड दडपण आल्यामुळे ग्रंथालयांना प्रथम आधुनिकीकरण (Computerization) करण्यास भाग पडले आहे व त्यानंतर त्यांचे जाळ्यात परिवर्तन करणे ही पुढील पायरीही आवश्यक झाली. National Commission on Libraries and Information Science (NCLIS)

नेटवर्क मनुष्यबळ व्यवस्थापन:- ग्रंथालय नेटवर्कच्या विकासासाठी उपयुक्त अशा मनुष्यबळाची गरज असते नेटवर्क अंतर्गत कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यासाठी सक्षम ग्रंथालय नेटवर्कसाठी तांत्रिक ज्ञान असणाऱ्या पुरेशा कर्मचाऱ्यांची गरज असते, कर्मचाऱ्यांना वेळोवेळी प्रशिक्षणाची गरज असते. अन्यथा नेटवर्कची कार्यक्षमता कमी होते. नेटवर्कमध्ये भाग घेणाऱ्या ग्रंथालयांना पुरेशी सेवा मिळाली नाही तर त्यांचा नेटवर्कवरील विश्वास उडतो नेटवर्कच्या कामामध्ये सातत्य ठेवण्यासाठी कर्मचारीवर्ग हा कायमस्वरूपी असला पाहिजे.

प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्था:- भारतामध्ये INSDOC, DESIDOC, DELNET व INFLIBNET यांसारख्या संस्था ग्रंथालय नेटवर्क व संगणकीकरणाचे प्रशिक्षण देत आहेत. काही विद्यापीठेही मर्यादित स्वरूपात ग्रंथालय आधुनिकीकरणाचे प्रशिक्षण देत आहेत. परंतु हे प्रयत्न अपुरे आहेत. ग्रंथालयशास्त्रातील अभ्यासक्रमात नेटवर्कसंबंधीच्या अभ्यास अंतर्भूत करणे गरजेचे आहे. त्यासाठी स्वतंत्र अभ्यासक्रम आखल्यास नेटवर्कसंबंधी माहिती असलेला कर्मचारीवर्ग मोठ्या प्रमाणावर तयार होईल अशी अपेक्षा आहे.

सारांश: ग्रंथालय आणि माहिती केंद्रात नेटवर्कचा उपयोग हा खूप महत्वाचा आहे आणि नेटवर्कच्या माध्यमातून माहितीची देवाण-घेवाण हि अतिशय सोप्या पद्धतीने होते. भविष्यात ग्रंथालय आणि माहिती केंद्रात नेटवर्क च्या वापरास अधिक महत्त्व देण्यात येईल. शासनाने सुध्दा नेटवर्क च्या विस्तारासाठी आणखीन प्रयत्न करणे गरजेचे आहे. नेटवर्क मुळे संशोधनास खूप मोठ्या प्रमाणात चालना प्राप्त होण्यास मदत होत आहे नेटवर्क च्या मदतीने माहितीचे जगभरात जलद गतीने प्रसारण होण्यास मदत होते नेटवर्क मुळे भौगोलिक अडचणींवर मात करणे शक्य झाले आहे येत्या काळात नेटवर्क हे आधुनिक शिक्षणप्रणालीचे अविभाज्य घटक म्हणून कार्य करेल

संदर्भ:-

- १) ग्रंथालय संगणकीकरण आणि आधुनिकीकरण, फडके द.ना. युनिव्हर्सल प्रकाशन, पुणे
- २) ग्रंथालयांचे संगणकीकरण, शरद गणपुते. ज्ञानगंगोत्री: यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ नाशिक
- ३) संपूर्ण ग्रंथालय संगणकीकरण. ई-ग्रंथालयाच्या सहाय्याने, ब्रिजवासी हितेश. टाकसाळे चेतन, सक्सेस पब्लिकेशन, पुणे
- ४) 9. Arora, Jagdish; Capacity Building Programme for Public Libraries in India at INFLIBNET Centre (PPT Online)
- ५) https://hi.wikipedia.org/wiki/संगणक_नेटवर्क
- ६) <https://mr.wikibooks.org/wiki/ग्रंथालयशास्त्र>
- ७) <https://mr.wikipedia.org/wiki/ग्रंथालयशास्त्र>
- ८) http://www.wikiwand.com/संगणक_नेटवर्क
- ९) <https://hi.wikipedia.org/wiki/कंप्यूटर>
- १०) <https://hi.wikipedia.org/wiki/अंतरजाल>

PRINCIPAL

Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

KEY GROWTH DRIVERS AND BARRIERS TO ADOPTION OF E-PAYMENTS: A REVIEW

Mrs. Yogini Gajare
North Maharashtra
University, Jalgaon
yog.gajare@Gmail.Com

Dr. Anil Lohar
Principal,
Adv. S. A. Baheti College,
ag11261@Gmail.Com

ABSTRACT

New monetary wants have been emerged due to e-commerce which was lacking with standard payment systems. The presence of this e-commerce has initiated different payment tools or mechanisms for completing the business transactions through internet. Therefore, the stakeholders came up with completely new strategies for electronic payments. The e-payments in India have witnessed an exponential growth in last few years, at the same time faced some challenges. In this article, a modest attempt is made to critically analyse key drivers of exponential growth of e-payments in India, as well as key barriers to adoption of e-payments in India. The article is based on exploratory research and secondary data. The data was accumulated from books, journals, magazines, websites and other published sources available. This article provides an original insight of key growth drivers and barriers to adoption of e-payments in India.

KEYWORDS

Financial transactions, E-commerce, Digital currency, Indian economy, Growth drivers, Barriers, E-payments.

1. INTRODUCTION

New monetary wants have been emerged due to e-commerce which was lacking with standard payment systems. The presence of this e-commerce has initiated different payment tools or mechanisms for completing the business transactions through internet. Therefore, the stakeholders came up with completely new strategies for electronic payments. Recognising this, just about all interested parties square measure exploring numerous forms of the electronic payment system and problems encompassing electronic payment system and digital currency.

Usually, e-payment systems could be categorised into On-line Electronic Money System, On-line MasterCard Payment, Electronic Cheque, and Cards based mostly Electronic Payment System. Every payment system has its blessings and downsides for the purchasers and merchants. Security, convenience, cost, anonymity, acceptableness, traceability, and control are some basis mandates of these new payment systems. Most of the banks have started following e-commerce supporting the e-payment system for sustaining in the hyper-competitive market. Though Indian

7. REFERENCES

1. Karumuri, Venkateswarlu (2017). "Sales Force Motivation in Real Estate Industry: A Study with reference to Visakhapatnam City". *MERC Global's International Journal of Management*. Vol. 5. Issue 2. pp. 46-55.
 2. Roy, Sanghita (2015). "Overview of Electronic Payment System: A Special Reference to India". *Handbook of Research on Cultural and Economic Impacts of the Information Society*. pp. 01-28.
 3. Shah, Alpesh; Kaushik Vibha; Roongta, Prateek; Awadhiya, Abhishek and Jain Chilman (2016). "Digital Payments 2020". The Boston Consulting Group.
 4. Singh, Sumanjeet (2009b). "Emergence of Payment System in the age of Electronic commerce: The state of the art". *Global Journal of International Business Research*. Vol. 2. No. 2. pp. 17-36.
 5. Soetevent, Adriaan R. (2011). "Payment Choice, Image Motivation and Contributions to Charity: Evidence from a Field Experiment". *American Economic Journal: Economic Policy*. Vol. 3. No. 1. pp. 180-205.
 6. Subramanhyam, S. (2009). "A study on marketing of e-banking products with reference to a credit card in Thanjavur, Tamilnadu". Ph.D. Thesis. Shodhganga. pp. 321.
 7. Tella, Adeyinka (2012). "Determinants of E Payment Systems: A Users Satisfaction Perspective". *International Journal of E-Adoption*. Vol. 4 Issue 3. pp. 15-38.
 8. Vincent O. R; Folorunso O.; Akinwale A. T. and Akinde A. D. (2010). "Transaction Flow in Card Payment Systems Using Mobile Agents". *Interdisciplinary Journal of Information, Knowledge and Management*. Vol. 5. pp. 153-166.
 9. Whyte, B. (2001). *Enabling e-Business: integrating technologies, architectures and applications*. John Wiley. New York.
 10. Wonglimpiyarat, Jarunee (2007). "E-Payment Strategies of Bank Card Innovations". *Journal of Internet Banking and Commerce*. Vol. 12. No. 3. pp. 1-17.
- Zinman, Jonathan (2009). "Debit or credit?". *Journal of Banking and Finance*. Vol. 33. No. 2. pp. 358-366.

PRINCIPAL
Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

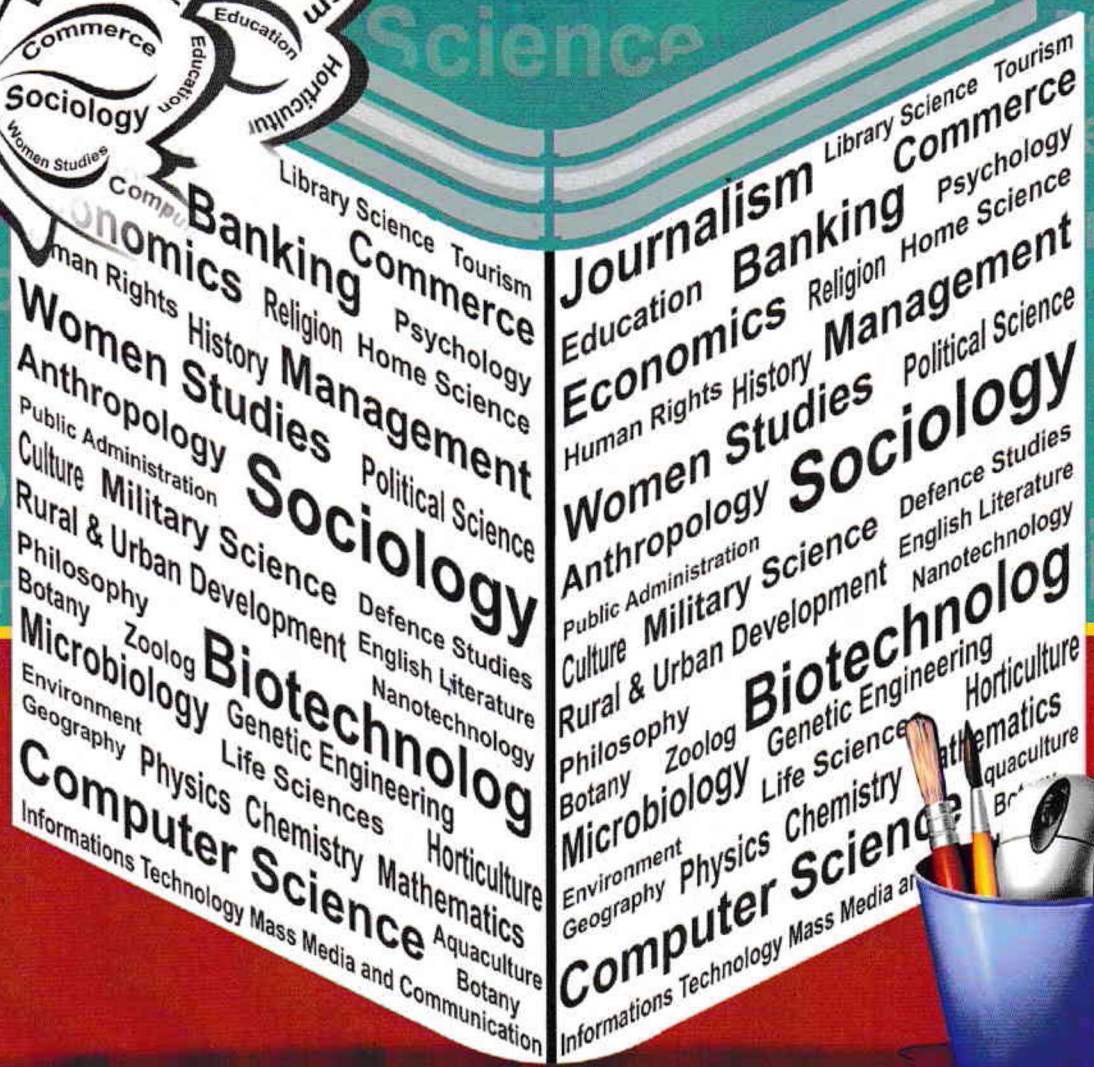
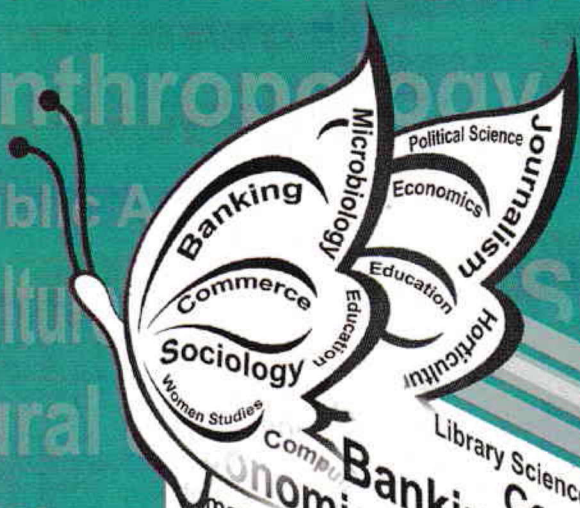
ISSN 2231-0096

Platinum

A Peer Reviewed National Journal

Editor : Dr. Anil Lohar

IJIF
Impact Factor
3.147

Journalism Library Science Tourism
Education Banking Commerce
Economics Religion Home Science
Human Rights Management
Women Studies Political Science
Anthropology Sociology
Public Administration
Culture
Rural
Philosophy
Botany
Microbiology
Environmental Studies
Literature
Psychology
Sociology
og
culture

International
Innovative Journal
Impact Factor ((IIJIF)
3.147

Atharva Publications

Plot No. 17, Devidas Colony, Varkhedi Road, Dhule - 424 001, Mob.No. : 9405206230

Basement, Om Hospital, Near Anglo Urdu Highschool, Dhake Colony, Jalgaon 425001
Ph.No. :0257-2253666, Mob.No. : 9764694797

www.atharvapublications.com

Platinum

A Peer Reviewed
National Multidisciplinary Journal

Volume - 8 Number - 1 March 2018

Editor

Dr. Madhukar. V. Patil, Nandurbar

Asst. Editor

Dr. Shubhangi D. Rathi

Dr. H.R. Chaudhari

Prin. Dr. Vinod V. Patil

Dr. S.J. Patil

Advisory Editors

Dr. Shyam Kayande, Nagpur

Dr. Shivankar S.N., Karnataka

Dr. Kishor Gaikwad, Mumbai

Prin. Dr. A.P. Khairnar, Nizampur

Dr. Prashant Puranik, Ujjain (M.P.)

Dr. Naresh J. Parikh, Gujrat

Dr. A. M. Garode, Chikhli

Managing Editor

Mr. Yuvraj Mali

Editorial Office

Atharva Publications

Plot No.17, Devidas Colony

Varkhedhi Road, Dhule - 424 001

www.atharvapublications.com

E-Mail : atharvapublications@gmail.com

Branch :

Circulation & Advertisement

Atharva Publications

Basement, Om Hospital, Near Anglo Urdu

Highschool, Dhake Colony, Jalgaon - 425001

Ph.No. 0257-2239666

Subscription Rates

Single Copy for reader Rs. 350.00 or

US \$ 35.00 Only (extra postage charge)

For printing/ Publication of research Paper

Individuals Rs. 1200.00 (each research paper) Or

US \$ 100.00

Institutions Rs. 1400.00 per annum Or Us \$ 140.00

1. Editing of the research journal is processed without any remittance. The Selection and publication is done after recommendation of subject expert Refree.
 2. Thoughts, Language vision and example in published research paper are entirely of author of research paper. It is necessary that both editor and editorial board are satisfied by the research paper. The responsibility of the matter of research paper is entirely of author.
 3. Along with research paper it is compulsory to sent Membership form and copyright form.
 4. In any condition if any National/ International university denies to accept the research paper published in the journal then it is not the responsibility of Editor, Managing Editor Publisher and Management.
 5. Before re-use of published research paper in any manner, it is compulsory to take written acceptance form Managing Editor unless it will be assumed as disobedience of copyright rules.
 6. All the legal undertaking related to this research journal are subjected to be hearable at Dhule Jurisdiction only.
 7. The research journal will be sent by normal post. If the journal is not received by the author of research paper then it will not the responsibility of Editor and publisher. The amount or registered post should be given by the author of research paper. It will be not possible to sent second copy of research Journal.
 8. Authors are requested to follow the author's Guide lines Contect Managing Editor - 9764694797
- For book reviews, please send two copies of the book (one for the Reviewer and other for the library of the journal) to the Managing editor.
 - Donations of books /journals / cash / gift are welcome and will be gratefully acknowledged. All disputes concerning the journal will be settled in the court of Jalgaon, Maharashtra.

प्लॅटिनम या त्रैमासिकात प्रसिद्ध झालेली मते संपादक, सहसंपादक, कार्यकारी संपादक, आणि सल्लागार मंडळ यांना मान्य असतीलच असे नाही. या नियतकालिकात प्रसिद्ध करण्यात आलेल्या लेखातील लेखकांची मते ही त्यांची वैयक्तिक मते आहेत. तसेच शोधनिबंधाची जबाबदारी ज्या-त्या लेखकांवर राहिल.

मेसर्स अथर्व पब्लिकेशन्सच्यावतीने कार्यकारी संपादक श्री.युवराज माळी यांनी प्लॉट नं.१७, देविदास कॉलनी, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)

शोध पत्रांसाठी केलेले व संपादकांच्या फायद्यासाठी केलेले शोध पत्रांचे प्रकाशन : २०१८-२०१९ (२०१९) २०१९-२०२० (२०२०)

Multidisciplinary National Conference
ON

Motivational Techniques for University and College Teachers

19th March 2018

◆ Patron ◆

Hon'ble Adv. S. P. Deshmukh
(President)

Hon'ble Smt. Ujwalatai Baheti
(Vice-President)

◆ Editor ◆

Dr. Anil Lohar
(Principal Organiser)

◆ Editing Assists ◆

Mr. S. T. Patil (Convener)

Mr. S. M. Kogta (Co-ordinator)

Dr. D. Y. Hiware (Vice-Principal)

Mr. U. K. Fase (Secretary)

Mr. G. D. Bhalerao (Secretary)

◆ National Advisory Committee ◆

Prin. Dr. R. S. Patil (Shahada)

Prin. Dr. P. P. Chajed (Dhule)

Prin. Dr. J. B. Anjane (Ainpur)

Prin. Dr. D. R. Patil (Shirpur)

Prin. Dr. L. P. Deshmukh (Jalgaon)

Prin. Dr. Lata More (Navapur)

Prin. Dr. P. M. Pawar (Amalner)

Prin. Dr. B. N. Patil (Pachora)

Dr. Navpreet Kaur (Haryana)

Prof. B. P. Savkhedkar (Jalgaon)

Dr. Pushpa Suryawanshi (M.P.)

Prin. Dr. F. N. Mahajan (Yawal)

Dr. Soma Roy (Assam)

Dr. Shubhangi Rathi (Bhusawal)

Dr. Asif Kawosa (J & K)

Dr. P. T. Chaudhari (Jalgaon)

Dr. Imran Khan (Kerala)

Prof. V. N. Andhale (Dharangaon)

Dr. S. B. Borate (Bhusawal)

Dr. Panjab Chavan (Nanded)

Dr. Shirish Patil (Jamner)

Dr. R. D. Bansod (Rahuri)

Dr. Sushma Patil (Mumbai)

Dr. Vakil Shaikh (Nagpur)

◆ Organizing Committee Members ◆

Mr. R. S. Bansod

Mr. K. V. Patil

Mr. N. K. Ramteke

Mrs. N. K. Thamke

Mr. V. R. Thosar

Mr. N. D. Atkore

Mrs. S. G. Nagori

Mr. T. S. Patil

Mrs. S. S. Patil

Mr. A. N. Patil

Mr. G. D. Dhangar

Mr. A. G. Shah

Mr. S. D. Bagul

Mr. V. R. Birpan

◆ Organized by ◆

Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti Art's, Commerce & Science College

Khawajamiya Road, Post Box No. 110, Jalgaon (M.S.) Website: www.sabaheticcollege.org Ph: 0257-2226147

NACC Reaccredited 'B' Grade Affiliated to North Maharashtra University, Jalgaon.

Cardinal Role of Teachers in Nation Building

- Mayuri Hilal Patil

Assist. Prof.

DNCVP's Shirish Madhukarrao Chaudhari College, Jalgaon.

Abstract

"Teacher is a maker of man. He is foundation of all Education, and thus of the whole civilization of mankind, present and future. No nation reconstruction is possible without the active cooperation of the teacher." - John Adams

The teacher can be rightly called a nation builder. Teachers through their perseverance love and sacrifices have shown us the right path in which great men have built our nation. It is our dear teachers who mould our character, our personality and show us the right direction which leads us to our final destination. "Teacher is the maker of nation" So for the development of the country, it is very important to have good teachers and good teachers can be produced only if we have a good system of teacher education and dedicated and efficient teacher-educators.

Keywords - Role of Teacher-educator, nation building, teacher education.

1. Introduction

"Teacher is a maker of man. He is foundation of all Education, and thus of the whole civilization of mankind, present and future. No nation reconstruction is possible without the active cooperation of the teacher." - John Adams

A teacher is a person who provides education for children and students (adults). The role of teacher is often formal and ongoing, carried out at a school or other place of formal education. In many countries, a person who wishes to become a teacher must first obtain specified professional qualifications or credentials from a university or college. The Ex-President of India, A P J Abdul Kalam, rightly the need of technology that: "What is needed for the nation today is combination of technology, innovative leadership, whether a nation has arrived at a stage of knowledge society is judged by the way the country effectively deals with knowledge creation or innovation, which is the key element in building the knowledge society. For a Prosperous and developed India, an Important thrust should be on the growth of the invisible leaders and innovative institutions/universities/colleges/research institutions. Hence, there is an urgent need to establish

and efficient innovation system and let the universities act as bridging institutions like think tanks.

2. A multi-faceted task

The role of the teacher is a multi-faceted one comprising academic, pedagogical and social roles. Academic roles comprise teaching, counseling and supervisory roles while pedagogical roles include instructional, evaluation and facilitating roles. As a facilitator of learning, the teacher is involved in motivating pupils to learn, maintaining control in the classroom and the school in general, and creating a conducive environment for learning to take place. Social roles of the teacher includes among others socializing roles which is preparing pupils to participate in the way of life of the society; others include reference roles, detective roles, parent surrogate (or substitute parent), confidants and affectionate roles. Without teachers, both knowledge and morals would suffer.

Students are deeply affected by the teacher's love and affection, his character, his competence, and his moral commitment. A popular teacher becomes a model for his students. The students try to follow their teacher in his manners, customs, etiquette, style of conversation and his get up. He is their ideal. He can lead them anywhere. During their early education, the students tend to determine their aims in life and their future plans, in consultation with their teachers. Therefore, a corrupt and decadent class of teachers can harm a nation more seriously than a class of corrupt and perverted judiciary, army, police, bureaucracy, politicians. A corrupt and incompetent teacher is not only a bad individual, but also the harbinger of a corrupt and incompetent generation. A nation with corrupt teachers is a nation at risk; every coming day announces the advent of its approaching destruction.

3. Education is a complicated process

Education is a complicated process. Not only the teacher, but so many other agencies also take part in educating the youth. We are all aware of the influence of the cinema on the minds of children. How quickly they imitate the ways of dressing, walking and talking of their

7. Conclusion

In Short A Teacher is -

'A Philosopher....*'

'A Guiding light....*'

'An inspiration*'

The importance of the role of the teachers as an agent of change, promoting understanding and tolerance has become more obvious and is likely to become even more critical in the 21st century .A teacher is like a Candle who burns brightly to enlighten student future.

This paper suggest an increase in responsibility for

teachers but not an increase in authority teachers are losing decision-making authority in the classroom. This paper also indicates that a positive policy environment and ample support for growth are essential for creating and sustaining teacher quality.

References

1. www.academia .edu
2. www.indianyouth.net
3. Journal of information knowledge and Research in Humanities and Social.
4. Decan chronicae,Newspaper ,India March 14, 2005.
5. https://js.vnu.edu.

...

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "Sitaram Baheti".

PRINCIPAL

Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jaipur

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥

North Maharashtra University, Jalgaon

Umavinagar, Jalgaon - 425 001 (Maharashtra) INDIA

Prof. P. P. Patil

Ph.D., F.M.A.Sc.

VICE-CHANCELLOR

MESSAGE

I am delighted to know that Adv.Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti Arts, Commerce & Science College, Jalgaon is organizing National Conference on "*Motivational Techniques for University and College Teachers*" on 19th March 2018.

Considering the vital role of teachers in national development, it is necessary to share the views and expertise on various important topics related to the motivational techniques for university and college teachers. I am sure that this conference will serve as a platform for the teachers to discuss various important issues affecting the efficiency of university and college teachers such as strategies for motivation, psychological upliftment programmes for teachers, social atmosphere of college and university teachers, career advancement schemes for teachers etc.

I wish the National Conference a grand success.

(Prof.P.P.Patil)
Vice-Chancellor

☎: (O)+91- 257 - 2258401, 2258402. (R) +91- 257 - 2258404, +91- 257 -2281978
Fax (O) : +91- 257 - 2258403. (Mob.) : +91 9423185071, +91 9422215640
E-mail : vce@nmu.ac.in Web : www.nmu.ac.in

Cardinal Role of Teachers in Nation Building

- Mayuri Hilal Patil
Assist. Prof.

DNCVP's Shirish Madhukarrao Chaudhari College, Jalgaon.

Abstract

"Teacher is a maker of man. He is foundation of all Education, and thus of the whole civilization of mankind, present and future. No nation reconstruction is possible without the active cooperation of the teacher." - John Adams

The teacher can be rightly called a nation builder. Teachers through their perseverance love and sacrifices have shown us the right path in which great men have built our nation. It is our dear teachers who mould our character, our personality and show us the right direction which leads us to our final destination. "Teacher is the maker of nation" So for the development of the country, it is very important to have good teachers and good teachers can be produced only if we have a good system of teacher education and dedicated and efficient teacher-educators.

Keywords - Role of Teacher-educator, nation building, teacher education.

1. Introduction

"Teacher is a maker of man. He is foundation of all Education, and thus of the whole civilization of mankind, present and future. No nation reconstruction is possible without the active cooperation of the teacher." - John Adams

A teacher is a person who provides education for children and students (adults). The role of teacher is often formal and ongoing, carried out at a school or other place of formal education. In many countries, a person who wishes to become a teacher must first obtain specified professional qualifications or credentials from a university or college. The Ex-President of India, APJ Abdul Kalam, rightly the need of technology that: "What is needed for the nation today is combination of technology, innovative leadership. whether a nation has arrived at a stage of knowledge society is judged by the way the country effectively deals with knowledge creation or innovation, which is the key element in building the knowledge society. For a Prosperous and developed India, an Important thrust should be on the growth of the invisible leaders and innovative institutions/universities/colleges/research institutions. Hence, there is an urgent need to establish

and efficient innovation system and let the universities act as bridging institutions like think tanks.

2. A multi-faceted task

The role of the teacher is a multi-faceted one comprising academic, pedagogical and social roles. Academic roles comprise teaching, counseling and supervisory roles while pedagogical roles include instructional, evaluation and facilitating roles. As a facilitator of learning, the teacher is involved in motivating pupils to learn, maintaining control in the classroom and the school in general, and creating a conducive environment for learning to take place. Social roles of the teacher includes among others socializing roles which is preparing pupils to participate in the way of life of the society; others include reference roles, detective roles, parent surrogate (or substitute parent), confidants and affectionate roles. Without teachers, both knowledge and morals would suffer.

Students are deeply affected by the teacher's love and affection, his character, his competence, and his moral commitment. A popular teacher becomes a model for his students. The students try to follow their teacher in his manners, customs, etiquette, style of conversation and his get up. He is their ideal. He can lead them anywhere. During their early education, the students tend to determine their aims in life and their future plans, in consultation with their teachers. Therefore, a corrupt and decadent class of teachers can harm a nation more seriously than a class of corrupt and perverted judiciary, army, police, bureaucracy, politicians. A corrupt and incompetent teacher is not only a bad individual, but also the harbinger of a corrupt and incompetent generation. A nation with corrupt teachers is a nation at risk; every coming day announces the advent of its approaching destruction.

3. Education is a complicated process

Education is a complicated process. Not only the teacher, but so many other agencies also take part in educating the youth. We are all aware of the influence of the cinema on the minds of children. How quickly they imitate the ways of dressing, walking and talking of their favorite stars in a matter of

7. Conclusion

In Short A Teacher is -

'A Philosopher....*'

'A Guiding light....*'

'An inspiration*'

The importance of the role of the teachers as an agent of change, promoting understanding and tolerance has become more obvious and is likely to become even more critical in the 21st century .A teacher is like a Candle who burns brightly to enlighten student future.

This paper suggest an increase in responsibility for

teachers but not an increase in authority teachers are losing decision-making authority in the classroom. This paper also indicates that a positive policy environment and ample support for growth are essential for creating and sustaining teacher quality.

References

1. [www.academia .edu](http://www.academia.edu)
2. www.indianyouth.net
3. Journal of information knowledge and Research in Humanities and Social.
4. Decan chronicae,Newspaper ,India March 14, 2005.
5. <https://js.vnu.edu>.

...

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "S. Baheti".

PRINCIPAL

Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

NKT-11 9 09

Factors Affecting the Efficiency of College Teachers

- Nilima K. Thamke

Asst. Professor, Dept. of English
Adv. S. A. Baheti College, Jalgaon

Abstract

Generally incentives are given to the little ones to motivate them for their better performance in school examinations or in the other fields. But it is not true that motivations are required only for the young ones. Elderly people are also not exception for that. It was been experienced time to time that elderly people perform better when they are inspired. Then they may be our parents, teachers, colleagues, boss, etc. It simply means everybody needs some sort of incentives and motivations to perform better.

What are the factors that inspire teachers to work hard and perform of higher level? In these days, teachers are considered as a highly responsible factor in the nation building. It is because he moulds the mindset of young generation, the real pillar of the nation. He is the only person who comes in the direct contact of young generation on a large scale. Therefore, such a teacher should be knowledgeable, eminent, eloquent, inspired and motivated.

Here in this research paper, motivating factors, that play a crucial role in the enhancement of college teachers' performance as well as the factors that affect the efficiency of college level teachers, are discussed thoroughly. The present research paper focuses on the fact that motivational factors and techniques always play an important role in the life of everyone. Everyone should get motivated in their lives in order to give their best. The teacher as a member of this precious society, has a crucial role to play.

To be an effective teacher a number of factors have to play important roles in real sense. Teacher's efficiency depends on how effective he is in his teaching and to what extent he becomes successful in getting mastery his students in related subjects. When a teacher evaluates his own performance as a teacher, he has to consider various factors such as campus surrounding, classroom atmosphere, student's behavior, student's psychology and their mindsets.

In order to improve the efficiency in education field, a teacher has always to be in a mode of review himself.

He has to point out his own lacking. He has to see how well he can do and what changes are required within him in order to achieve his objective.

A teacher is the main pillar of educational system all over the world. Education field is the only field in which a teacher can interact with the students directly as well as has to deal with the parents. A teacher has to play different roles if he wants to function effectively in the classroom. One of the top roles a teacher must play is that of a resource specialists. He must satisfy the people as well as his students who come to seek information from him. A teacher must act as a supporter to his students. Students always need teachers support while learning a new concept, skill or any other information. A teacher has to create trustworthy relationship among them. The teacher is a constant learner. Anyone who has been engaged in the teaching field knows that there is always something new to learn. A teacher is a person who develops himself by constant learning and will never make show off of knowing everything. His habit of constant learning helps him grow into a better person.

A teacher should be effective as well as efficient. There is a key difference between these two words. Efficiency is the state or quality of being competent in performance. Effectiveness is the degree to which something is successful in producing a desired result. The words effective and efficient both mean capable of producing a result. Efficiency refers to doing things right, in a right manner. Effectiveness, on the other hand, refers to doing the right things. No doubt, a teacher has to do the right things but at the same time he has to convert the wrong things into right. He has to mould the mindsets of young generation. An effective teacher is one who engages all students and provides a learning environment where all students can learn. An effective teacher promotes student learning.

To teach a specific subject effectively, special training is needed. To increase the efficiency in teaching, teachers must have taken some training courses in the related subjects. It helps them to enhance their quality level. The primary focus of a teachers is to give knowledge to their

81-402

in doing so, then teaching will be the most joy giving activity for him and his students.

Job satisfaction is the another factor to affect the performance level of the teacher. Job is the basic need of every individual as it is a means of livelihood. When a young boy becomes grown up, all the people around him expect him to get job as soon as possible. Getting job becomes a matter of social status. Recently, we are facing a major problem of unemployment all over in India. Taking this view into consideration, most of the youth are accepting available jobs without thinking about their liking and disliking as they have no other choice. In such cases, if they have accepted the jobs that they don't like, then naturally they will not get the satisfaction of their working. Eventually, the dissatisfaction towards job will reduce their performance level. Moreover, the feeling of job security and stability also has an impact on the performance level. If the person gets permanent job with good salary, he naturally performs better.

There are some other motivational factors that are responsible to bring the teachers efficiency down or to take it up. It is widely accepted that teaching quality

matters in higher education. There are some norms and schemes laid down by the university to evaluate the teachers teaching quality such as self-appraisal and academic performance indicator (API). If they prove themselves better in their performance, it elevates their efficiency as well as morale to work better. Moreover students positive feedback, seniors support, annual increment in salary, in-service promotion, growth in pay-scale, etc. these are also much important factors to affect the efficiency and effectiveness of the teacher. Thus, the present study analyzes the various factors that affect the efficiency of college teachers positively as well as negatively. The study will certainly help the people who are engaged in the education field.

References

1. Mitchell, J. et. al. Assessment of Teaching: Purpose, Practice and Implication for the Profession. New. Jersey: Lawrence Erlbaum Association Inc., 1990.
2. Shinkfield, J. and Stufflebeam, L. Teachers Evaluation: Guide to Effective Practice, Boston :Kluwer Academic Publisher, 1995.
3. Webb, D. and Norton, L. Human Resource Administration. New Jersey: Prentice Hall Inc. 3rd Ed, 1999.

...

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "S. A. Baheti".

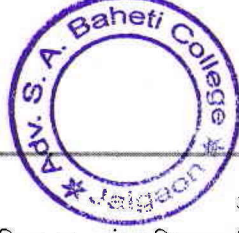
PRINCIPAL

**Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jaigaon**

079-081	Role of Teachers in Nation-building - Prof. Vrushali W. Warade, Malkapur	११८-११९	जळगांव जिल्ह्यातील राज्य परिवहन महामंडळाच्या कर्मचाऱ्यांच्या कार्यासमाधानाचा अभ्यास - डॉ. अनिल लोहार, जळगाव - अभय श्रीकांत सहजे, जळगाव
082-085	Strategies of Motivation - Adv. Shannon Girish Nagori, Jalgaon	१२०-१२२	शिक्षण क्षेत्रापुढील आव्हाने (उच्च शिक्षण) : एक चिंतन - प्रा. डॉ. दिलीपसिंह श. निकुंभ, चाळीसगाव
086-087	Motivational Techniques for University and College Teachers - Rajput Sheea Sardarsingh, Jalgaon	१२३-१२६	महाराष्ट्रातील शारीरिक शिक्षण महाविद्यालयात कार्यरत शारीरिक शिक्षण शिक्षकांचे नोकरीतील समाधान - प्रा. डॉ. विरेंद्र शिवसिंग जाधव, मुक्ताईनगर
088-090	Factors Affecting the Efficiency of College Teachers - Shrikant Bhimrao Patil, Jalgaon	१२७-१२८	राष्ट्र उभारणीतील महाविद्यालयीन प्राध्यापकांची भूमिका आणि शैक्षणिक क्षेत्रातील मर्यादा - प्रा. डॉ. नीता सुधाकर वाणी, ऐनपूर
091-093	Factors Affecting the Efficiency of College Teachers - Nilima K. Thamke, Jalgaon	१२९-१३०	माध्यमिक शाळांमधील स्त्री व पुरुष शिक्षकांच्या व्यवसाय समाधानाचा तुलनात्मक अभ्यास - डॉ. शारदा शेवतेकर, औरंगाबाद - जोशी निलश्री मधुकर (सहजे), जळगाव
094-096	Concept and Theories of Job Satisfaction Dr. Jayashri B. Patil, Jalgaon	१३१-१३२	शिक्षण समाज आणि शिक्षक - डॉ. अतुल पाटील, जळगाव
097-099	Management and Motivation - Prof. S. T. Patil, Jalgaon	१३३-१३५	उच्च शिक्षणातील आव्हाने - प्रा. डॉ. डी. वाय. हिवरे, जळगाव
100-102	Motivation of Teacher with Special Reference to APJ Abdul Kalam - Ayaz Shah Gulab Shah, Jalgaon	१३६-१३७	उच्च शैक्षणिक धोरणे आणि शिक्षकांची भूमिका - प्रा. विनोद आत्माराम नन्नवरे, जळगाव
103-104	MoMotivational Techniques for University and College Teachers - Dr. Prakash Namdeo Patil, Bodwad - Dr. Prasanna Deshmukh, Bodwad	१३८-१४०	राष्ट्रउभारणीत शिक्षकांची भूमिका - प्रा. शीतल एस. पाटील, जळगाव
105-108	Geographical Strategies for the Conservation of Indian Environment - Raju Suresh Gaware, Jalgaon	१४१-१४२	शिक्षण क्षेत्रातील प्रगतीपर योजना - प्रा. श्रीमती अर्चना पुंडलिकराव भोसले
109-110	Motivational Techniques for Teachers - Mrs. Namrata Suresh Sonar - Thosar	१४३-१४४	महाविद्यालयीन शिक्षकांच्या कार्यक्षमतेवर परिणाम करणारे घटक - प्रा. डॉ. अर्जुन एस. पाटील, टेहू
111-112	Role of Teacher in Nation Building - Mr. Vijay R. Thosar, Jalgaon - Mr. Hitendrasing D. Girase, Nandurbar	१४५-१४५	राष्ट्रविकासात शिक्षकांची भूमिका - गोपीचंद देविदास धनगर, जळगाव
113-114	Faculty Empowerment Strategies in Academic Institutions - Sunil Purushottam Patil, Jalgaon - Dr. Pramod Ramdas Chaudhari, Jalgaon	१४६-१४९	शिक्षक आणि शिक्षकाची भूमिका - प्रा. खेमराज पाटील, जळगाव
115-116	Teachers Development Through Open Source Software's - Viqar R. Shaikh, Jalgaon	१५०-१५२	राष्ट्र उभारणीमध्ये शिक्षकांचे योगदान व उच्च शिक्षण - प्रा. राहुल एस. बनसोड, जळगाव
११७-११७	राष्ट्राच्या निर्मितीत शिक्षकांची भूमिका - मठा. पा. गिरीश फडके, मुळगाव	१५३-१५५	राष्ट्रीय एकात्मता में हिंदी शिक्षकों की सक्षमता - डॉ. राजेश भामरे, जलगाँव
		१५६-१५७	अध्यापक की योग्यताए - प्रा. नारायण अटकोरे, जलगाँव
		१५८-१६०	प्राथमिक शिक्षा और पंच वार्षिक योजनाएँ - शंभु मोहन नईम, जलगाँव पा. संजय भाऊराव हिंगोणेकर, जलगाँव

राष्ट्र उभारणीमध्ये शिक्षकांचे योगदान व उच्च शिक्षण

- प्रा. राहुल एस. बनसोड
अॅड. एस. ए. बाहेती महाविद्यालय
जळगांव

प्रस्तावना

कोणत्याही समाजाच्या राजकीय, सामाजिक व सांस्कृतिक विकासासाठी शिक्षण ही मूलभूत आवश्यकता असते. शिक्षणाचा हेतू 'विद्या सा विमुक्तये' म्हणजे अज्ञानातून मुक्त करणे, स्वातंत्र्य करणे. म्हणूनच संविधानात शिक्षणाला मूलभूत अधिकाराचा दर्जा दिलेला आहे. सशक्त समाज अधिकाराचा दर्जा दिलेला आहे. सशक्त समाज निर्मितीसाठी योग्य शिक्षण सर्वसामान्यांपर्यंत पोहोचणे अत्यंत आवश्यक असते. पुरातन काळापासून ही महत्वाची जबाबदारी शिक्षकांवर आहे. म्हणूनच कोणत्याही देशाच्या विकासांमध्ये शिक्षकांची भूमिका महत्वाची असते. विद्यार्थ्यांना ज्ञान देण्यासोबतच खऱ्या अर्थाने उद्याच्या आदर्श राष्ट्राची निर्मिती करण्याची जबाबदारी शिक्षकांवर आहे.

भारताच्या अवनतीचे मुख्य कारण म्हणजे शिक्षणाची मक्तेदारी काही मोजक्या व्यक्तींच्या हातात असणे हे आहे. शिक्षणाचा प्रचार आणि प्रसार सामाजातील शेवटच्या घटकापर्यंत पोहोचणे खऱ्या अर्थाने गरजेचे आहे. तळागाळातील घटकांना त्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी शिक्षण देणे ही खरी सेवा आहे. शिक्षण सर्वांना मिळावे असा विचार आद्यशिक्षक महात्मा ज्योतिबा फुले यांनी हंटर कमीशनपुढे मांडला आणि त्यानंतर शाहू महाराज, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रयत्नाने शिक्षण सर्वांना सहजपणे मिळत आहे. म्हणजेच शिक्षणाची फळे आज आपण चाखत आहोत. मात्र असे असतांना सुद्धा गेल्या वर्षात आम्ही सर्वांना साक्षर करू शकलो नाही. अजूनही बऱ्याच खडे-पाड्यात प्राथमिक शाळा नाहीत. काही ठिकाणी एकशिक्षकी शाळा आहेत. शिक्षक रजेवर गेला तर शाळा बंद होते. जिथे शाळा आहे तिथे इमारत नाही जिथे इमारत आहे तिथे शैक्षणिक साधने नाहीत अशी शिक्षणाची दुरावस्था आहे. उच्च शिक्षणाचा विकास करावयाचा असल्यास सर्वप्रथम प्राथमिक शिक्षणाची समस्या दूर करावी लागेल. महाराष्ट्रासारख्या पुरोगामी राज्यात शाळाबाह्य मुलांची संख्या ६० लाखांच्या जवळपास आहे. प्राथमिक शिक्षण सोडणाऱ्यांची संख्या ३३% आहे. इयत्ता १० वी पर्यंत हे प्रमाण ५०% पर्यंत आहे. ही भयावह परिस्थिती/समस्या दूर करावयाची असेल तर सर्वप्रथम प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षणाबाबत जास्तीतजास्त विकासात्मक धोरणे तसेच विविध कार्यक्रमांचे नियोजन शिक्षकांच्या माध्यमातून करावे लागेल. मुलभूत आणि पायाभूत शिक्षण हे कोणत्याही राष्ट्रात मूलगामी परिवर्तन घडवून आणण्याचे प्रभावी साधन आहे. याच पायाभूत शिक्षणातून उच्च शिक्षणाची पायाभरणी होत असते.

भारतीय उच्च शिक्षणाची सद्यस्थिती

भारतातील उच्च शिक्षणाची सद्यस्थिती भयावह आहे.

आंतरराष्ट्रीय गुणवत्तेच्या पहिल्या १०० विद्यापीठात भारतातील एकही विद्यापीठ नाही. कोणत्याही देशाचा विकास हा त्या देशातील उच्च शिक्षणाच्या प्रमाणावर व त्यातील गुणवत्तेवर अवलंबून असतो. जगातील इतर देशांतील उच्च शिक्षणाची स्थिती व भारतातील उच्च शिक्षणाची स्थिती खालील तक्त्यावरून लक्षात येईल.

क्र.	देश	उच्च शिक्षणाची टक्केवारी
१.	अमेरिका	८०% ते ९०% दरम्यान
२.	ऑस्ट्रेलिया	८०% ते ९०% दरम्यान
३.	इंग्लंड	६३%
४.	फ्रान्स	५०%
५.	भारत	०८%

लोकसंख्येच्या तुलनेत भारत चीननंतर दुसऱ्या क्रमांकाचा देश आहे. भारतात विद्यापीठांची संख्या जवळपास ४०० असून उच्च शिक्षणाचे प्रमाण अत्यल्प आहे. आंतरराष्ट्रीय गुणवत्तेमध्ये भारतातील विविध विद्यापीठ आणि संस्था यांच्या गुणवत्तेनुसार भारतीय उच्च शिक्षणाची स्थिती भयावह व धक्कादायक आहे. आंतरराष्ट्रीय गुणवत्तेत भारतातील विद्यापीठांचा विचार करता भारतीय विद्यापीठांची स्थिती पुढील तक्त्यावरून स्पष्ट होईल.

क्र.	विद्यापीठ	आंतरराष्ट्रीय क्रमवारी
१.	दिल्ली विद्यापीठ	२५४
२.	मुंबई विद्यापीठ	४५६
३.	पुणे विद्यापीठ	४६९

भारतातील नामांकीत विद्यापीठांची ही स्थिती आहे. म्हणजे आंतरराष्ट्रीय क्रमवारीत पहिल्या १०० विद्यापीठात भारतातील एकही विद्यापीठ नाही.

भारतातील उच्च शिक्षणात शिक्षकांची भूमिका खूप महत्वाची समजली जाते. भविष्यकाळातील आव्हानांना सामोरे जाण्यासाठी सामाजिक जीवनामध्ये जी बलस्थाने, शक्तीस्थाने असतील त्यामध्ये सर्वात महत्वाचे बलस्थान शिक्षक असेल. शिक्षक हा फक्त पोटासाठी मास्तर नाही. तर तो स्वयंप्रज्ञ, स्वयंप्रकाशी ऊर्जास्रोत आहे. शिक्षकच विद्यार्थ्यांमध्ये शैक्षणिक तंत्रज्ञानाची बीजे रुजवू शकतो. शिक्षणाचे ध्येय गाठण्यासाठी केवळ औपचारिक व व्यावसायिक शिक्षण यावरच अवलंबून राहता येणार नाही. तर नैतिक मूल्य व मानवी कल्याणाची भावना विद्यार्थ्यांमध्ये रुजविण्याचे कार्य शिक्षकच करत आलेला आहे. शिक्षक केवळ शिक्षकच नव्हे तर शिक्षक प्रेरक शक्तीचा अखंड स्रोत असला पाहिजे. शिक्षकच विद्यार्थ्यांना जीवन संघर्षासाठी प्रेरित करू शकतो. शिक्षकच विद्यार्थ्यांमध्ये एक सुजाण नागरिक म्हणून राष्ट्रीय

पाठविण्यासाठी उत्सुक नाही तर आपला पाल्य हा सर्व सोयीयुक्तच शाळा, महाविद्यालयात जाऊन शिकावा अशी सर्वसाधारण पाल्यांची मनोधारणा असते.

- ३) आज स्वतः शिक्षक/अध्यापकवर्गाला आपल्या सामाजिक व नैतिक जबाबदारीचा विसर पडला आहे. शिक्षणक्षेत्रामध्ये वाढती व्यावसायिकता, उपभोक्तावाद, आपसातील गटबाजी, नैतिकतेचा न्हास, स्वार्थीपणा इत्यादी कारणामुळे शिक्षकांनी/अध्यापकांनी स्वतःचा पर्यायाने शिक्षकी पेशाचा नैतिक, सामाजिक न्हास करून घेतला आहे. तसेच धार्मिकता, जातीवाद, राजकारण, इत्यादींच्याआधारे मतभेद शिक्षकांमध्ये दिसून येतात. विशेषतः ग्रामीण व निमशहरी भागात हा दोष जास्त प्रमाणात दिसून येतो. सोबतच दिवसेंदिवस वरील दोषात्मक विचारांचा प्रसार आणि प्रचार होतांना दिसत आहे. तसेच शिक्षकांचा / अध्यापक वर्गाचा एक मोठा वर्ग राजकारणाशी निगडीत आहे आणि असा शिक्षकवर्ग राजकीय भ्रष्टाचारामध्ये सहभागी असणे स्वाभाविक आहे. यामध्ये शिक्षकांची सामाजिक प्रतिष्ठा कमी होतांना दिसते. प्राथमिक स्तर, माध्यमिक स्तर ते महाविद्यालयीन विद्यापीठ शिक्षणपर्यंत राजकारणाने प्रवेश केलेला आहे. विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक ज्ञान तसेच नैतिक वागणूक मिळण्याऐवजी विद्यार्थ्यांना राजकारण, सामाजिक द्वेष, सांप्रदायिकता इत्यादी नको असलेल्या गोष्टी, विचार शिक्षण क्षेत्रातून मिळत आहे.

राजकारणाशी संबंध नसणारे शिक्षक सुद्धा खाजगी शिकवणीद्वारे पैसा कमावण्यात व्यस्त आहे. विद्यार्थ्यांना परीक्षेत चिट करणे, बनावट गुणपत्रक बनवणे तसेच बनावट शैक्षणिक डिग्री प्रमाणपत्र बनवणे यासारख्या अनैतिक कार्यांमध्ये काही शिक्षक/अध्यापकांचा समावेश आहे. अशाप्रकारे शिक्षक प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्षरित्या राष्ट्रनिर्माणऐवजी द्रोह / विभाजकांच्या भूमिकेमध्ये दिसतो.

याशिवाय आजच्या काळातही काही शिक्षकांचा एक वर्ग असा आहे कि जो शिक्षकांची प्रतिष्ठा जपून आहे व त्यासाठी प्रयत्नशील आहे. अशा शिक्षकांची / अध्यापकांची व विद्यार्थ्यांचीही संख्या कमी नाही जे आजपण व्यक्तीगत तसेच राष्ट्र उभारणीत शिक्षकी पेशाशी प्रामाणिक आहे व स्वतः एक गुरूची भूमिका पार पाडत आहे.

निष्कर्ष

- १) शिक्षण क्षेत्रामध्ये आजच्या घडीला नकारात्मकता आलेली दिसते. नकारात्मकता सकारात्मकतेमध्ये बदलण्यासाठी

शिक्षणक्षेत्रात प्रवेशित स्वार्थी राजकारण व व्यावसायिकता बंद व्हायला हवी. सेवाभावी वृत्तीच्या विकासाची गरज आहे.

- २) पालक, विद्यार्थी आणि शिक्षक यांच्यामध्ये असलेले गैरसमज पालक, विद्यार्थी मेळाव्यांचे आयोजन करून दूर करता येईल. विद्यार्थी, पालक, शिक्षक यांच्यातील संवाद वाढावा यासाठी प्रयत्न व्हावयास हवेत.
- ३) रोजगारपूरक शिक्षण पद्धतीचे धोरण स्वीकारावयास हवे.
- ४) विद्यार्थ्यांना किंवा युवावर्गाला आशावाद तसेच नैतिकता निर्माण व्हावी असे वातावरण गरजेचे आहे.
- ५) शिक्षकांना आर्थिक आत्मनिर्भरतेची हमी असावी.
- ६) राजकीय नेता तसेच अधिकाऱ्यांचा प्रत्यक्ष प्रभाव या क्षेत्रावर नसावा. प्रशासकीय, व्यवस्थापकीय कार्य विविध स्तरावरून होणे अपेक्षित आहे.

शिक्षणक्षेत्रात सामाजिक, नैतिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, राजनितिक स्तरांवर पूर्वीची प्रतिष्ठा परत मिळविण्यासाठी आशावादी प्रयत्न सर्व क्षेत्रांच्या सहकार्याने शिक्षकाला राष्ट्र उभारणीसाठी सशक्त करणे गरजेचे आहे. देशातील आजचा विद्यार्थी, युवक हा उद्याचा देशाचा भावा नागरीक आहे. विद्यार्थीदशेत त्याला सक्षम बनविण्यासाठी दोषरहीत शिक्षण पद्धतीतून स्वावलंबी सज्ञानी युवक बनवणे गरजेचे आहे. जेणेकरून तो त्याची जबाबदारी सक्षमपणे सांभाळू शकेल. आलेल्या परिस्थितीतून योग्य मार्ग काढू शकेल. देशातील नागरीक घडवणे म्हणजेच देश घडवणे होय. ही अत्यंत महत्वाची जबाबदारी शिक्षकांवर असल्याची जाण शिक्षकांशी निगडीत असलेल्या प्रत्येक घटकाने लक्षात घेऊन शिक्षकांचे मानसिक, आर्थिक, सामाजिक, खच्चीकरण न करता अनुकूल वातावरण निर्माण करावे. तसेच शिक्षकांवर असलेली महत्वाची जबाबदारी लक्षात घेता त्यांना कारकूनी कामात न गुंतवता ज्ञानार्जन व ज्ञानदानाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांची वैचारिकता वाढविली जाऊ शकते.

संदर्भग्रंथ

१. द.ना.धनागरे, उच्च शिक्षणाची गुणवत्ता : सद्यस्थिती; साधना सामाहिक, फेब्रुवारी-२०११.
२. कुमार, चंदन अँड ओझा प्रभांशु, शिक्षा सुधार की दिशा में सजग प्रयास, योजना मासिक, मार्च २०१७.
३. डॉ. ए.एन.पाटील, एस.पी.जाधव, आर.डी.पाटील, The Present scenario of Indian Higher Education System, प्रशांत पब्लिकेशन, २०१५.
४. mliveindhustan.com

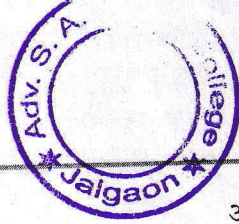

PRINCIPAL

Adv. Sitaram (Sabanbhai) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

उच्च शिक्षणातील आव्हाने

- प्रा. डॉ. डी. वाय. हिवरे
उपप्राचार्य,

अॅड. एस. ए. बाहेती महाविद्यालय, जळगाव.

प्रस्तावना

सध्याच्या काळातील शिक्षणाच्या बाबतीत सामाजिक दृष्टिकोन पाहिजे तेवढा चांगला नाही असे दिसते. प्राथमिक, माध्यमिक, उच्च माध्यमिक व उच्च शिक्षणामुळे रोजगाराच्या संधी उपलब्ध होतीलच असे नाही असे सामाजिक घटकांना वाटते. प्रामुख्याने उच्च शिक्षणाची तर फारच दुर्दशा झाली आहे असे दिसते. म्हणून उच्च शिक्षणाच्या बाबतीत नवीन विचारसरणी आत्मसात करण्याची वेळ आली आहे काय? असे अनेक विचारवंतांना वाटते आहे.

आज देशात तीनशे पन्नास विद्यापीठे आहेत. अठरा हजारांवर महाविद्यालये आहेत. एक कोटीपेक्षा अधिक विद्यार्थी आहेत आणि सव्वा तीन लाखांच्या वर प्राध्यापक आहेत. जवळपास पंच्याहतर अभिमत विद्यापीठे आहेत. एकशे पन्नास विदेशी संस्था आहेत. म्हणजे निम्म्या संस्थांवर विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे फारसे नियंत्रण नाही. गेल्या वीस वर्षात उच्च शिक्षण संस्थांची संख्या भरमसाठ वाढत आहे. विद्यार्थी संख्याही दुपटीने वाढली आहे. अशी परिस्थिती असतांना गुणवत्तेपेक्षा आर्थिक निकषावर भर दिला जात आहे. उच्च शिक्षणाच्या माध्यमातून तरूणांना फार मोठ्या प्रमाणात रोजगाराच्या संधी निर्माण झाल्या पाहिजे ही अपेक्षा असते. परंतु असे न होता उच्च शिक्षण म्हणजे बेरोजगारांची फौज निर्माण करण्याचे कारखाने असे समाजाला वाटायला लागले आहे. अशी स्थिती आजच्या उच्च शिक्षणाची झालेली आहे. ही स्थिती का निर्माण झाली? याला कोण जबाबदार आहे? याच्या कारणांचा ऊहापोह करणे आवश्यक आहे. म्हणून या निबंधातून वरील प्रश्नांची उकल करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

उच्च शिक्षणाची दशा

सध्याच्या काळात विद्यापीठ व महाविद्यालयांमध्ये राजकारण्यांनी मोठ्या प्रमाणात सहभाग वाढविला आहे. वास्तविक शैक्षणिक क्षेत्र पवित्र क्षेत्र मानले जाते. परंतु राजकारण्यांनी आपल्या स्वार्थामुळे शिक्षण संस्थांना व्यापारी बाजारू स्वरूप आणले आहे. प्रत्येक गोष्टीत पैशाचा बाजार सुरू आहे. त्यामुळे गुणवान विद्यार्थी घडण्याऐवजी वार्डट प्रवृत्ती असलेले विद्यार्थी घडतांना दिसत आहेत. प्रचंड पैसा देऊन शिक्षण खरेदी करणारे ग्राहक प्रवृत्तीचे विद्यार्थी आज निर्माण होत आहेत. देणगीवर आधारित आपली शिक्षण पद्धती निर्माण होत असल्यामुळे भ्रष्टाचाराभिमुख एक नवीन शैक्षणिक संस्कृती नव्याने निर्माण होत आहे.

कालबाह्य अभ्यासक्रम

विद्यापीठ व महाविद्यालये विद्यार्थ्यांना रोजगारमूलक अभ्यासक्रम देतांना दिसत नाही. पूर्वीपासून चालत आलेला तोच तोच अभ्यासक्रम

आलतून पालतून आलेला असतो. त्याच अभ्यासक्रमावर वर्षानुवर्षे तेच तेच प्रश्न विचारून तोंडपाठ उत्तरे लिहिणाऱ्या पोपटपंची व बौद्धिकदृष्ट्या अपंग पिढ्या निर्माण होत आहेत. आज महाविद्यालयातून बाहेर पडणारा सामान्य पदवीधर कुचकामी व निकृष्ट दर्जाचा एक बेकार तरूण म्हणून वावरतांना दिसतो. ह्यामुळे या तरूणांच्या मनामध्ये शिक्षणाच्या बाबतीत एक उद्रेकाची भावना निर्माण झालेली आहे. त्यांना वाटते आम्ही एवढे शिक्षण घेतले, पदवी मिळविली, परंतु नोकरी नाही. त्यामुळे ते हताश व निराश होतांना दिसत आहे. ज्या देशातील तरूण व युवा शक्तीचेच पतन होते, तो देश कदापि सुधारू शकणार नाही असे अनेक विचारवंतांनी सांगितले आहे.

शिक्षणावरील खर्च

आपल्या देशात शिक्षणावर केला जाणारा खर्च अनुत्पादक स्वरूपाचा मानला जातो. या खर्चामुळे उत्पादन होत नाही असा एक मतप्रवाह आहे. शासनाचीसुद्धा अशीच भूमिका आहे. त्यामुळे उच्च शिक्षणावर जेवढी कात्री लावता येईल किंवा उच्च शिक्षणावर जेवढा कमीत कमी खर्च करता येईल तेवढा कमी करण्याचा शासन प्रयत्न करीत आहे. ही गोष्ट सामाजिकदृष्ट्या हानिकारक आहे. शिक्षणाद्वारेच आपल्या देशात डॉक्टर, इंजिनियर, शास्त्रज्ञ, विचारवंत निर्माण होतात हे शासनाला विसरून चालणार नाही.

खाजगी क्लासेसचा प्रभाव

प्राथमिक शिक्षणापासून तर उच्च शिक्षणापर्यंत खाजगी क्लासेसवाल्यांनी आपला प्रभाव शिक्षण क्षेत्रात वाढविला आहे. त्याचा परिणाम विद्यार्थ्यांची वर्गात उपस्थिती नगण्य असते. त्यामुळे शिक्षक उदासीन झालेले दिसतात. त्यांना वाटते आपण कोणासाठी मेहनत घ्यायची हा प्रश्न त्यांच्यासमोर असतो. त्यांना वाटते वर्गात विद्यार्थ्यांची उपस्थिती वाढेल. परंतु तसे काही होत नाही. त्यामुळे या क्लासेसचा शिक्षकांच्या मानसिकतेवर परिणाम झालेला आहे.

विद्यार्थ्यांच्या पालकांना वाटते की, आपल्या पाल्याचा शैक्षणिक विकास फक्त क्लासेसमध्येच होईल. त्यामुळे क्लासेससाठी पालकवर्ग कितीही पैसे मोजायला तयार होतात. कॉलेजमध्ये कमी पैशात शिक्षण मिळत असूनही विद्यार्थी वर्गात बसण्यास तयार नसतात.

परीक्षांमधील गैरप्रकार

मानवी विकासाच्या प्रक्रियेत शिक्षण हा एक अतिशय महत्वाचा घटक आहे. सध्याच्या काळात पदव्या मिळविण्यासाठी व त्यातही नोकरी किंवा रोजगार मिळविण्यासाठीच शिक्षणाकडे पाहिले जाते. विशेषतः नोकरीसाठीच पदवीला महत्व दिले जाते. यासाठी अभ्यास करणे, ट्युशन लावणे, चांगले गुण मिळविणे यादृष्टीने परीक्षांना महत्व

मृत्ती असली पाहिजे. नवीन नवीन कौशल्ये व तंत्रे शिकण्यासाठी शिक्षक प्रयत्नशील असले पाहिजे. प्रशासनाने दिलेली जबाबदारी त्यांनी कर्तव्य म्हणून पार पाडली पाहिजे. समाज शिक्षकांकडे आशेने पाहत असतो. त्यांच्या वागणूकीवर समाजाची नजर असते. म्हणून शिक्षकांनी आपली नैतिकता सांभाळून अध्ययन, अध्यापनाचे कार्य पार पाडले पाहिजे. शासन, प्रशासन, विद्यापीठ व शिक्षक यांनी विद्यार्थी घडवतांना तो सुजाण नागरीक कसा होईल यासाठी सामुहिक प्रयत्न करणे आवश्यक आहे.

संदर्भग्रंथ

- १) डॉ. विनोद विश्वासराव पाटील - (ऑक्टोबर २०१३) - अध्यापन

- उपागम व कार्यनिती, अथर्व पब्लिकेशन, जळगांव.
- २) योजना अंक - ऑगस्ट २००७.
३) दैनिक लोकमत - २७ फेब्रुवारी २०१८.
४) संपादक मंडळ (डिसेंबर १९९३) - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर गौरवग्रंथ, प्रकाशन सचिव महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
५) योजना अंक - जानेवारी २००९.
६) वाघमारे जनार्दन (२००९) - बदलते शिक्षण, स्वरूप आणि समस्या - पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे.
६) Editors (Feb-2015) - Role of Higher Education in creation of Knowledge society, Atharva Publication, Jalgaon.

...

(Signature)

PRINCIPAL

Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

Comparative Study of Self-esteem between Meditation Practitioners and Non-practitioners Kabaddi Players

- Prof. Satish M. Kogta

Associate Professor, Adv. S. A. Baheti Arts, Comm. & Sci. College, Jalgaon

- Dr. Anand. V. Upadhyay

Assistant Professor, Bhusawal Arts, Sci. & P. O. Nahata Comm. College, Bhusawal

Abstract

The purpose of the study was to compare the self-esteem between the Meditation practitioners and Non-practitioners Kabaddi Players. For this purpose 30 (thirty) male subjects of each group were selected. The age of the subjects were ranged between 17 to 25 years. SECS Self-Esteem Questionnaire developed by Lilburn S. Barksdale of California was used to assess the self-esteem of Meditation Practitioners and Non-practitioners Kabaddi Players. To find out the significant difference between the means of the two groups independent 't' test was used and the hypothesis was tested at .05 level of confidence. The findings of statistical analysis revealed that there was significant mean difference between the Meditation practitioners and non-practitioners Kabaddi Players in Self-Esteem, because the calculated t-ratio value of 8.49 is greater than the tabulated t-value of 2.0021 at 0.05 level of confidence for the 58 degrees of freedom. It was also learnt from the findings that the mean value of Non-Practitioners Kabaddi Players self-Esteem was higher than that of Meditation Practitioners Kabaddi Players. Under the limitations and findings of this study it seems reasonably fair to conclude that Non-Meditation practitioners Kabaddi Players have higher self-esteem compared to regular Meditation practitioners Kabaddi Players who possessed lower self-esteem.

Key words - Self-esteem, Meditation

Introduction

Self-esteem is a term used in psychology to reflect a person's overall evaluation or appraisal of his or her own worth. Self-esteem encompasses beliefs (for example, "I am competent" or "I am incompetent") and emotions such as triumph, despair, pride and shame. A person's self-esteem may be reflected in their behavior, such as in assertiveness, shyness, confidence or caution. Synonyms or near-synonyms of self-esteem include: self-worth, self-regard, self-respect, self-love (which can express overtones of self-promotion), and self-integrity.

Meditation is a holistic discipline through which the

respect, Self-consciousness and Self-esteem.

Meditation is generally a subjective, personal experience and most often done without any external involvement. Meditation oftentimes involves invoking and cultivating a feeling or internal state, such as compassion, or attending to some focal point, etc. The term can refer to the process of reaching this state, as well as to the state itself.

There are hundreds of specific types of meditation. The word, 'meditation,' means many things dependent upon the context of its use. People practice meditation for many reasons within the context of their culture. Meditation is a component of many religions, and has been practiced since antiquity, especially by monastics. To date, the exact mechanism at work in meditation remains unclear.

As the researcher practice Yoga since his early childhood and experienced its wonderful effect on his health and mind, it is obvious to come his mind to study the effects of Yoga scientifically. Hence, the present study was stated as "Comparative Study of Self-esteem between the Meditation Practitioners and Non-practitioners Kabaddi Players"

Method

- **Selection of Subjects** - Subjects for the present study were 30 male Meditation practitioners Kabaddi Players and 30 male Non-practitioners Kabaddi Players of Jalgaon District Kabaddi Association. The age of Subjects were ranged between 17 to 25 years. The subjects were selected by adopting purposive sampling method.

- **Tool** - To measure self-esteem index SECS Self-Esteem Questionnaire developed by Lilburn S. Barksdale of California was used.

Findings

To find out the significant difference between the means of the two groups independent 't' test was used and the hypothesis was tested at .05 level of confidence. The finding of the statistical analysis revealed that there was significant difference in Self-Esteem between the

practitioners Kabaddi Players because the calculated t-ratio value of 8.49 is greater than the tabulated t-value of 2.0021 at 0.05 level of confidence for the 58 degrees of freedom, it has been shown in the following table. It is also learnt from the findings that the mean value of Non-Practitioners Kabaddi Players self-Esteem was higher than that of Meditation Practitioners Kabaddi Players. The difference of mean values has been graphically depicted in Figure - 1.

Table - 1

Summary of Mean, Standard Deviation and 't' - ratio for Self-Esteem of Meditation Practitioners Kabaddi Players and Non-Practitioners Kabaddi Players

Group	Mean	S.D	M.D	S.E	t-ratio
Meditation Practitioners Kabaddi Players	9.2	12.09	23	2.71	8.49*
Non-Practitioners of Meditation Kabaddi Players	32.2	8.6			

* Significant at .05 level of confidence. Tabulated $t_{0.05(58)} = 2.0021$

Figure - 1

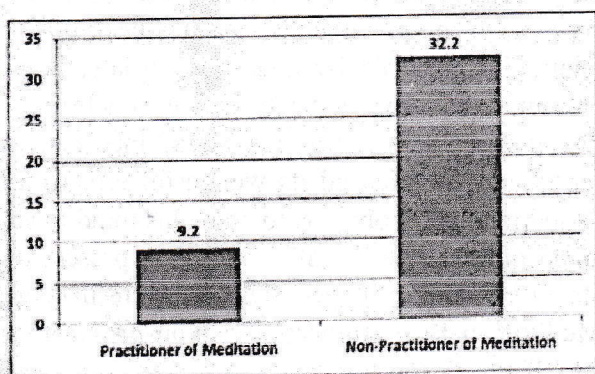

Fig. Showing Mean difference between the Meditation Practitioners Kabaddi Players and Non-Practitioners Kabaddi Players in Self Esteem

Discussion of Findings

The findings of statistical analysis revealed that the Non-Practitioners Kabaddi Players self-Esteem was

higher than that of Meditation Practitioners Kabaddi Players. The reason for such difference may be attributed to the fact that Meditation practitioners were selected as subjects for this study from various sports club where they use to teach and practice Meditation regularly. By doing so the meditation practitioners become dependent on Almighty and thus their inner potentiality is just suppressed in Sports. They just belief that God is the generator, operator, director and human beings are nothing. It may be because of this fact Meditation practitioners Kabaddi Players were found lower Self-Esteem compare to Non-Practitioners Kabaddi Players.

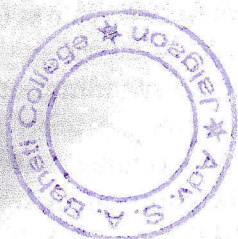
Conclusion

Considering the limitations and findings of this study it seems reasonably fair to conclude that there was significant difference in the self-esteem of Meditation practitioners Kabaddi Players and non-practitioners Kabaddi Players and it is also concluded that Non-Meditation practitioners Kabaddi Players have higher self-esteem compared to regular Meditation practitioners Kabaddi Players who possessed lower self-esteem.

References

1. www.wikipedia.org
2. www.psychologytoday.com
3. http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed
4. Self-Esteem By Jillian Powell
5. The Social importance of self-esteem By Andrew M. Mecca, Neil J. Smelser, John Vasconcellos
6. Ahmed Ali Hayajneh, "Achievement Motives for Participating in and Dropping out of Youth Sport Programmes in The United State and Jordan : A Comparative Study", Dissertation Abstract International, 50 (October 1989) : 896-A.
7. Babbage SJ, Valentine ER, "Musical responsiveness and blocked capacity for intimacy: a comparison of music and psychology students", Br J Med Psychol. 1995 Sep;68 (Pt 3):269-77.
8. Nancy Kay Parker, "The Relationship between Motor Ability and Self- Concept of Women Non-Physical Education Major Students and Physical Education Major Students," Completed Research in Health, Physical Education and Recreation 4 (1962): 84.

...

(Handwritten signature)

PRINCIPAL

Adv. Sitaram (Sebanbhai) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jaipur

जळगांव जिल्ह्यातील राज्य परिवहन महामंडळाच्या कर्मचाऱ्यांच्या कार्यासमाधानाचा अभ्यास

- प्राचार्य डॉ. अनिल लोहार
मार्गदर्शक
- अभय श्रीकांत सहजे

सारांश

नुकत्याच ऑक्टोबर २०१७ मध्ये राज्य परिवहन महामंडळातील सर्व कर्मचाऱ्यांनी वेतन व वेतनेत्तर लाभांकरिता चार दिवस संप पुकारून संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यातील बस वाहतुक बंद ठेवल्याने, प्रतीदिन जवळपास ६५ लाख प्रवास करणाऱ्या प्रवासी वर्गाचे प्रचंड हाल झाले होते. या पार्श्वभूमीवर सदर संशोधन असून राज्य परिवहन महामंडळाच्या कर्मचाऱ्यांत कामाप्रती कार्य समाधान आहे किंवा कसे ह्याचा आढावा घेण्यात आला आहे.

निष्कर्ष - राज्य परिवहन महामंडळाच्या कर्मचाऱ्यांमध्ये कार्य समाधानाच्या विविध निकषांमध्ये सुधारणा करण्यास बराच वाव आहे असे आढळून आले.

प्रास्ताविक

राज्य परिवहन महामंडळ प्रचलीत शब्द एस.टी. चे महाराष्ट्र राज्याच्या विकासात फार मोठे योगदान असून, प्रतीदिन ६५ लाख प्रवासी याद्वारे वाहतुक करतात. त्याच्या प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष फायदा राज्याच्या महसुलास होत असून अर्थव्यवस्थेला चालना देण्यास मोठा हातभार लागतो. नुकताच ऑक्टोबर २०१७ मध्ये राज्य परिवहन महामंडळाच्या कर्मचाऱ्यांनी १६ ऑक्टोबर २०१७ च्या मध्यरात्री पासून वेतन व वेतनेत्तर लाभांकरिता बेमुदत संप पुकारला होता. त्यामुळे महाराष्ट्रातील जनजीवनावर फार मोठा परिणाम जाणवून आर्थिक उलाढाल ठप्प झाली होती. माननीय उच्च न्यायालयाच्या आदेशान्वये चार दिवसांनंतर संदर संप बेकायदेशिर ठरविल्याने कर्मचारी कामावर हजर आले होते.

या दरम्यान पेपर मधील विविध बातम्या, दुरदर्शनच्या विविध चॅनल्सवरील वृत्त संकलने, चर्चा इ. द्वारे कर्मचारी वर्गाची व राज्य परिवहन महामंडळाची बाजू मांडण्यात आली होती. त्या मागील सत्य परिस्थिती जाणून घेणे हा या संशोधनाचा हेतु आहे.

संशोधन विधान - जळगांव जिल्ह्यातील राज्य परिवहन महामंडळाच्या कर्मचाऱ्यांच्या कार्यासमाधानाचा अभ्यास करणे.

संशोधनाचे उद्दिष्टे - जळगांव जिल्ह्यातील राज्य परिवहन महामंडळातील विविध प्रवर्गातील कर्मचाऱ्यांच्या कार्यसमाधानाचा अभ्यास करणे, व विश्लेषण करून शिफारशी सुचविणे.

परिकल्पना - राज्य परिवहन महामंडळाच्या कर्मचाऱ्यांचे कार्य समाधान प्राप्त होण्यासाठीच्या विविध निकषात सुधारणा करण्यास बराच वाव आहे.

संशोधन पध्दती - प्रस्तुत संशोधकास जळगांव जिल्ह्यातील राज्य परिवहन महामंडळ कर्मचाऱ्यांचा कार्यसमाधानाचा अभ्यास

करण्याच्या दृष्टीने वर्णनात्मक संशोधन पध्दतीचा अवलंब केला आहे. प्राथमिक माहिती संकलन, कर्मचाऱ्यांशी चर्चा करून करण्यात आले असून दुय्यम माहिती वर्तमानपत्रे, दुरदर्शन वरील चर्चा, बातमीपत्रे इत्यादीद्वारे संकलन केलेले आहे.

न्यादर्श - जळगांव जिल्ह्यात राज्य परिवहन महामंडळात जवळपास ४६०० कर्मचारी कार्यरत असून निरनिराळे प्रवर्ग व निरनिराळ्या आगारांमधून लॉटरी पध्दतीने २५० कर्मचाऱ्यांची निवड केली आहे.

जळगांव जिल्ह्यातील राज्य परिवहन महामंडळावर एक दृष्टीक्षेप मुंबई राज्य परिवहन महामंडळाची स्थापना १ जून १९४८ रोजी झाली. सुरुवातीला फक्त ३० बेडफोर्ड बसेसचा ताफा राज्य परिवहन महामंडळाकडे होता. इ.स. १९५० मध्ये रोड ट्रान्सपोर्ट काॅर्पोरेशन अॅक्ट द्वारे स्तरे प्रवासी वाहतुकीचे राष्ट्रीयकरण करण्यात आले व महाराष्ट्र राज्याच्या स्थापनेनंतर या महामंडळाचे नाव महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ असे करण्यात आले.

तत्कालीन मुंबई प्रांतात खान्देश विभाग म्हणून (जळगांव व धुळे जिल्हा एकत्रित) धुळे येथे खान्देश विभागाचे मुख्यालय २१ ऑगस्ट १९५७ रोजी सुरु झाले. सुरुवातीला जळगांव जिल्ह्यातील जळगांव, चाळीसगांव व यावल येथेच डेपो स्थापन करून प्रवासी वाहतुक सुरु करण्यात आली. दि. २१ मे १९७० मध्ये जळगांव विभाग हा धुळे विभागातून स्वतंत्र करण्यात आला व जळगांव विभागाचे कामकाज सुरु झाले. सद्यस्थितीत जळगांव विभागात खालील घटकांमध्ये कर्मचारी संख्यानिहाय कामकाज सुरु आहे.

क्र.	घटक / आगार	कर्मचारी संख्या	एकूण
१	जळगांव विभागीय कार्यालय	प्रशासकीय २१७	२१७
२	जळगांव विभागीय कार्यशाळा	प्रशासकीय यात्रिकी १२ २३२	२४४
३	जळगांव टायर रिट्रॅडिंग प्लांट	प्रशासकीय यात्रिकी ०४ ३८	४२
४	जळगांव डेपो	प्रशासकीय यात्रिकी चालक / वाहक १६ ११८ ५७८	७१२
५	चाळीसगांव डेपो	प्रशासकीय यात्रिकी चालक / वाहक ११ ७४ ३१०	३९५
६	यावल डेपो	प्रशासकीय यात्रिकी चालक / वाहक १२ ७१ २९०	३७३

७	चोपडा डपो	प्रशासकीय यांत्रिकी चालक / वाहक	१२ ६७ २८८	३६७
८	अमळनेर डपो	प्रशासकीय यांत्रिकी चालक / वाहक	१४ ७८ ३१३	४०५
९	जामनेर डपो	प्रशासकीय यांत्रिकी चालक / वाहक	१३ ७४ २९८	३८५
१०	रावर डपो	प्रशासकीय यांत्रिकी चालक / वाहक	१५ ७८ २९६	३८९
११	मुक्ताईनगर डपो	प्रशासकीय यांत्रिकी चालक / वाहक	१२ ७४ १९५	२८१
१२	पाचोरा डपो	प्रशासकीय यांत्रिकी चालक / वाहक	१३ ७२ १८८	२७३
१३	भुसावळ डपो	प्रशासकीय यांत्रिकी चालक / वाहक	१४ ७४ १९५	२८३
१४	एरंडोल डपो	प्रशासकीय यांत्रिकी चालक / वाहक	१२ ६५ १७४	२५१
१५	एकूण घटक - १४	प्रशासकीय यांत्रिकी चालक / वाहक	३७७ १११५ ३१२५	४६१७
		एकूण कर्मचारी	४६१७	४६१७

(माहिती स्रोत : जानेवारी २०१८ चे हजेरी पत्रक)

एकूण कर्मचारी संख्येच्या तुलनेत प्रवर्गनिहाय टक्केवारी खालील प्रमाणे -

प्रशासकीय	: ८.१५%
यांत्रिकी	: २४.१५%
चालक/वाहक	: ६७.७०%

कार्यसमाधानावर परिणाम करणारे निकष व त्या विषयी कर्मचारी वर्गाची प्रतिक्रिया

कार्य समाधान हे विविध निकषांवर अवलंबून असते. रा.प. महामंडळातील कार्यसमाधानाकरीता असणारे विविध निकष व त्या संबंधी कर्मचारी वर्गाची प्रतिक्रिया प्रत्यक्ष चर्चेमध्ये खालील प्रमाणे आढळून आली.

क्र.	कार्यसमाधानाचे विविध निकष	समाधानी	असमाधानी	निष्क्रिय	एकूण
१	वेतन	१५	२१७	१८	२५०

२	कामगार कल्याण विषयक योजना	३७	२००	१३	२५०
३	आर्थिक संबंध	४५	१७८	२७	२५०
४	प्रशिक्षण योजना	१२	१९०	४८	२५०
५	प्रशासनात सहभाग	२९	१२९	९२	२५०
६	कार्यस्थळाचे वातावरण	१२	१९३	४५	२५०
	एकूण-	१५०	११०७	२४३	१५००

विश्लेषण - कार्य समाधानाच्या संबंधीत विविध निकषांनुसार टक्केवारी खालीलप्रमाणे -

समाधानी	: १०.००%
असमाधानी	: ७३.८०%
निष्क्रिय	: १६.२०%

एकंदरीत कार्यसमाधानासंबंधीत ७३.८० % असमाधान असल्याचे आढळून येते

निष्कर्ष - कार्य समाधाना संबंधीत विविध निकषांबाबत कर्मचारी वर्गाची प्रतिक्रिया ही नकारात्मक आहे. त्यामुळे सुधारणा करण्यास मोठा वाव आहे.

शिफारस - एकंदरीत कर्मचारी वर्गात वेतन व वेतनेतर लाभासंबंधीत असमाधान असल्याने त्यामध्ये तातडीने सुधारणा करणे गरजेचे आहे.

संदर्भग्रंथ

- 1) Jagtap A.S. (2017) "Statistical Modeling for Job Satisfaction on Maharashtra State Road Transport Corporation Key Member", International journal of current research & review. Vol. 9, Issue. 24, December 2017, ISSN 0975-5241 (online)
- 2) De Ram Padmkumar (2013) "Relationship between Job satisfaction & Job performance in the public sector A case study from India", International Journal of Academic in Economics and Management Science, Vol. 2, No. 2, March 2013, ISSN 2226-3624.
- 3) Karne Manisha, Venkatesh Anand (2009) "Analysis of Productivity and Efficiency in MSRTC", Munich Personal Repec Achieve June 2003.
- 4) News Papers Loksatta, Maharashtra Times, etc.
- 5) Websites msrtc.gov.in

PRINCIPAL
Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

Issues and Challenges of Indian Education System

Abstract

In today's new world order scenario we all aware about importance of education, its implications applications and their principles. I try to discuss education facing various challenges, issues and problems within a country or our society structure, like corruption, privatization, poverty and unemployment these are the factors or threats to our national security also but it is another topic. Finally in one line I suggest to teaching professionals mentioned challenges can be track or depends upon our honesty policy and it's not a complete solution but the one mile stone.

Background

Today, every country of the world is trying to be developed in every possible way. Every country whether it is a developed or developing, they both want to progress in a scientific way. They want to reach on the top of developments. But all countries know it better that whether the problem of poverty, or corruption cannot be removing the problem of illiteracy.

All our leaders and educators are trying to get over this problem but, find themselves unable to do so. And this all is happening due to our sick and insufficient education policies.

And when our policies fail, we curse to others like population is washing our efforts and corruption has eaten up our system etc..

In this context when we talk about education and its contemporary issues. We should first discuss that what challenges and issues do we have in contemporary world and before this we should discuss that what are the aim and objectives of our education and then we should search the reason of it. The first aim of our education was all round development of a child, but it is quite apparent that all round development is like a day dream because the current system is not developing even a single ability in the child.

Father of the Nation, Mahatma Gandhi once said, "By education I mean all round drawing out of the best in child and man body, mind and spirit."

Our national poet, great philosopher and follower of naturalistic approach of education somewhere wrote that,

the highest education is that which does not merely give us information but makes our life in harmony with all existence."

Here, a question rises do we follow the thoughts of our great educationist and leaders?

Today, when do we discuss about, the harmony of education with peace?

The main issues and challenges of contemporary Indian education are as follow. The fore most issue is the **unsatisfaction of youth**. Teachers are unable to satisfy the youth by their knowledge and methods of teaching their knowledge level and education system is not providing the satisfaction and due to this the youth stands against the teachers and system.

The second reason is **discipline** in schools and colleges. This reason is given of our so called leaders and social contractors. Who instigates the youth time to time for their own benefits.

Third can be the problem of **unemployment**. Some of our educators think that now this problem is an issue for education system but when a youth looks his or her brother or sister unemployed even after getting bachelors or post graduate degree, they are unemployed, this gives the birth to a revolt.

As above we discuss a fact comes out which is our next issue. That is education is but not for knowledge our education guides students to get good marks not to get knowledge our teachers emphasis on the marks or how they will complete their syllabus not on providing new knowledge to students. Next should come the policy of state and central government about the education. Education is a subject on which state and central government both can make rules and regulation, in some matters state government says that it is the work of central government and central government says it is the work of state government and between these two authorities our education suffers. If we talk about the mass there is great unawareness about the education if some child-emphasize on going to school and there are many unemployed persons or a person who could not get any government job who say "hum ne teer mar liye jo tu marle ga." These types of

came in this field belong to the business families or people who had some useless land and little money to invest, they came in this sector due to high profit and not to serve the society, which is natural. Then how we can think that those people will serve the country and society, because such people think treats with school as a factory, principals/HOD as a managers and teachers as workers.

Conclusion

At last I shall bind up with these lines that people who are in this field or who are the part of this holy course should think that this occupation is like that doctor's job who gives light to the blind and this job is the part of that holy job of God because God made man but we make them civilized.

"So we should not cheat our duty because we do not cheat anyone we cheat ourselves."

...

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "S. Baheti".

PRINCIPAL

**Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jaigaon**

References

1. Modern Indian Education : History, Development And Problems
By J. C. Aggarwal Shipra Publications (2008) ISBN 10: 8175413328
3. Going to School in South Asia. Contributors: Amit Gupta - Editor. Publisher: Greenwood Press. Place of publication: Westport, CT. Publication year: 2007
4. Special Education in India at the Crossroads
Thirumurthy, Vidya, Jayaraman, Brinda,
5. <https://beebulletin.com/issues-challenges-indian-education/> access on 03/03/2018
6. <https://talk.collegeconfidential.com/graduate-school/1031858-professional-vs-non-professional-degrees.html> access on 03/03/2018
7. www.searchallindia.com/problems-with-educational-system-in-india/ access on 07/03/2018
8. www.careerride.com/Topics/Civil-Services access on 07/03/2018

Motivation of Teacher with Special Reference to APJ Abdul Kalam

- Ayaz Shah Gulab Shah

Asst. Professor, Dept. of Defence & Strategic Studies
Adv. S. A. Baheti College of Art's Comm. & Science, Jalgaon

Abstract

It is difficult to me rewrite regarding the great personality of the world and specially as an former president of India late Dr. APJ Abdul Kalam. he is the rising sun to every Indian as a great thinker researcher scholar Aerospace scientist, writer and teacher. In this paper I try to discuss on such a personality who sacrifices his whole life for the nation and their people.

Background

Introduction of the personality from his official site shows:

Born on 15th October 1931 at Rameswaram in Tamil Nadu, Dr. Avul Pakir Jainulabdeen Abdul Kalam, graduated in Science from St. Joseph's College, Trichy in 1954 and specialized in Aeronautical Engineering from Madras Institute of Technology (MIT) in 1957. Dr. Kalam is a pioneer in fibre glass technology and led a young team to initiate this effort in ISRO from design, development leading to production of composites rocket motor cases. Dr. Kalam made significant contribution as Project Director to develop India's first indigenous Satellite Launch Vehicle (SLV-3) which successfully injected the Rohini satellite in the near earth orbit in July 1980 and made India an exclusive member of Space Club.

Dr. Kalam is one of the most distinguished scientists of India with the unique honour of receiving honorary doctorates from 48 Universities and institutions from India and abroad. The Honorary Doctorates include, Nyenrode Business University, Netherlands; Nanyang Technological University, Singapore; Carnegie Mellon University, Pittsburg USA; University of Wolverhampton, UK; University of Kentucky, USA; Oakland University, Michigan USA; University of Waterloo, Canada; University Sans Malaysia, Malaysia University of Sydney, Australia and the Simon Fraser University, Vancouver.

He has been awarded with the coveted civilian awards - Padma Bhushan (1981) and Padma Vibhushan (1990) and the highest civilian award Bharat Ratna (1997). He is a recipient of several other awards and Fellow of

International Recognitions

The Royal Society, UK has awarded Dr Kalam with the King Charles-II Medal for Science and Technology in October 2007. He received the Woodrow Wilson Award in 2008. The Royal Academy of Engineering, London conferred on him the International Medal 2008 in June 2009 at London. The Hoover Board of Awards presented him the Hoover Medal 2008 at New York in April 2009. The Aerospace Historical Society in Collaboration with the Graduate Aerospace Laboratories (GALCIT) at the California Institute of Technology awarded him the 2009 International Von Karman Wings Award in September 2009.

Dr. Kalam became the 11th President of India on 25th July 2002. After five eventful years he demitted office on 25th July 2007. His focus is on transforming India into a developed nation by 2020. His accent is on constructive networking and excellent human resources for an economically developed, prosperous and peaceful society.

Motivational Thoughts

"Teaching is a noble profession that shapes the character, caliber and future of an individual. If people remember me as a good teacher, that will be the biggest honor to me".

APJ Abdul Kalam

Being a teacher himself, Dr. APJ Abdul Kalam realized the important responsibility all teachers had not only to their students and to the subjects they specialized in, but also to the more higher purpose of unbiased knowledge and the development of an honest and strong personality.

A teacher should be able to bring out the best in a person, not only academically but also on a personality basis. Since education is not just limited to books, Kalam believed that a teacher should be able to make a human being who is powered by knowledge and learning. Some quotes in this regard are:

- "Your Best Teacher Is Your Mistake"
- "A teacher has to create a lifelong autonomous learner".

On
deliver
the Ind
climbing
but was
around
he colla
Hospita
pulse or
the inter
sudden
his aide
Are you
was airt
to Guw
the mor
The flig
was rec
Ministe
chiefs c
Kalam's
carriage
residen
numero
ministe
Gandhi
Prades
On
in the I
to Mar
Mad
at

claimed scientist, and a source of inspiration to the young generation of South Asia" and termed his death "irreparable loss to India and beyond". Bangladesh Nationalist Party chief Khaleda Zia said "as a nuclear scientist, he engaged himself in the welfare of the people". Ashraf Ghani, the President of Afghanistan, called Kalam "an inspirational figure to millions of people," noting that "we have a lot to learn from his life". Nepalese Prime Minister Sushil Koirala recalled Kalam's scientific contributions to India: "Nepal has lost a good friend and I have lost an honoured and ideal personality." The President of Pakistan, Mamnoon Hussain, and Prime Minister of Pakistan Nawaz Sharif also expressed their grief and condolences on his death. The President of Sri Lanka, Maithripala Sirisena, also expressed his condolences. "Dr. Kalam was a man of firm conviction and indomitable spirit, and I saw him as an outstanding statesman of the world. His death is an irreparable loss not only to India but to the entire world." Maldivian President Abdulla Yameen and Vice-President Ahmed Ameen consoled Kalam's death, with Yameen naming Kalam as a close friend of the Maldives who would continue to be an inspiration to Indians and generations of South Asians. Former president Maumoon Abdul Gayoom, who had made an official visit to India during Kalam's presidency, termed his demise as a great loss to all of humankind. The Commander-in-Chief of the Myanmar

Armed Forces, Senior General Min Aung Hlaing, expressed condolences on behalf of the Myanmar government. The Dalai Lama expressed his sadness and offered condolences and prayers, calling Kalam's death "an irreparable loss".

Conclusion

- Have Goals and Be Ready to Fight for Them
- Learn How to Handle Failure
- Work With Integrity
- Teach and Inspire Others
- Always motivate to others.

References

1. President A P J Abdul Kalam by R K Pruthi; Anmol Publications, 2002.
2. A P J Abdul Kalam: The Visionary of India by K. Bhushan, G Katyal; A P H Pub Corp, 2002.
3. A Little Dream (documentary film) by P. Dhanapal; Minveli Media Works Private Limited, 2008.
4. Official website of APJ Abdul Kalam: <http://www.abdulkalam.com/kalam/theme/jsp/guest/index.jsp> access on 03/03/2018
5. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2331186X.2016.1217819> access on 03/03/2018
6. <https://www.proudstories.com/dr-apj-abdulkalams-most-inspiring-quotes-on-teachers.html> access on 06/03/2018
7. <https://youtu.be/ErdrcP2oiyU> access on 07/03/2018
8. <https://www.britannica.com/biography/A-P-J-Abdul-Kalam> access on 02/03/2018

...

Signature

PRINCIPAL

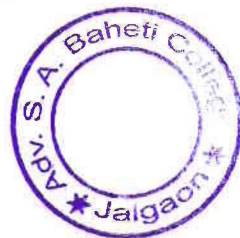
Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

Intro
Accor
of the deve
adopt. Tec
community
student by
In hi
modernizat
(ICT) has
education
teachers s
if they do s
in the sam
their exis
technique
scenario i
Will
selective
motivatio
initiating
for doing
sustainin
or persis
Ushioda.
Ide
which r
magnitu
specifies
how lon
how har
come to
teacher
was slo
context
conditi
emphas
emanat
definiti
identifi
the per
constit

3.3.1 Number of research papers per teachers in the Journals notified on UGC website during the last five years (10)

Sr.No.	Title of paper	Name of the author/s	Department of the teacher	Name of journal	Year of publication	ISSN number	Link to the recognition in UGC enlistment of the Journals		
							Link to Website of the journal	Link to Article/paper/ Abstract of the article	Is it listed in UGC Carelist/Scopus/WoS/science/other, mer
2018-19									
1	Use of E-resources by students: A study	Mr. H.G. Bijwasi Mr. T.S. Patil	Department of Library	Research Journey	Jan. 2019	2348-7143			
2	Role of Banking in Agriculture Sector in India	Miss. Mayuri Hilal Patil	Department of Commerce	Journal of Research & Development	Jan. 2019	2230-9578			
3	Grahak Takrar Nivaran V Vividh Paryay	Dr Manojkumar Gayakwad Prof.Rahul Bansod	Department of Commerce	Research Journey	Jan. 2019	2348-7143			
4	Granthalaya Sangnikikaran Tantra Aani Paddhati - Ek Abhyas	Mr. T.S. Patil	Department of Library	Scholars Impact	Feb.- 2019	2394-7632			
5	A study of imact of Internet Technology on Traditional Library Access	Mr.T.S. Patil	Department of Library	Research Journey	March. 2019	2348-7143			
6	Online Shikshan Paddhativar Aadharit 'Swayam'Ya Aadhunik Shaikshanik Upakramachi Nirmitti Aani Karyapaddhati - Ek Aabhyas	Mr. H.G. Bijwasi Mr. T.S. Patil	Department of Library	Research Journey	May-2019	2348-7143			

Adv. Sitaram (Babu) Manojkumar Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jaigaon

TSD

2018-19- (01)

116

Impact Factor - 261

Special Issue - 103

Jan. 2019

ISSN - 2348-7143

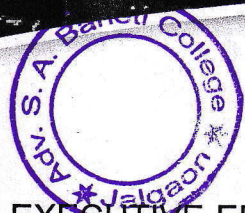
INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

UGC Approved Listed Journal

Multidisciplinary International E-research Journal

Web Based Library and Information Services in Academic Libraries

■ GUEST EDITOR ■
Dr. B. R. Chaudhari

■ EXECUTIVE EDITOR ■
Dr. T. M. Patil

■ CHIEF EDITOR ■
Mr. Dhanraj T. Dhangar

This Journal is indexed in :

- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmoc Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- Universal Impact Factor (UIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

SPONSORED

One Day National Conference

Organized by

S. S. V. P. Sanstha's

Late S.D. Patil alias Baburao Dada Arts, Commerce and

**Late M.D. Sisode Science College,
SHINDKHEDA, Dist. Dhule - 425 406.**

On

Web Based Library and Information Services in Academic Libraries

22nd January 2019

EDITORIAL BOARD

(only for this issue)

GUEST EDITOR

Dr. B. R. Chaudhari

Principal, S.S.V.P. Sanstha's Late S.D. Patil alias Baburao Dada Arts, Commerce and
Late M.D. Sisode Science College, Shindkheda.

EXECUTIVE EDITOR

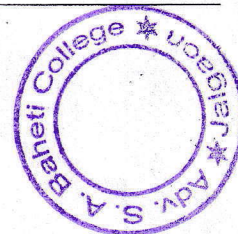
Dr. Tushar M. Patil

Librarian, S.S.V.P. Sanstha's Late S.D. Patil alias Baburao Dada Arts, Commerce and
Late M.D. Sisode Science College, Shindkheda.

CHIEF EDITOR

Mr. Dhanraj T. Dhangar

MGV'S Arts, Sci & Comm College, Yeola, Dist. Nashik.

28	Google Sites For Academic Library Major Knowledge Sharing Tool Mr. Rahul K. Tupe Dr. Chandrakant Satpute Dr. B. G. Mukhyadal	124
29	Role of Libraries in Modern Socitey Mr. Sachin Uday Wagh	127
30	Role of E-Resources in E-Learning Miss. Shyamla Chandrakant Yadav Dr. Shivshankar K Ghumre	131
31	Open Access Repositories for Library and Information Science : A case study of OpenDOAR (JISC) Mr. Nikhil Ravindra Patil	135
32	The Study Of Frequency Of Use Of Electronic Information Resources And Services By Users In Engineering College Libraries In Bangalore City Dr. Yekanath Ningappa	140
33	Use Of E-Resources By Student : A Study T.S. Patil Mr. Hitesh G Brijwasi	144
34	Use and challenges of ICT application in Libraries Mrs. S. N. Hirekhan	148
35	Role of E-Resources and E-Journals in current Engineering Libraries Dr. Sudhir S. Patil Dr. Sharmila V. Gadge	151
36	Blog : Powerful tool of marketing in academic library Mr. Irba Gangadhar Gaikwad Mrs. Mangala S. More	154
37	Web-Based Education : WISE Consortium Rajashree D. Wagh	157
38	Role of Libraries in Modern Society Arunkumar Shantaram Kayasth	162
39	E-resources In The Academic Library Dr. Vivek S. Sathe Dr. Shamsunder V. Kantule	164
40	Web 2.0 Tools And Application In Libraries Services : A New Trends Mr. Nitin Bhagachand Bachhav	171
41	Acquisition and Access of e-books in Academic Libraries : Some concerns : A review Manisha N Jadhav	174
42	Web Directories in Academic Libraries K. Purnachandra Rao	179

Use Of E-Resources By Student : A Study

T.S. Patil
Librarian,
Adv. S. A. Baheti College,
Jalgaon.

Mr. Hitesh G. Brijwasi
Research Scholar / Librarian
K.A.K.P. Commerce and Science College,
Jalgaon.

Abstract

The paper presented by the authors, is based upon the scope of e-library and other e-resources in student educational development. The e-resources used for learning and teaching are N-list, e-magazines, e-papers, e-learning, online recourses Internet etc. The paper applies these concepts to examine the benefits of e-resources in student educational development. The study was conducted in Adv. S A Baheti college Jalgaon. A well structured questionnaire was distributed among 100 students. The study was to analyze the use of e-recourses. Most of the student uses e-recourses for searching the information.

Key-words - E-Resources, E-Books, E-Journals, Library, N-List, EDI,

INTRODUCTION

As per the definition give in Oxford Dictionary of English, E-Books are an electronic version of a printed book. An electronic recourse is any information source that the library provides access to in an electronic format. The evolution of educational institution leads to development of the society. Now a day's, the concept of traditional learning is continuously under change and the e-learning concept is on the way to replace the traditional one. The e-resources are providing tremendous facilities to the learners to educate and enrich information from any place in the world.

The internet is known as an interconnection of networks of computer users like home, business, research agencies, laboratories, scientific research stations, libraries, societies, commercial organizations, small and large scale businesses, educational and other institutions, investors, share holders, students, schools, universities, job seekers, web designers, travelling agencies, manufacturers, distributors, wholesalers, retailers, professionals, government, semi government & non-government sectors, importers & exporters etc. and all of these are the users of standard computer language known as TCP (Transmission Control Protocol).

E-resources use Electronic Data Interchange (EDI) technology. E-resources, in terms of e-Library are the electronic internet driven resources includes, N-list, social medias, websites/web pages/blogs, audio/video conferencing, e-mail, sms, mms, e-magazines, e-papers, e-learning, online examinations etc.

Electronic Data Interchange (EDI)

EDI is the computer-to-computer, paperless technology used to exchange of documents in a standard electronic format between parties through electronic media in electronic format. Exchanging documents electronically improves transaction speed and visibility while decreases the amount of money spend on traditional library system. Benefits like reduced cost, increased processing speed and accuracy, reduced errors, improved relationships, reduced pollution, saving trees and environment can be enjoyed through EDI.

Electronic Data Interchange (EDI) has been in use since the late 1960's. It enables organizations to automate the exchange of data between applications. Traditional learning process can be reduced with the use of EDI. In EDI, paper documents are eliminated and human intervention is minimized. It is cost saving technology having qualities like - speed, accuracy, business efficiency, Security, Environment-friendliness etc.

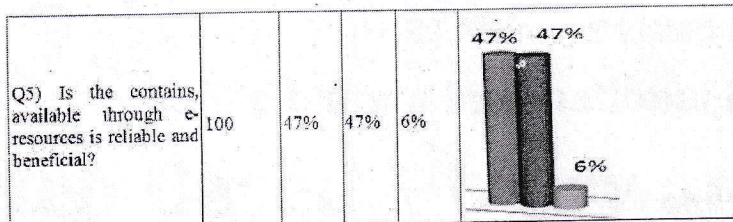
Benefits of e-resources

E-resources lowers down operating expenditure by eliminating the costs of paper, printing, storage, postage, administrative and resource maintenance costs etc.. It speeds up operating cycles and improves an organization's data quality and eliminates the need to re-work which leads to reduction in operating errors. It increases levels of efficiency, improve learning interest because of faster and friendly learning environment. It strengthen the security of transactions by securely sharing data across a wide variety of communications channels and security standards, the paperless electronic transactions reduces CO2 emissions and promotes corporate social responsibility. According to singh (2014) advantages of E-resources are given as below.

- 1) E-recourses provide up-to date information
- 2) E-recourses are huge information reservoirs
- 3) E-recourses provide quick information
- 4) E-recourses provide multiple search options
- 5) E-recourses have multidisciplinary approach

It shows that the college library is providing N-List facilities to near about all the students, having percentage 82%. The students saying sometime option are not regular in their studies. It means that maximum percentage is utilizing N-List and other e-learning resources for knowledge enrichment and having User ID and password.

Interpretation (Inferences) : On the question asked about the contains, available through e-resources is reliable and beneficial? The equal proportion 47% has been selected by the respondents for always as well as sometimes options. The remaining 6% denied about the benefits of e-sources.

It shows that the maximum students have awareness about reliability and beneficiaries of e-resources as an learning tool.

SUGGESTIONS

Based on observation and users opinion the following suggestions are recommended about the utilization of e-resources in student educational development.

- N-List and other e-resource facilities should be made compulsory in the primary, secondary as well as higher secondary education.
- The e-resource usage and utilizing workshop should be conducted to train teachers to impart the knowledge to every student.
- The e-resource usage training should be compulsorily provided to every student.
- The study material, notes and related messages should be communicated and uploaded through college websites and social media, to every student and faculty members.
- The UGC should provide funding to purchase e-resources in educational institutions.
- The latest updated information regarding new arrival of books and journals should be informed to the student through e-mail.

CONCLUSIONS

According to the study E-Books are very beneficial for college library, due to the limitation of budget. E-resources are boon for educational institutions.

- The study shows that the students have awareness about e-resources and they use e-resources as a modern e-learning tool for educating themselves.
- It also indicates that the students have knowledge of benefits of e-resources are very large in numbers i.e. 94% and they know the use and the benefits of e-resources as a modern education system.
- It shows that the students know the importance of e-resources as a cost saver and they use e-resources as an e-learning tool for saving cost incurred on traditional learning process.
- It shows that the college library is providing N-List facilities to near about all the students, It means that maximum percentage is utilizing N-List and other e-learning resources for knowledge enrichment.
- It shows that the maximum students have awareness about reliability and beneficiaries of e-resources as an learning tool.

References:

- 1) Mukhyadal B.G., Khandare Rahul, (2013)Emerging Technology in Library and Information Science, Jaslgaon, Atharva Publications.
- 2) Mukhyadal B.G.& others (2014)Advancement of electronic recourses in libraries , Jalgaon Atharva Publications,
- 3) <https://www.edibasics.com/benefits-of-edi/>
- 4) Vollmer, Ken. Forrester, "The Future of EDI." Last modified February 04, 2011.
- 5) <https://www.liaison.com/blog/2017/01/26/understanding-benefits-electronic-data-interchanges-edi/>
- 6) <https://www.ianswer4u.com/2015/12/edi-benefits-and-drawbacks-of.html>
- 7) C. R. Kothari (Former Principal, College of Commerce, University of Rajasthan, Jaipur, India), Research Methodology; Methods and Techniques (Second Revised Edition), NEW AGE INTERNATIONAL (P) LIMITED, PUBLISHERS, New Delhi - 110002,
- 8) The Merriam-Webster Online Dictionary.
- 9) Singh jagjit (2014)role of e-resorsers in libraries . in. P.Ghante (ed) contemporary issues in library & information science,Jalgaon, Aharva publications.pp.116-120
- 10) The Advanced Learner's Dictionary of Current English, Oxford, 1952,
- 11) L.V. Redman and A.V.H. Mory, The Romance of Research, 1923.
- 12) The Encyclopaedia of Social Sciences, Vol. IX, MacMillan, 1930.

PRINCIPAL

Adv. Sitaram (Bababhan) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

2018-19

02

ISSN-2230-9578

Journal of Research and Development
Volume IX (Issue – 01), January, 2019

सम्पादक -

प्रा. डॉ. आर. व्ही. भोळे

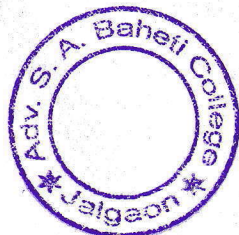
संपादकीय कार्यालय

Journal of Research and Development
C/o 'Ravichandram' Survey No. 101/1, Plot No-
23,
Mundada Nagar, Jalgaon (M.S.) 425002

EDITORIAL BOARD

- १) सम्पादन - प्रकाशन एवं संचालन अवैतनिक
- २) कला साहित्य, संस्कृती, समाज, इतिहास, राजनीति एवं आर्थिक विषयों पर केंद्रीक शोधपत्र आमंत्रित है।
- ३) जर्नल ऑफ रिसर्च अँन्ड डेव्हलपमेंट में प्रकाशित शोध/ विचार पत्रों में व्यक्त चिन्तन एवं दृष्टीकोन सम्बन्धित लेखकों के है। उससे जर्नल का सहमत होना आवश्यक नहीं है।
- ४) सदस्यता फार्म एवं नियमावली अंक के अंतिम पृष्ठ पर देखें।
- ५) जर्नल ऑफ रिसर्च अँन्ड डेव्हलपमेंट का प्रकाशन प्राध्यापकों को प्राध्यापकों के द्वारा, प्राध्यापकों के लिए एक अव्यावसायिक सहयोगी प्रयास।
- ६) सदस्यता शुल्क का भुगतान नगद, मनी ऑर्डर द्वारा जर्नल ऑफ रिसर्च अँन्ड डेव्हलपमेंट जलगांव के पते पर भिजवाए।
- ७) मराठी भाषा के शोध पत्र प्रकाशित किए जाएंगे।
- ८) इस शोध पत्रिका को प्रकाशित करते हुए पुर्ण सावधानी बरती गई है। फिर भी किसी प्रकारकी त्रुटि के लिए सम्पादक, प्रकाशक, मुद्रक जिम्मेदार नहीं होगा। समस्त विवादों का न्यायक्षेत्र जलगांव होगा।
- ९) जर्नल ऑफ रिसर्च अँन्ड डेव्हलपमेंट में प्रकाशनार्थ प्राप्त होने वाले शोधपत्रों का चयन एवं उनकी स्वीकृती। अस्वीकृती का निर्णय सम्बन्धित विषय के दो विशेषज्ञों की राय में सम्पादन मंडल द्वारा लिया जाता है।

- 1) Prof. Andrew Cherepanov,
Detroit, Michigan (USA)
- 2) Nguyen Kim Anh (HANOI) Vietnam
- 3) Dr. R. K. Narkhede, Nanded
- 4) Principal Dr. J. B. Anjane, Ainpur
- 5) Prof. B. P. Mishra, Aizawal (Mizoram)
- 6) Dr. L. N. Varma, Raipur (C.G.)
- 7) Prof. R. J. Varma, Bhavnagar (Guj.)
- 8) Prof. C. V. Rajeshwari, Pottikonda
(Guj.)
- 9) Dr. S. B. Gaikwad, Miraj
- 10) Dr. D. D. Sharma, Shimla (H.P.)
- 11) Dr. Venu Trivedi, Indore (M.P.)
- 12) Dr. Chitra Ramanan, Navi Mumbai
- 13) Dr. Kaveri Dabholkar, Bilaspur (C.G.)
- 14) Dr. Jadhao Subhash P. (Washim)
- 15) Dr. A. D. Bhosale (Khamgaon)

**Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University Jalgaon
and
Loksevak Madhukarrao Chaudhari,
College of Social Work, Jalgaon
(NAAC Accredited with "A" Grade)**

Jointly Organizes

**One day Interdisciplinary National Conference
On
"Sustainable Rural Development and Social Change"**

Date: 05 January, 2019

Editors

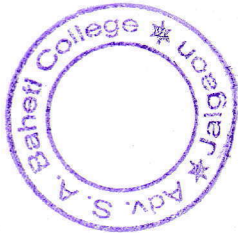
Dr. Yashawant Mahajan

Dr. Prashant S. Bhosale

Dr. Rakesh P. Chaudhari

Dr. Umesh D. Wani

Mr. Jugal P. Ghuge

**Dhanaji Nana Chaudhari Vidya Prabodhini's Loksevak Madhukarrao Chaudhari,
College of Social Work, Jalgaon**

78/5 Shankarrao Nagar, Near Talele Colony, Old Khedi Road Jalgaon 425001 Ph. 0257-2221302

Role of Banking in Agricultural Sector in India

Assist.Prof.Mayuri H.Patil

(Commerce)

DNCP's Shirish Madhukarrao Chaudhari College,

Jalagon

Email id:-mowpatil.92@gmail.com

9403482873

Abstract:-

Agriculture is the largest sector of economic activity which provides not only food and raw material but also employment to a vast proportion of population in India. Agriculture being the dominant sector, improvement or changes in the national output depends upon output in the sector. The Banks are playing an active role in the field of agricultural finance, both, through their direct and indirect financing schemes. The present paper underlines the growth record of agricultural financing schemes.

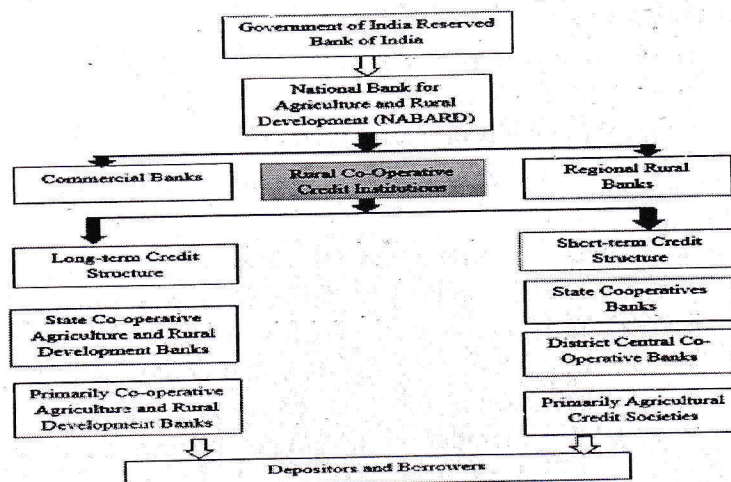
"Growth with Social Justice" has been the basic objective of the Development Planning in India since independence. Since the beginning of planned development, the Government through Five Years Plans made significant strides in developing rural India.

The National Bank for Agriculture and Rural Development (NABARD) was set up in July 1982. It became the apex institution to play a pivotal role in the sphere of policy planning and providing refinance facilities to rural financial institutions and for augmenting their resource base.

Introduction

Agriculture credit is an important prerequisite for agricultural growth. Agricultural policies have been reviewed from time to time to provide adequate and timely availability of finance to this sector. Rural credit system assumes importance because for most of the Indian rural families, savings are inadequate to finance farming and other economic activities. This coupled with the lack of simultaneity between income realization and expenditure and lumpiness of agricultural capital investments. The institutional credit system is critical for agricultural development and its role has further increased in the liberalized economic environment. In India a multi-agency approach comprising co-operative banks, scheduled commercial banks and regional rural banks (RRBs) has been followed to allow credit to agricultural sector.

Structure of Agricultural Credit System in India:-

Types of Agricultural Credit:

Agricultural credit in India can be classified into three major types:

(a) Short Term Credit:

The Indian farmers require credit to meet their short term needs viz., purchasing seeds, fertilisers, paying wages to hired workers etc. for a period of less than 15 months. Such loans are

- of loan or interest waiver schemes and giving calls for not repaying the institutional loans.
2. **Revamping the Cooperative Credit Structure:** The Cooperative Credit Structure should be strengthened to make use of its wider reach. These have to be recapitalised so as to provide funds for improving their financial positions.
 3. **Better Physical, Social and Economic Infrastructure:** The long term policy framework needs to be designed to improve infrastructure facilities so as to boost rural economic growth.
 4. **Financial cum Consultancy Approach:** RFI's needs to provide extension services like consultancy about seeds, availability and use of modern inputs, marketing strategies etc to the cultivators so that a holistic package of assistance can be provided to them.
 5. **Group Approach to Lending:** The lending to homogenous farmer's groups needs to be organized to improve credit delivery. This would help to improve recovery because of peer pressure. Further, group lending tends to be cost-effective.
 6. **Autonomy to RRBs:** RRBs should be given more autonomy and flexibility in planning and lending policies, so that their comparative advantage in rural lending is restored.
 7. **Greater involvement of Micro Finance Organizations:** The banks need to involve micro-finance agencies like SHGs, NGOs etc. and other grass root level financial intermediaries who have better understanding of the credit needs and recovery situations
 8. **Technological Up Gradation:** Technological improvements like computerization can be critical in building up a reliable credit information system and database on customers, reducing transaction costs and facilitating better pricing of risk, improving the efficiency of the financial system.
 9. **Information Dissemination to Rural Poor:** Credit counseling, awareness and financial education regarding the benefits of institutional financing are important for effective expansion of financial services in rural areas.

Conclusion:-

The Agricultural credit systems have under gone several changes during the last decade. There has been an increasing trend towards institutional rural financing. The financial institutions are under stress, particularly since the financial sector reforms of 1992-93. The credit policy should continue to emphasize small borrowers. The commercial banks have started feeling shy of lending to agricultural sector and rural poor. The provisions of mandatory lending for priority sector and the agricultural activities should continue. The banks should take the help of NGOs and local formal institutions in their lending programmers to reduce the transaction costs and improve recoveries.

References:-

- 1) Journal of Commerce and Management Thought
- 2) <https://sol.du.ac.in>
- 3) <http://www.economicdiscussion.net/>
- 4) <http://www.indianmba.com/>

PRINCIPAL
Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

2018-19

03

Impact Factor – 6.261

Special Issue - 96 B

Jan. 2019

ISSN – 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

UGC Approved Journal

Multidisciplinary International E-research Journal

30th National Conference of Maharashtra State Commerce Association

Commerce and Management in 21st Century 12th 13th Jan. 2019

Organized by

The Bodwad Sarv. Co-op. Education Society Ltd Bodwad Sanchlit

Arts, Commerce and Science College, Bodwad Dist- Jalgaon (M.S.)

■ GUEST EDITOR ■

Professor Arvind N. Chaudhari

■ EXECUTIVE EDITOR ■

Dr. Parag A. Narkhede

■ ASSOCIATE EDITOR ■

Mr. Vivek V. Yawalkar

■ CHIEF EDITOR ■

Mr. Dhanraj T. Dhangar

This Journal is indexed in :

- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmoc Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- Universal Impact Factor (UIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

30th NATIONAL LEVEL CONFERENCE
of
Maharashtra State Commerce Association

Organized by

The Bodwad Sarv. Co-op. Education Society Ltd Bodwad Sanchlit
Arts, Commerce and Science College, Bodwad Dist- Jalgaon (M.S.)

On

Commerce and Management in 21st Century

12th 13th Jan, 2019

EDITORIAL BOARD

(only for this issue)

GUEST EDITOR

Professor Arvind N. Chaudhari

Principal, Arts, Commerce and Science College, Bodwad

EXECUTIVE EDITOR

Dr. Parag A. Narkhede

Associate Professor, KCES's Institute of Management & Research, Jalgaon

ASSOCIATE EDITOR

Mr. Vivek Yawalkar

KCES's Institute of Management & Research, Jalgaon

CHIEF EDITOR

Mr. Dhanraj T. Dhangar

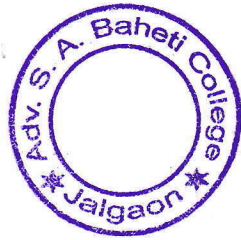
MGV'S Arts, Sci & Comm College, Yeola, Dist. Nashik.

EDITORIAL POLICIES-Views expressed in the papers/ articles and other matter published in this issue are those of the respective authors. The editor and associate editors does not accept any responsibility and do not necessarily agree with the views expressed in the articles. All copyrights are respected. Every effort is made to acknowledge source material relied upon or referred to, but the Editorial Board and Publishers does not accept any responsibility for any inadvertent omissions.

११८	प्राचीन युग ते आधुनिक युगातील व्यावसायिक व प्रबंधकीय शिक्षण - एक अभ्यास प्रा. वनिता	४९७
११९	महाराष्ट्रातील अनु.जाती संदर्भातील आर्थिक विकास महामंडळे प्रा. अरविंद आत्माराम भंडारे	५०१
१२०	ग्राहक तक्रार निवारण व विविध पर्याय प्रा. डॉ. मनोजकुमार गायकवाड राहुल श्रीकृष्ण बनसोड	५०५
१२१	भारतीय पर्यटन व्यवसायासमोरील २१ व्या शतकातील आव्हाने व संधी दीपक रामकृष्ण वाणी डॉ. प्राचार्य मीनाक्षी वायकोळे	५०९
१२२	अमळनेर ते शेगाव पायी वारीचे नियोजन आणि व्यवस्थापन प्रा. डॉ. चंदना रवींद्र बडगुजर	५१५
१२३	महाराष्ट्र व महाराष्ट्रातील असमानता प्रा. प्रशांत नामदेव इंगोले	५१७
१२४	शिक्षण व उद्योजकता श्री. शरद काशिनाथ शिरुळे	५२०
१२५	औषधीय पौधों का पावरलूम उद्योग में कार्यशील मुस्लिम श्रमिक परिवारों के स्वास्थ्य पर प्रभाव (बुरहानपुर जिले के परितृश्य में) डॉ. राजेश काले	५२३
१२६	कृषि उपज मण्डियों के क्रियान्वयन का कृषकों की आय पर प्रभाव का अध्ययन (बुरहानपुर जिले के विशेष सन्दर्भ में) डॉ. सुशील माहेश्वरी	५२६

ग्राहक तक्रार निवारण व विविध पर्याय

प्रा. डॉ. मनोजकुमार गायकवाड
मार्गदर्शक,
वसंतराव नाईक महाविद्यालय,
शहादा.

राहुल श्रीकृष्ण बनसोड
संशोधक, क. ब. चौ. उ. म. वि., जळगाव.
साहाय्यक प्राध्यापक, वाणिज्य विभाग,
अॅड. एस. ए. बाहेती महाविद्यालय, जळगाव.

प्रस्तावना :-

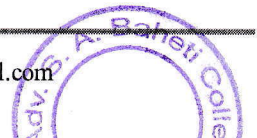
देशातील प्रत्येक लहान-मोठा व्यक्ती ज्याला आपण माणूस म्हणतो तो ग्राहकच असतो. त्याच्यामध्ये जात, धर्म, वय, लिंग, शिक्षण, सामाजिक स्तर, आर्थिक स्तर, राजकीय स्तर अशा प्रकारच्या भेदाव्यतिरिक्त ग्राहकाची संकल्पना आहे. प्रत्येक देशाच्या समाजातील सर्वात मोठा घटक हा ग्राहक आहे. या सर्वात मोठ्या घटकामार्फतच देशाच्या आर्थिक घडामोडीला चालना मिळत असते. अर्थव्यवस्थेच्या जीवनचक्राला गती देण्यासाठी अनेक व्यवसाय, व्यापार कार्यरत असतात. उदा. शेती व्यवसाय, व्यापार, वाहतूक, कारखाने, बँका, विमा व्यवसाय, पर्यटन इत्यादी व्यवसाय हे फक्त नि फक्त ग्राहकांच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी किंवा पुरविण्यासाठी अस्तित्वात आलेले आहेत. म्हणूनच ग्राहकाला अर्थव्यवस्थेचा केंद्रबिंदू किंवा राजा संबोधले जाते. मात्र प्रत्यक्षात ग्राहकाला आलेला अनुभव हा निराळा आणि धक्कादायक आहे.

वस्तू अथवा सेवांचा पुरवठा करणारे व्यापारी तसेच उत्पादक वर्ग हे संघटित असतात. तर ग्राहक हा इतक्या मोठ्या संख्येत असूनसुद्धा असंघटित असतो. तसेच स्वतःचे अधिकार व जबाबदारी याची माहिती कमी असल्यामुळे ग्राहक हा स्वतःला दुर्बल, असाद्य, व्हॅईसलेस समजतो. सर्वसामान्य विक्रेत्यापासून ते मोठ्या व्यापारी कंपनी, सेवा पुरविणाऱ्या संस्था, बांधकाम व्यापारी, बिल्डर्स, पर्यटन, वाहतूक संस्था इत्यादींकडून ग्राहकांची नेहमीच फसवणूक, अन्याय, अडवणूक झालेली आहे. आणि तो ती निमूटपणे सहन करतो हे सिध्द झाले आहे. खरेदी केलेल्या वस्तू अथवा सेवांबद्दल ग्राहकांची काही वेळा तक्रार असते, परंतु तक्रार कशी व कोठे द्यावी याबद्दल असलेले अज्ञान, तक्रार करूनही तिचा उपयोग होईल की नाही याबद्दलची शंका इत्यादी कारणामुळे ग्राहक तक्रार करीत नाही. परिणामी त्याची फसवणूक ही नेहमी सुरू राहते व तो अन्याय सहन करीत राहतो.

भारतीय ग्राहक न्याय मंच इतिहास :- ग्राहक संरक्षण कायदा हा लोकसभेत ९ डिसेंबर १९८६ ला तर राज्यसभेत १० डिसेंबर १९८६ रोजी संमत झाला. राष्ट्रपतींची मंजूरी मिळाल्यानंतर २६ डिसेंबर १९८६ पासून कायदा अस्तित्वात आला. या कायद्याप्रमाणे त्रिस्तरीय ग्राहक मंच अस्तित्वात आले.

१. **जिल्हा ग्राहक न्याय मंच :-** या मंचाचे अध्यक्ष हे जिल्हा न्यायाधीशांच्या दर्जाचे असून रुपये पाच लाखांपर्यंतच्या कितीच्या तक्रारी या मंचाच्या कार्यक्षेत्रात येतात. तीन सदस्य असलेल्या जिल्हा ग्राहक न्याय मंचात एक महिला सदस्य व दोन पुरुष सदस्य असतात. उरलेले दोन सदस्य शिक्षण, न्याय, व्यापार, समाजसेवा अशा विविध क्षेत्रात काम करणारे असतात. जिल्हा न्याय मंचाचा अध्यक्ष न्यायदानाच्या क्षेत्रातील कायद्याचा अभ्यास केलेली व्यक्ती असते. सन २००२ च्या सुधारणा अधिनियमानुसार रु. पाच लाखांची मर्यादा वीस लाखांपर्यंत वाढविण्याचे प्रस्तावित आहे. मुंबईसाठी तीन ग्राहक न्याय मंच कार्यरत आहेत.
२. **राज्य आयोग :-** जिल्हा न्याय मंचाच्या कार्यक्षेत्रात, क्षेत्रात न येणाऱ्या परंतु पाच लाख रुपयांपेक्षा अधिक २० लाख रुपयांपर्यंतच्या किमतीच्या तक्रारी या मंचाच्या कार्यक्षेत्रात येतात. ही मर्यादा २० लाख ते एक कोटी रुपयांपर्यंत वाढविण्याचे सन २००२ च्या सुधारणा अधिनियमाद्वारे प्रस्ताविलेले आहे. या आयोगावर उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधीशाच्या दर्जाची व्यक्ती असते. जिल्हा मंचाच्या निर्णयाविरुद्धचे अपील या राज्य आयोगात करता येते.
३. **राष्ट्रीय आयोग :-** राज्य आयोगाच्या अधिकार क्षेत्राबाहेरील तक्रारीचे निवारण तसेच राज्य आयोगाच्या निर्णयाविरुद्धचे अपील येथे करता येते. या आयोगाच्या अध्यक्षपदी सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्यायाधीशाची किंवा ते पद धारण करण्याची अर्हता असलेल्या व्यक्तीची नेमणूक करता येते. २० लाख रुपयांपेक्षा जास्त रकमेच्या तक्रारी या आयोगाकडे करण्यात येतात. रुपये २० लाखांची मर्यादा एक कोटी ते त्यापेक्षा अधिक करण्याचे सन २००२ च्या सुधारणा अधिनियमाद्वारे प्रस्तावित आहे.

ग्राहकांची फसवणूक होऊ नये तसेच ग्राहकांना योग्य तो न्याय, योग्य त्या वेळेत मिळावा हा ग्राहक न्याय मंच स्थापनेमागचा प्रमुख मूळ उद्देश आहे. आता तर ग्राहक न्याय मंचाची व्याप्ती वाढविण्यात आली असून वैद्यकीय सेवा, डॉक्टर, बिल्डर, कॉन्ट्रॅक्टर तसेच सर्व प्रकारच्या विमा कम्पन्या, विमान कम्पन्या, सर्व प्रकारच्या सेवा पुरविणाऱ्या कम्पन्या, बँका, परिवहन सेवा इत्यादी ह्या ग्राहक न्याय मंचाच्या कक्षेत्रात येतात.

विमा : binlokal.mumbai@gbic.co.in

वीज : www.mercombudsman.org.in

बँक : www.bankingombusman.rbi.org.in

महाराष्ट्र राज्य व केंद्र सरकार यांची ग्राहक मदतवाहिनी, हेल्पलाईन ग्राहकांना तक्रार निवारणाबाबत मार्गदर्शन व मदत करण्यासाठी सप्टेंबर २०११ पासून कार्यरत आहे. तिची कार्यवाही कंड्युमर गाईडन्स सोसायटीच्या मदतीने केली जात आहे. १८००-२२-२२६२ या क्रमांकावर किंवा १९६७ या क्रमांकावर फक्त बी.एस.एन.एल व एम.टी.एन.एल ग्राहकांसाठी फोनने संपर्क साधून ग्राहक मार्गदर्शन घेऊ शकतात किंवा ईमेलद्वारे लेखी तक्रार करू शकतात. अधिक माहिती mahafod.gov.in वर मिळेल. केंद्र सरकारच्या मदत वाहिनीचा उपयोग करण्यासाठी www.nationalconsumerhelpline.in या संकेतस्थळावर अधिक माहिती मिळेल.

निष्कर्ष :-

ग्राहकांना आपली तक्रार निवारण झाल्याचा दिलासा या व्यवस्थेतून मिळू शकतोच त्याचबरोबर उत्पादक व्यापारी सतर्क होऊन वस्तू वा सेवेचा दर्जा सुधारण्याची व पर्यायाने अर्थव्यवस्थेला मजबूत होण्याच्या प्रक्रियेत चालना मिळते. हे लक्षात घेऊन जबाबदार ग्राहक म्हणून आपण आपल्या योग्य, वाजवी तक्रारी योग्य वेळी, योग्य ठिकाणी, योग्य प्रकारे करून देशाच्या प्रगतीला हातभार लावू शकतो.

संदर्भ सूची :

१. प्रा. डी. पी. वर्मा - भारतातील ग्राहक संरक्षण : उत्पत्ती आणि चालू घडामोडी, योजना विकास समर्पित मासिक, डिसें. २०१७.
२. डॉ. सीताराम दीक्षित - ग्राहकांचे हित, सुरक्षा आणि डिजिटल भारत, योजना विकास समर्पित मासिक, डिसें. २०१७.
३. सुशील अ. रगडे - ग्राहक संरक्षण : बँकिंग क्षेत्र विशेष संदर्भ, योजना विकास समर्पित मासिक, डिसें. २०१७.
४. के. बी. इयेपन - प्रभावी सार्वजनिक तक्रार निवारण योजना, विकास समर्पित मासिक, फेब्रु. २०१८.
५. ललिता कुलकर्णी - ग्राहक तक्रार निवारण योजना, विकास समर्पित मासिक, फेब्रु २०१८.
६. डॉ. गंगाधर कायदे - ग्राहक संरक्षण आणि व्यावसायिक नीतीमूल्ये, चैतन्य पब्लिकेशन, नाशिक.
७. www.myinfobuzz.in

PRINCIPAL

**Adv. Sitaram (Debanbhai) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon**

2018-19

04

SCHOLARS IMPACT

Quarterly

An International Multidisciplinary Multilingual
Peer Reviewed Research Journal

ISSN 2394 - 7632
EISSN 2394 - 7640

Special Issue

Approved By UGC
Journal.No- 41129

IMPACT FACTOR - 5.98

ICSSR Sponsored

Two Days National Seminar
on

2018-19

Indian Council of
Social Science Research

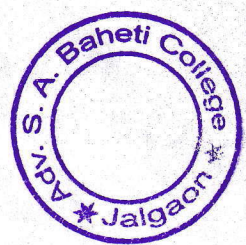
"LIBRARY AUTOMATION USING SOUL SOFTWARE"

24th & 25th February 2019

February 2019 (Special Issue)

✦ EDITOR IN CHIEF ✦

DR. M. RAGHIB DESHMUKH

✦ GUEST EDITOR ✦

DR. ASHOK S. SONONE
PROF. R. G. BAHETI

DR. S. R. BAHETI
SHRI. M. K. SONONE

www.scholarsimpact.com

: Organised by :

Department of Library Science

The Berar General Education Society's

SITABAI ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE, AKOLA.

Re accredited by NAAC with 'W' Grade

International Multidisciplinary Online Research Journal

Approved By UGC Journal No-41129

February, 2019

SCHOLARS IMPACT

QUARTERLY

An Internationally Indexed, Refereed, Peer Reviewed,
Quarterly Online and Open Access Journal

IMPACT FACTOR- 5.98

SPECIAL ISSUE

ON

**“LIBRARY AUTOMATION
USING SOUL SOFTWARE”**

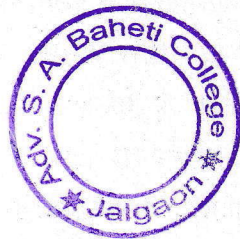
EDITOR IN CHIEF

DR. M. RAGHIB DESHMUKH

www.scholarsimpact.com

145.	शैक्षणिक ग्रंथालयात आधुनिकीकरणाची गरज व महत्त्व श्री. दत्तात्रय शामराव पाटील	465 - 469
146.	संशोधन 'साहित्य सिंहावलोकनात' आधुनिक ग्रंथालयाची भूमिका प्रा.डॉ. सुनिल प्रल्हाद गायगोळ	470 - 474
✓ 147.	ग्रंथालय संगणकीकरण तंत्र आणि पद्धती : एक अभ्यास प्रा. ताराचंद पाटील	475 - 477
148.	ग्रंथालयांसाठी सीसीटीव्ही सुरक्षा प्रणाली : एक वरदान श्री.घुले दुर्योधन गुलाब	478 - 480
149.	ग्रंथालय आणि माहिती शास्त्रातील नवे प्रवाह: ऑन्टोलॉजी डॉ. युवराज गो. जाधव	481 - 484
150.	शैक्षणिक व सावेजनिक ग्रंथालय संगणकीकरण : गरज आणि महत्त्व ATUL SHESHRAO TIDKE	485 - 486
151.	सोल (Soul) 2.0 पुस्तकालय साफ्टवेअर की 21 वी शताब्दी मे उपयोगिता, लाभ और समस्या साधना व्दारकाप्रसाद तिवारी (दुबे)	487 - 490
152.	ग्रंथालय-स्वचालन (ऑटोमेशन) की नई संभावनाओं का अध्ययन डा. सुरेशकुमार केसवानी	491 - 494

ग्रंथालय संगणकीकरण तंत्र आणि पद्धती : एक अभ्यास

प्रा. ताराचंद पाटील⁽¹⁾

ग्रंथपाल

अॅड. एस. ए. बाहेती कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, जळगाव

श्री. हितेश गोपाल ब्रिजवासी,⁽¹⁾ ग्रंथपाल, के.ए.के.पी वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, जळगाव

सार:- आजच्या तंत्रज्ञानाच्या युगात ग्रंथालय आणि माहिती केंद्रामध्ये संगणकीकरण अतिशय महत्वाचे झाले असून यासाठी आवश्यक अशी यंत्रणा राबविणे गरजेचे आहे. आज अनेक ग्रंथालये संगणकीकरण करतांना दिसतात परंतु संगणकीकरण करण्यासाठी योग्य अशा पद्धतीची आवश्यकता भासते या संशोधन पत्रात संशोधकाने संगणकीकरण पद्धतीच्या व तंत्रांचा अभ्यास केला असून याची सविस्तर माहिती पाहूया

शोधसंज्ञा:- ग्रंथालय संगणकीकरण, संगणकीकरण पद्धती, संगणकीकरण तंत्रे संगणकीकरण पाय-या

प्रस्तावना:- ग्रंथालयाच्या यांत्रिकीकरणाकरिता इलेक्ट्रॉनिक यंत्रे वापरली जातातपुनः पुन्हा करावे लागणारे काम, ग्रंथालयीन कर्मचाऱ्याचे काम आणि ग्रंथालयीन सेवा यांच्याशी संबंधित कामासाठी यंत्राचा वापर करणे म्हणजे, ग्रंथालयाचे यांत्रिकीकरण होय. इ.स. १९५० पासून ग्रंथालयात संगणकाचा उपयोग सुरू झाला. त्यामुळे ग्रंथालयाची रचना, त्याच्या कामाचे स्वरूपच बदलून गेले. संगणकाच्या उपयोगापूर्वी ग्रंथालयीन कामकाजासाठी वेगळी यंत्रे वापरली जात असत. पण त्यासाठी मानवी देखरेख करावी लागत असे. पण आता संगणकामुळे हीच कामे व्यापक प्रमाणात होऊ शकतात. माहिती केंद्रात, ग्रंथालयात माहितीचा संग्रह करणे, तिचे विश्लेषण करणे व मागणीनुसार प्रसारण करणे हे सर्व संगणकामुळे सुलभ होते. ग्रंथालयीन कामात संगणकाधारित उत्पादने व सेवा याचा वापर करणे म्हणजे ग्रंथालयीनयांत्रिकीकरण होय. विशेषतः यांत्रिकीकरण म्हणजे-

- * ग्रंथालयीन कामकाजाचे संगणकीकरण
- * संगणकाधारित ग्रंथालय व्यवस्थापनाचा वापर
- * माहिती तंत्रज्ञानाची गरज
- * ग्रंथालयातील पारंपरिक कार्ये व तंत्रज्ञानाधारित नवीन सेवा यांचा मेळ घालणे
- * ग्रंथालयातील ग्रंथाच्या वाढत्या संख्येच्या कामावर नियंत्रण ठेवणे, इत्यादी.

आधुनिक काळात ग्रंथालये ही माहिती केंद्रे बनल्यामुळे ग्रंथालयांचे संगणकीकरण (यांत्रिकीकरण) गरजेचे बनले आहे. माहितीच्या वेगामुळे संप्रेषणाचाही वेग वाढलेला आहे. म्हणून संगणक ही काळाची गरज आहे. कारण-

- * संगणकामुळे माहितीच्या वाढत्या वेगाशी जुळवून घेणे शक्य होते.
- * संगणकीय तंत्रज्ञानामुळे उपलब्ध माहितीचे यंत्र वाचनीय स्वरूप शक्य होते.
- * इतर ग्रंथालयाबरोबर साधन वाटणी होऊ शकते.
- * अनेक उद्योजकांकडून यंत्र वाचनीय स्वरूपातील नोंदीचा उपयोग वेगवेगळ्या हेतूसाठी कित्येक वेळा केला जातो.

व्यवस्थापन आज्ञावली (Library Management Software) असे सुध्दा म्हणतात. ग्रंथालयात पुस्तके मागणी पासून तर त्या उपलब्ध करून देण्यापर्यंतच्या सर्व प्रक्रीया या आज्ञावलीच्याच माध्यमातून होतात. ग्रंथालयाच्या कार्याध्दतीवर अवलंबून असणा-या या आज्ञावलीमध्ये देखील काही विभाग (Modules) असतात. ग्रंथलयीन आज्ञावलीत असणारे विभाग हे पुढील प्रमाणे आहे.

- 1) उपार्जन (Acquisition)
- 2) तालिकीकरण (Cataloging)
- 3) देव-घेव (Circulation)
- 4) नियतकालिका नियंत्रण (Serial Control)
- 5) ऑपॅक (OPAC)
- 6) प्रशासन विभाग (Administration)
- 7) मदत (Help)

ग्रंथालय व्यवस्थापन आज्ञावलीचे काही प्रकार

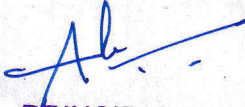
ग्रंथालय व्यवस्थापन आज्ञावली	
Purchase	Free
SOUL 2.0	KOHA
LIBMAN	Egranthalaya
SLIM	LIBSYS

सारांश:- ग्रंथालय संगणकीकरण हे ग्रंथालयांना नवी उर्जा प्रदान करतांना दिसतात आणि या माध्यमातून ग्रंथालये वाचकांना जलद पद्धतीने सेवा सुविधा उपलब्ध करून देऊ शकतात. सध्या ग्रंथालय संगणकीकरण करण्यासाठी अनेक आज्ञावली उपलब्ध असून यासाठी ग्रंथालयांना आपल्या आवश्यकतेनुसार योग्य आज्ञावली निवडून त्यांचे योग्य पद्धतीने पावर करणे गरजेचे आहे. भविष्यात संगणकीकरण ही प्रत्येक ग्रंथालयाची प्राथमिकता असेल .

संदर्भ:-

1. ग्रंथालय संगणकीकरण आणि आधुनिकीकरण. फडके, द. ना. युनिव्हर्सल प्रकाशन
2. ग्रंथालयांचे संगणकीकरण. गणपुले, शरद. ज्ञानगंगोत्री: यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ. नाशिक
3. IndCat: Union Catalogue of Indian Universities (2008). Ahmedabad: INFLIBNET Centre,
4. INFLIBNET@a Glance (2009). Ahmedabad: INFLIBNET Centre,
5. Karn, Sanjay Kumar & Das, Basanta Kumar; Information and Library Network (INFLIBNET) : A Boon for Higher Education in India;
6. <https://www.loksatta.com/daily/20090312/sh08.htm>

PRINCIPAL
Adv. Sitaran (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jaigaon

'RESEARCH JOURNEY' International E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
Special Issue 174 -New Trends in Academic Libraries and Information Literacy
UGC Approved Journal

ISSN :
2348-7143
March-2019

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S
RESEARCH JOURNEY

International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

March -2019 Special Issue - 174

New Trends in Academic Libraries and Information Literacy
(NTALIL 2019)

Guest Editor:

Dr. Mangala Sabdra

Principal

Smt. P.K.Kotecha Mahila Mahavidyalaya,
Bhusawal, Dist. Jalgaon

Executive Editors of the issue:

Mr. S. S. Patil, Smt. P. K. Kotecha Mahila Mahavidyalaya, Bhusawal

Dr. J. V. Dhanvij, Smt. P. K. Kotecha Mahila Mahavidyalaya, Bhusawal

Dr. S.C.Patil, Smt. P. K. Kotecha Mahila Mahavidyalaya, Bhusawal

Dr. C. D. Wani, I. M.R. College, Jalgaon

Chief Editor:

Dr. Dhanraj Dhangar (Yeola)

SWATIDHAN INTERNATIONAL PUBLICATIONS

For Details Visit To : www.researchjourney.net

© All rights reserved with the authors & publisher

Price : Rs. 800/-

Editorial Board

Chief Editor -

Dr. Dhanraj T. Dhangar,
Assist. Prof. (Marathi)
MGV'S Arts & Commerce College,
Yeola, Dist - Nashik [M.S.] INDIA

Executive Editors :

Prof. Tejesh Beldar, Nashikroad (English)
Dr. Gajanan Wankhede, Kinwat (Hindi)
Mrs. Bharati Sonawane-Nile, Bhusawal (Marathi)
Dr. Rajay Pawar, Goa (Konkani)

Co-Editors -

- ❖ Mr. Tufail Ahmed Shaikh - King Abdul Aziz City for Science & Technology, Riyadh, Saudi Arabia.
- ❖ Dr. Anil Dongre - Head, Deptt. of Management, North Maharashtra University, Jalgaon
- ❖ Dr. Shailendra Lende - R.T.M. Nagpur University, Nagpur [M.S.] India
- ❖ Dr. Dilip Pawar - BoS Member (SPPU), Dept. of Marathi, KTHM College, Nashik.
- ❖ Dr. R. R. Kazi - North Maharashtra University, Jalgaon.
- ❖ Prof. Vinay Madgaonkar - Dept. of Marathi, Goa University, Goa, India
- ❖ Prof. Sushant Naik - Dept. of Konkani, Govt. College, Kepe, Goa, India
- ❖ Dr. G. Hareesh - Associate Professor, CSIBER, Kolhapur [M.S.] India
- ❖ Dr. Munaf Shaikh - N. M. University, Jalgaon & Visiting Faculty M. J. C. Jalgaon
- ❖ Dr. Samjay Kamble - BoS Member Hindi (Ch.SU, Kolhapur), T.K. Kolekar College, Nesari
- ❖ Prof. Vijay Shirsath - Nanasaheb Y. N. Chavhan College, Chalisgaon [M.S.]
- ❖ Dr. P. K. Shewale - Vice Principal, Arts, Science, Commerce College, Harsul [M.S.]
- ❖ Dr. Ganesh Patil - M.V.P.'s, SSSM, ASC College, Saikheda, Dist. Nashik [M.S.]
- ❖ Dr. Hitesh Brijwasi - Librarian, K.A.K.P. Com. & Sci. College, Jalgaon [M.S.]
- ❖ Dr. Sandip Mali - Sant Muktabai Arts & Commerce College, Muktainagar [M.S.]
- ❖ Prof. Dipak Patil - S.S.V.P.S.'s Arts, Sci. and Com. College, Shindhkheda [M.S.]

Advisory Board -

- ❖ Dr. Marianna kotic - Scientific-Cultural Institute, Mandala, Trieste, Italy.
- ❖ Dr. M.S. Pagare - Director, School of Languages Studies, North Maharashtra University, Jalgaon
- ❖ Dr. R. P. Singh - HoD, English & European Languages, University of Lucknow [U.P.] India
- ❖ Dr. S. M. Tadkodkar - Rtd. Professor & Head, Dept. of Marathi, Goa University, Goa, India.
- ❖ Dr. Pruthwiraj Taur - Chairman, BoS., Marathi, S.R.T. University, Nanded.
- ❖ Dr. N. V. Jayaraman - Director at SNS group of Technical Institutions, Coimbatore
- ❖ Dr. Bajarang Korde - Savitribai Phule Pune University Pune, [M.S.] India
- ❖ Dr. Leena Pandhare - Principal, NSPM's LBRD Arts & Commerce Mahila Mahavidyalaya, Nashik Road
- ❖ Dr. B. V. Game - Act. Principal, MGV's Arts and Commerce College, Yeola, Dist. Nashik.

Review Committee -

- ❖ Dr. J. S. More - BoS Member (SPPU), Dept. of Hindi, K.J.Somaiyya College, Kopergaon
- ❖ Dr. S. B. Bhambar, BoS Member Ch.SU, Kolhapur, T.K. Kolekar College, Nesari
- ❖ Dr. Uttam V. Nile - BoS Member (NMU, Jalgaon) P.S.G.V.P. Mandals ACS College, Shahada
- ❖ Dr. K.T. Khairnar - BoS Member (SPPU), Dept. of Commerce, L.V.H. College, Panchavati
- ❖ Dr. Vandana Chaudhari KCE's College of Education, Jalgaon
- ❖ Dr. Sayyed Zakir Ali, HOD, Urdu & Arabic Languages, H. J. Thim College, Jalgaon
- ❖ Dr. Sanjay Dhondare - Dept. of Hindi, Abhay Womens College, Dhule
- ❖ Dr. Amol Kategaonkar - M.V.P.S.'s G.M.D. Arts, B.W. Commerce & Science College, Sinnar.

Published by -

© Mrs. Swati Dhanraj Sonawane, Director, Swatidhan International Publication, Yeola, Nashik
Email : swatidhanrajs@gmail.com Website : www.researchjourney.net Mobile : 9665398258

A Study of Impact of Internet Technology on Traditional Library Access

Mr. T. S. Patil

Librarian,
Adv.S.A.Baheti College, Jalgaon

Abstract :

A Traditional library is a container of books, journals, periodicals, newspapers, articles etc. which contains large amount of valuable information for the reader, students and information seekers. The research paper, "A study of impact of Internet Technology on Traditional Library Access : with reference to students" is about the changing scenario of students to access and acquire the information. Today, concept of traditional library system is totally changing with time. Today, Internet is working as an information provider that holds and delivers large amount of knowledgeable data and information almost on any subject. It is an electronic world, replacing traditional technology with modern one. Instead of visiting libraries, information seekers are searching the required information on internet websites and through other various e-sources like social medias, apps, audio/video conferencing, e-libraries etc. available in the large scale on web for free using advance and modern glamorous electronic devices like, mobile phones, smartphones, tabs, notes, computers and laptops, electronic gazettes etc. Daily, new concepts of internet technology are becoming visible for this generation. Education, entertainment and communication are the basic services provided by e-technology. Transformation of information and money, settlement of business and banking transactions, communication etc. are the activities controlled by e-technology. The other valuable services provided by internet technology are Electronic Fund Transformation (EFT), Electronic Data Interchange (EDI), Uploading / Downloading of data and information, e-mail, webpages and Websites, social network and applications and various database management systems for accessing and collecting information etc. To analyze the impact, a survey is performed through questionnaires on 100 students of Adv. S. A. Baheti College, Jalgaon.

Key words : e-books, EDI, EFT, Internet

Introduction :

"Knowledge finds the path and wisdom lights it." Information is used to enrich the knowledge and knowledge is the base behind mental as well as physical development of people. It promotes economical as well as social development.... By-"Definition of Information", Merriam-webster.com.

A Traditional library is a container of books, journals, periodicals, newspapers, articles etc. which contains large amount of valuable information for the reader, students and information seekers. The registered members issue the required study material, study it for specified time period and return it to issue the new one. The issued quantity of books for a member is fixed. If the member fails to return the book in time, the penalty / fine is to be paid by the member to the librarian.

Now a days, concept of traditional library system is totally changing with time. Today, Internet is working as an information provider. It is also known by information highway, an encyclopedia that holds and delivers large amount of knowledgeable data and information almost on any subject. It is easing the lifestyle and also helping the societies in their economical as well

- The concern government and management bodies should make provision like funds, installment facilities, loan facilities, discount facilities for purchasing electronic devices to access e-library system
- Usage of e-library is beneficial for the nation. It saves paper because of Electronic Data Transmission which further reduces cutting of trees, save environment and pollution.
- E-library provides the (24 hrs. X 7 days) access facility so that the readers can acquire more knowledge without binding of time.

Conclusion :

The findings indicates the information seeking behavior of the students. The library should provide internet facility to the students to enhance their academic performance. It also shows that the maximum students have awareness about how to use internet as an information searching tool. It shows that The (24 hrs. X 7 days) access availability provide facilities to the readers to acquire knowledge without binding of time. It also indicates that E-library system is Comfortable and Faster, Safe, secured and preferred everywhere and creates control over spending on tradition books.

References :

1. <https://libguides.library.cqu.edu.au/litreview>
2. Reported by the Telecom Regulatory Authority of India (TRAI)
3. TPS, Information Technology, Commerce, Std.XI, Mrs.Shweta Jawale, Mrs. Archana Raut, Prof.Ms.Jeswani Laxmi, Mrs. Farzana Rizwan Chandiwala, Kinnari Publication, Mumbai
4. World Economic Forum, ROBERT GREENHILL, Chief Business Officer,
5. <https://economictimes.indiatimes.com/definition/aicte>
6. <https://www.talentlms.com/elearning/can-we-learn-online>

PRINCIPAL

Adv. Shyam (Babubhai) Anandramji Baheti
Actg. Commerce & Science College, Jaigaon

201879

'RESEARCH JOURNEY' International E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
UGC Approved Journal

ISSN :
2348-7143
May- 2019

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S
RESEARCH JOURNEY

International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

May-2019

Special Issue No. 188 (B)

Chief Editor -

Dr. Dhanraj T. Dhangar,
Assist. Prof. (Marathi)
MGV'S Arts & Commerce College,
Yeola, Dist - Nashik [M.S.] INDIA

Executive Editors :

Prof. Tejesh Beldar, Nashikroad (English)
Dr. Gajanan Wankhede, Kinwat (Hindi)
Mrs. Bharati Sonawane-Nile, Bhusawal (Marathi)
Dr. Rajay Pawar, Goa (Konkani)

SWATIDHAN INTERNATIONAL PUBLICATIONS

For Details Visit To : www.researchjourney.net

© All rights reserved with the authors & publisher

Price : Rs. 800/-

31	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांचा समग्र मराठी साहित्यावरील प्रभाव	डॉ. एस. डी. लांडे	158
32	ऑनलाईन शिक्षण पद्धतीवर आधारित 'स्वयंम' या आधुनिक शैक्षणिक उपक्रमाची निर्मिती आणि कार्यपद्धती : एक अभ्यास	प्रा. ताराचंद पाटील व प्रा. हितेश ब्रिजवासी	161
33	'फेसाटी' : एक भयानक जीवन वास्तव	वसंत गावडे व डॉ. पांडुरंग भोसले	166
34	पाणिनीय व्याकरणातील अन्वर्थसंज्ञांचे विश्लेषणात्मक अध्ययन	स्वाती धर्मे व हरेकृष्ण अगस्ति	171
35	'फॅन्ट्री' एक समाज वास्तवदर्शी चित्रण	अरुणा गायकवाड	179
36	भटक्या-विमुक्तांची परिवर्तनाची चळवळ आणि नेतृत्व	डॉ.तातोबा बदामे	183
37	दैवतगीते - मानवी समूहजीवनाचा आविष्कार	कैलास सदामत	187
38	सुरेश भटांच्या काव्यातून प्रगटणारे आत्मचिंतन	डॉ.राजेश देशपांडे	191
39	जागतिक तापमानवाढ करणे व प्रभाव	प्रा. एस.एस. पवार	198
40	भारतातील दारिद्र्याविषयक अभ्यास	डॉ. के.पी.वाघमारे	201
41	नव्वोदत्तरी आदिवासी कविता	डॉ. एस. डी. लांडे	206
42	तुकाडोर्जीची गुरुदेव शक्ती	डॉ. प्रविण कारंजकर	210
43	आनंदी गोपाळ - एक निरीक्षण	उज्वला रोहमारे	213

या अंकाचे सर्व अधिकार प्रकाशकांनी राखून ठेवले आहेत. प्रकाशक, संपादक यांच्या लेखी पूर्वपरवानगी शिवाय यातील लेखांचे पुनर्प्रकाशन करता येणार नाही. या विशेषांकातील लेखांतून/संशोधन निबंधांतून व्यक्त झालेली मते ही त्या संबंधित लेखाच्या लेखकांची वैयक्तिक मते आहेत, त्याच्याशी संपादक, प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही. लेखांच्या मूळ स्वामित्व हक्काविषयीची (कॉपी राईट्स संदर्भातील) सर्वस्वी जबाबदारी संबंधित लेखकांची आहे.

ऑनलाईन शिक्षण पद्धती वर आधारित 'स्वयंम' या आधुनिक शैक्षणिक उपक्रमाची निर्मिती आणि
कार्यपद्धती: एक अभ्यास

प्रा. ताराचंद पाटील

ग्रंथपाल,

अॅड. सीताराम बबन बाहेती कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, जळगाव

प्रा. हितेश गोपाल ब्रिजवासी

ग्रंथपाल,

के.ए.के.पी. वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, जळगाव

सारांश:-

तंत्रज्ञानाच्या वापरामुळे शिक्षण क्षेत्रात होणारे बदल आणि त्यांचा समाजाला होणारा फायदा या मुद्द्यांना अनुसरून या संशोधन लेखाची निर्मिती करण्यात आली आहे. या संशोधन लेखात भारतातील ऑनलाईन शिक्षण पद्धतीवर आधारित "स्वयंम" या उपक्रमाचा अभ्यास करण्यात आला आहे स्वयंम हे पूर्णतः ऑनलाईन पद्धतीने चालणारे शैक्षणिक उपक्रम असून हे उपक्रम मुक्स (Massive online open courses) या शिक्षण पद्धतीवर आधारित आहे. तसेच या उपक्रमाद्वारे चालविण्यात येणा-या विविध शाखेच्या अभ्यासक्रमांची माहिती सुध्दा देण्यात आली आहे.

शोधसंज्ञा:- ऑनलाईन शिक्षण पद्धती, स्वयंम, मुक्स अभ्यास पद्धती, भारतीय ऑनलाईन शैक्षणिक उपक्रम

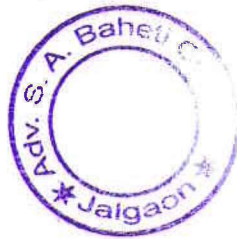
पार्श्वभूमी:

देशाच्या विकासात शिक्षण हा एक अतिशय महत्वाचा महत्वाचा घटक असून देशातील प्रत्येक व्यक्तीस शिक्षण उपलब्ध करून देणे हि सरकारची प्राथमिक जबाबदारी आहे. भारतात देखील चांगल्या दर्जाचे शिक्षण सर्वांना उपलब्ध करून देण्यासाठी राज्य सरकार आणि केंद्र सरकार हे सतत कार्यरत आहे. देशाची प्रगती हि त्या देशातील शिक्षण पद्धती आणि शैक्षणिक गुणवत्तेवर अवलंबून असते. देशांच्या विकासांत शिक्षणासोबत तंत्रज्ञानाचे हि महत्व वाढू लागले आहे. चांगल्या शिक्षणाद्वारे चांगले संशोधन आणि तंत्रज्ञान विकसित करता येणे शक्य होते. तसेच तंत्रज्ञानाचा वापर करून सुध्दा शिक्षणाची गुणवत्ता वाढविण्यात मदत होते. आज भारत देश हा जगातील सर्वात तरुण पिढी असलेला देश समजला जातो. जर या तरुणपिढी ला चांगले आणि दर्जेदार शिक्षण उपलब्ध झाले तर आपला देश अधिकाधिक प्रगती करू शकतो. जगात तंत्रज्ञानाचा वापर आणि त्या बद्दल चे आकर्षण हे फार मोठ्या प्रमाणात वाढले आहे. आपणास लक्षात येईल कि तरुणपिढी हि तंत्रज्ञानाचा जास्तीत जास्त वापर करत आहे. भारतात देखील हि परिस्थिती काही वेगळी नाही परिणामी शिक्षण क्षेत्रात सुध्दा तंत्रज्ञानाचा वापर करणे अनिवार्य झाले आहे. जेणे करून जास्तीतजास्त तरुणपिढी शिक्षणाकडे आकर्षित होईल. तंत्रज्ञानामुळे समाजिक विषमता सुध्दा कमी झालेली आपणास जाणवते. या सर्व घटकांचा विचार करता, भारताच्या मानव संसाधन आणि विकास मंत्रालाय आणि ए. आय. सी. टी. ई यांच्या द्वारे "स्वयंम" या उपक्रमाची स्थापना करण्यात आली. स्वयंम हे पूर्णतः ऑनलाईन पद्धतीने चालणारे शैक्षणिक उपक्रम असून हे उपक्रम मुक्स (Massive online open courses) या शिक्षण पद्धतीवर आधारित आहे.

मुक्स (Massive Open Online Courses) : मुक्स एक ऑनलाईन शिक्षण प्रणाली असून याचा मुख्य उद्देश हा जास्तीत जास्त नागरिकांना ,विद्यार्थ्यांना शिक्षण उपलब्ध करून देणे तेही मोफत .यांत पारंपारिक शिक्षण

3.3.1 Number of research papers per teachers in the journals notified on UGC website during the last five years (10)

Sr.No.	Title of paper	Name of the author/s	Department of the teacher	Name of journal	Year of publication	ISSN number	Link to the recognition in UGC enlistment of the Journals		
							Link to Website of the journal	Link to Article/paper/ Abstract of the article	Is it listed in UGC Carelist/Scopus/WoS/Science/other, me
2019-20									
1	A Study in to Informalisation of Employment – A Case Study of Zomato, A Food Delivery App	Miss Neha Sharma	Commerce and Management	SCMS Journal of Management	Aug-2019				
2	Sanshodhan Arakhada	Dr. G. D. Bhalerao	Political Science	Vichar Manthan	April-2020	2347-9639			

(Handwritten signature)

Principal
 Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
 Arts, Commerce & Science College, Jaigaon

'RESEARCH JOURNEY' International E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF) - 0.676 (2013)
UGC Approved Journal
Multidisciplinary Issue
Special Issue No.188 (B)

ISSN :
2348-7143
May- 2019

उदा. प्रवेश यंत्रणा, प्ररीक्षा यंत्रणा या दोन बाबींवर खूप मोठा शासनाचा वाचत आहे. या प्रकारचे उपक्रम देशाला साक्षरतेकडे नेण्यास खूप उपयुक्त ठरते. देशात स्वयंम सारखे आणखीन उपक्रमाची गरज आहे.

संदर्भ:

- 1) https://mr.wikipedia.org/wiki/तंत्रज्ञानावर_आधारित_दोन_प्रकारच्या_शिक्षण_प्रणाली
- 2) <http://baliramkamble.blogspot.in/2016/04/blog-post.html> [visited on 24th Mar 2017 Time 11.10 am]
- 3) https://en.wikipedia.org/wiki/Massive_open_online_course [visited on 24th Mar 2017 Time 11.30 am]
- 4) <http://blogs.onlineeducation.touro.edu/distinguishing-between-cmoocs-and-xmoocs> [visited on 24th Mar 2017 Time 01.10 pm]
- 5) <http://www.tonybates.ca/2014/10/13/comparing-xmoocs-and-cmoocs-philosophy-and-practice> [visited on 24th Mar 2017 Time 02.10 pm]
- 6) <https://www.linkedin.com/pulse/what-advantages-moocs-benefits-from-them-siyana-sokolova> [visited on 24th Mar 2017 Time 07.10 pm]
- 7) <https://swayam.gov.in/About> [visited on 25th Mar 2017 Time 09.10 pm]
- 8) <http://epgp.inflibnet.ac.in/download/moocs.pdf> [visited on 25th Mar 2017 Time 09.30 am]

- PRINCIPAL

Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Commerco & Science College, Jalgaon

3.3.1 Number of research papers per teachers in the journals notified on UGC website during the 10 years (10)

Sr.No.	Title of paper	Name of the author/s	Department of the teacher	Name of journal	Year of publication	ISSN number	Link to the recognition in UGC enlistment of the Journal		Is it listed in UGC Carelist/Scopus/WoS/science/other, mention
							Link to Website of the journal	Link to Article/paper/Abstract of the article	
2020-21									
1	Mahamari Corona ani Samajik Samasya	Dr. K. V. Patil	Sociology	Rankranti Multidisciplinary Research Refereed Journal Val. 6 June 2020	Jun-20	2454-8731			
2	Balgunhegari : Ek Samajik Samasya	Dr. K. V. Patil	Sociology	Rankranti Multidisciplinary Research Refereed Journal Val. 6 July 2020	Jul-20	2454-8731			
3	Maharashtra Shasanachya Anudan Vishayak Dhormache Uchha Shikshanavar honare parinam	Dr. G. D. Bhalerao	Political Science	Vichar Manthan	Oct - Dec. 2020	2347-9639			

Adv. Sitaran(Babanhau)Arandramji Baheti
Principal
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

2019-20

01

A STUDY INTO INFORMALISATION OF EMPLOYMENT – A CASE STUDY OF ZOMATO, A FOOD DELIVERY APP

Ms. Neha S.

B.com, M.com, LLB, B.ed, NET-Commerce, Diploma in securities and investments, Diploma in Corporate Finance, Certificate course in Banking and Insurance, PGDEMA in Educational Management and Administration (Persuing)

ABSTRACT:

An analysis of the increasing informalisation of the employment is crucial in today's times as the rising trend of the job seekers towards informal employment, also known as casual or gig economy, has already become a major cause behind the drastically changing socio economic scenario in Indian Economy. This kind of analysis also becomes indispensable as more than two third of the nation's population from both rural and urban areas is engaged in the informal employment and thus the informal economy of India has turned main stream.

For past few years, there has been a constant shift in the availability of employment opportunities, from formal to informal, especially due to changes in the requirements of the consumers, most of who are influential in urban areas. In the midst of all this, most of the employers in this sector are appearing to be compromising towards the basic work benefits of their employees.

This paper focuses on stating the reasons behind the recent rise in the count of the informal labour and their deteriorating socio economic conditions.

As a nation's socio economic structure is the collective result of the socio economic conditions of its various regions. The situation of most gig workers is that of a miserable overworked employee that receives a little or no work benefit.

Keywords: Informal Labour, gig workers, working conditions

INTRODUCTION:

General overview:

Informalisation of employment is a concept which is gathering much deserving attention for past some time. The last decade has seen an immense growth in the number of people getting into informal employment. Two categories of workers is generally seen these days, one who are employed and others who are in the reserved community of labours who are willing to do anything to get a secured employment.

According to the a study conducted by the UNDP, India and council for social development (CSD), New Delhi in collaboration with the Human Development Resource Centre, more than 70 percent of India's population is engaged in informal sector and the number is alarmingly growing which has created a parallel and ever dynamic economy in itself known as 'the gig economy.'^{2,3}

Definition and meaning:

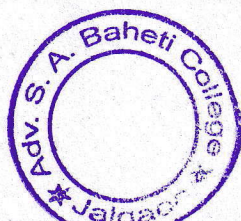
It consists of the work opportunities that are not governed by any employment laws and where the employees are not organized also nature of work is such that it does not provide any security of fixed income.⁴ According the International Labour Organization, it comprises all persons who during a given reference period, were employed in at least one informal sector enterprise, irrespective of their status in employment and whether it was their main or secondary job.

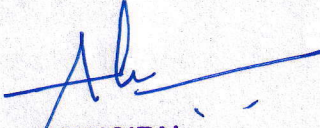
Share of informal workers in the Economy of India:

Their engagement is mainly in areas like construction, manufacturing, retail, wholesale, storage, communication, E-commerce based service industry, etc.⁵ The rising use of various apps which provide almost all types of services at your doorstep has opened doors for acting as a delivery executive or driving partners and thus in urban areas huge number of people are largely seen acting like drivers, delivery boys, cleaners, carpenters, beauticians, etc. in companies like Urban clap, Swiggy, Zomato, foodpanda, ola, uber, etc.

Bibliography

- 1) Kanika Saxena, Shaifali Singh. (n.d.). *ET Prime*. Retrieved August 27, 2019, from The Economic Times website: https://prime.economictimes.indiatimes.com/news/70779512/economy-and-policy/an-idea-whose-time-has-come-why-minimum-wages-to-over-15-million-gig-workers-in-india-may-make-sense?utm_source=Web&utm_medium=current&utm_campaign=etprimedistribution
- 2) United, N. (n.d.). *United Nations Development Programme*. Retrieved August 27, 2019, from Unites Nations Website: https://www.undp.org/content/dam/india/docs/estimating_informal_employment_poverty_in_india.pdf
- 3) A. Srijia, S. V. (n.d.). *Confederation of Indian Industry*. Retrieved August 27, 2019, from Confederation of Indian Industry: <http://www.ies.gov.in/pdfs/CII%20EM-october-2014.pdf>
- 4) International, L. O. (n.d.). *International Labour Organization*. Retrieved August 27, 2019, from International Labour Organization: https://www.ilo.org/ilostat-files/Documents/description_IFL_EN.pdf
- 5) Anshul, D. (n.d.). *Forbes India*. Retrieved August 27, 2019, from Forbes India website: <http://www.forbesindia.com/article/future-of-work/indias-informal-gig-economy-turns-mainstream/50959/1>
- 6) Tomoki, F. (n.d.). *Asian Development Bank- working paper series*. Retrieved August 27, 2019, from Asian Development Bank website: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/210526/adbi-wp611.pdf>
- 7) Sen, A., & Anirban, S. (n.d.). *Livemint news*. Retrieved August 27, 2019, from livemint website: <https://www.livemint.com/Companies/NsVFwJMvONZm8qEDJuGöOM/How-Swiggy-became-Indias-fastest-unicorn.html>
- 8) Zomato. (n.d.). *Zomato Annual Report*. Retrieved August 27, 2019, from Zomato official website: <https://www.zomato.com/blog/annual-report-19>
- 9) Amlan, M. (n.d.). *The Quint news webpage*. Retrieved August 27, 2019, from The Quint: <https://www.thequint.com/voices/opinion/zomato-swiggy-internet-based-third-party-apps-informal-gig-economy-labour-rights>
- 10) Shrihari Paliath, P. S. (n.d.). *Scroll news*. Retrieved August 27, 2019, from scroll news website: <https://scroll.in/article/926146/overworked-and-underpaid-indias-gig-workers-are-survivors-of-a-flawed-economy>

PRINCIPAL
Adv. Siteram (Bebanbhai) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

2019-20

Maharashtra Political Science and Public Administration Conference

Reg.No. MAH / 12-83 / Aurangabad F - 985

Volume - 8 No - 2 Issue - 23 April 2020 ISSN- 2347-9639

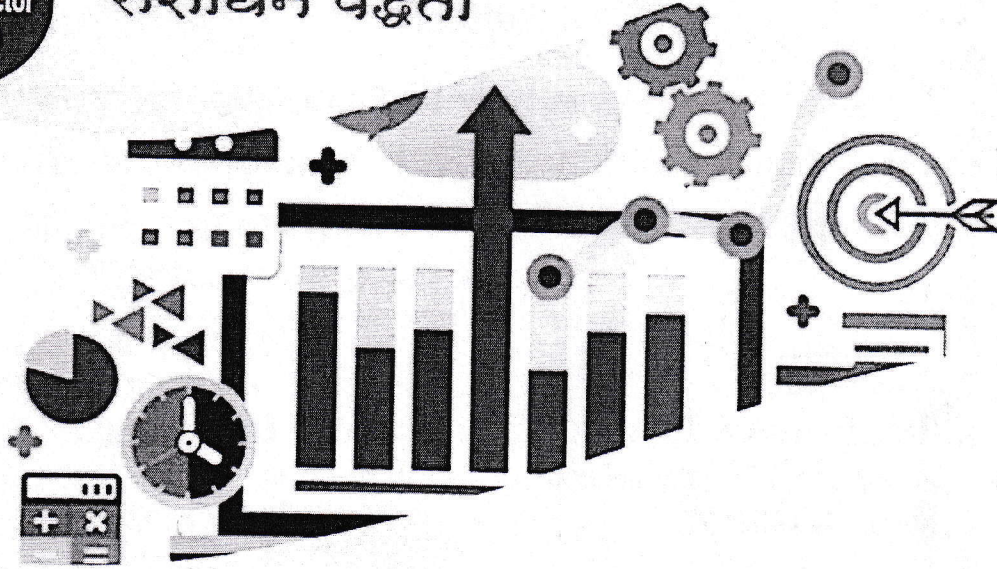
37Years

VICHAR MANTHAN

National Research Journal of Political Science and Public Administration
(Peer Reviewed Journal)

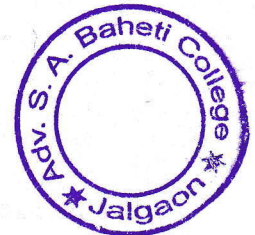
IJIF
Impact Factor
2.283

संशोधन पद्धती

महाराष्ट्र राज्यशास्त्र व लोकप्रशासन परिषदेची संशोधन पत्रिका

विचार मंथन

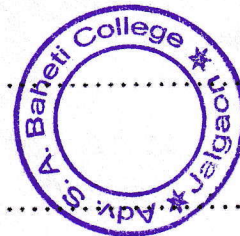
मार्गदर्शक
प्राचार्य डॉ. पी. डी. देवरे

संपादक
प्राचार्य डॉ. प्रमोद पवार

प्राचार्य डॉ. मनोहर पवार । प्राचार्य डॉ. बाळ कांबळे । डॉ. रविंद्र भणगे । डॉ. विठ्ठल दहिफळे

* अनुक्रमणिका *

- संपादकीय ७
- प्राचार्य डॉ. प्रमोद पवार
- Sources of Data Collection in Political Science ९
- Prin. Dr. Bal Kamble
- Developing a Research Direction - Need for Academic Success २९
- Dr. Smita S. Sanzgiri
- Citizen Science – Need of the hour in Biology Research ३२
- S. Pujari
- Demonetization and its Effects on Banking Transactions ३७
with Special Reference to HDFC Bank
- Bharath Chandran
- स्त्रीवादी संशोधन पद्धतीचा विकास ४१
- वैशाली प्रकाश पवार
- सामाजिक संशोधन पद्धती : महत्त्वपूर्ण तीन पैलू ४७
- डॉ. अलका विनायक देशमुख
- संशोधन आराखडा ७२
- प्राचार्य डॉ. प्रमोद पवार
- डॉ. गौतम भालेराव
- सामाजिक संशोधनातील वस्तुनिष्ठतेचे महत्त्व ८३
- प्रा. डॉ. महेंद्र पाटील
- अर्थनिर्णय पद्धती आणि मार्क्सवादी अभ्यास पद्धती ८७
- वैशाली प्रकाश पवार
- सामाजिक शास्त्रातील संशोधन पद्धती ९२
- प्रमोद राजेंद्र तांबे
- लेवा पाटीदार जातीची जातपंचायत – एक अभ्यास ९६
- प्रा. गणेश चव्हाण
- प्राचार्य डॉ. प्रमोद पवार

संशोधन आराखडा

प्राचार्य डॉ. प्रमोद पवार
भनदाई महाविद्यालय, अमळनेर
डॉ. गीतम भालेराव

अॅड. एस. ए. नाहती महाविद्यालय, जळगाव

संशोधन आराखड्याला अभिकल्प, प्ररचना इत्यादी नावेही आहेत. संशोधनात समस्येची निवड, एकरूपता आणि स्पष्टीकरणानंतर आराखड्याचा प्रश्न अस्तित्वात येतो. या प्रश्नाच्या समाधानावरच संपूर्ण अध्ययन निर्भर आहे, म्हणून आराखड्याची निवड करताना संशोधकाने फार जागरूक राहिले पाहिजे. संशोधकाने संशोधनासाठी असा आराखडा निवडला पाहिजे; जो त्याच्या अध्ययनात सहाय्यक, सुविधापूर्ण व लाभप्रद होईल. आराखडा हा संशोधकाचे धन व वेळ बचत करून अध्ययनात उद्भवणाऱ्या संदेहात्मक त्रुटीच्या संभावनेला कमी करणारा हवा.

प्रत्येक संशोधनाचे एक निश्चित लक्ष्य व उद्दिष्ट असते. या लक्ष्य व उद्दिष्टांच्या पूर्ततेसाठी संशोधनातील विषयवस्तूचे विभिन्न पैलू अन्वेषण केले जातात. अशा अन्वेषणासाठी, उपयोगात आणलेल्या योजना म्हणजे संशोधन आराखडा होय.

आर. एल. एकाक - 'निर्णय क्रियान्वित करण्याची स्थिती येण्यापूर्वी निर्णय निर्धारित करण्याच्या प्रक्रियेला आराखडा असे म्हणतात.'

पी. व्ही. यंग - 'संशोधन आराखडा ही एक तार्किक व व्यवस्थित योजना आहे.'

अल्फ्रेड जे. जहान - 'संशोधन आराखडा अशी योजना आहे; जिचा विकास प्रश्नांचे उत्तर देणे, स्थितीला स्पष्ट करणे किंवा उपकल्पनेचे परीक्षण करणे यांच्याशी संबंधित आहे. आराखड्याद्वारे कार्यप्रणालीचा एक विशिष्ट समूह; ज्यात तथ्य संकलन व विश्लेषण सम्मिलित आहे.'

वरील व्याख्यात आराखड्याची उपयोगिता स्पष्टपणे अभिव्यक्त झालेली आहे. संशोधन प्रणालीने अभियांत्रिकी Civil Engineering पामून 'आराखडा' Design हा शब्द घेतला आहे. Design या शब्दाचा अर्थ होता अभिप्राय किंवा आशय किंवा प्रयोजन. मराठीतील या शब्दांना परिष्कृत करून आराखडा, प्ररचना किंवा अभिकल्प हा शब्द Design साठी रूढ करण्यात आला. आराखड्याचा

अर्थ अशी योजना; जी विषयवस्तूच्या विभिन्न पैलूंचे अन्वेषण करून संशोधनाच्या पूर्व-निर्धारित उद्दिष्टांच्या प्राप्तीसाठी क्रियान्वित केली जाते.

संशोधनात वापरण्यासाठी विविध प्रकारचे संशोधन आराखडे उपलब्ध आहेत. संशोधकाने यापैकी जो त्याच्या संशोधनासाठी उपयोगी पडेल अशाची निवड करावी. योग्य आराखड्याची निवड केल्यास अध्ययनाचे स्वरूप व उद्दिष्टे एकदम स्पष्ट होतात. उदाहरणार्थ - संशोधकाने अध्ययनासाठी अन्वेषणात्मक आराखडा निवडला असेल, तर त्याच्या अध्ययनाचे स्वरूप व उद्दिष्टे हे त्याने संशोधनासाठी घेतलेल्या विषयवस्तूत कार्यकारणभावाचा शोध घेणे, हे होते. संशोधक जी व्याख्या करणार आहे; ज्या तथ्यांचे विशदीकरण करणार आहे; ज्या नवीन सिद्धांताचा शोध घेणारे आहे, ते त्याने निवड केलेल्या आराखड्यावरून स्पष्ट होते.

संशोधन आराखड्यातील विभाग -

सुरुवातीस अस्तित्वात आणलेला आराखडा हा तत्कालिक किंवा तात्पुरता असतो. जसजशी अध्ययनात प्रगती होत जाते, तसतशी आवश्यकतेनुसार परिवर्तन व दुरुस्ती केली जाते. पूर्णतः सुधारित आराखड्यात खालील विभाग असतात -

१. स्रोत - संशोधनात तथ्ये व सामग्रीच्या प्राप्तीसाठी अनेकानेक स्रोत उपलब्ध आहेत. संशोधनासाठी ज्या स्रोतातून अधिक प्रमाणीत तथ्ये प्राप्त होण्याची संभावना असेल, अशा स्रोतांची निवड संशोधकाने करावी.

संशोधनात महत्त्वपूर्ण ठरलेली काही स्रोत खालीलप्रमाणे -

- दस्तऐवज - शासकीय, अर्थ शासकीय व अशासकीय अहवाल, अंदाजपत्रक, सांख्यिकीय सामग्री इत्यादी.
- नियतकालिके - संशोधनपत्रिका, समाचारपत्र, साप्ताहिक व अन्य.
- ग्रंथालयीन - विश्वकोश, शब्दकोश, ग्रंथे.

पद्धती ही नेहमीच परीक्षण व पुनर्परीक्षणासाठी खुली असते. कोणत्याही काळात विशिष्ट परिस्थितीत काढलेले निष्कर्ष तशाच विशिष्ट परिस्थितीत तपासले किंवा त्यांचे पुनर्परीक्षण केले असता कसोटीवर उरतात. म्हणजेच त्या निष्कर्षात सत्यता असते.

२. निश्चयात्मकता - वैज्ञानिक पद्धतीच्या माध्यमातील निश्चित ज्ञानाची कल्पना येते. ज्ञानाच्या सर्व शाखांसाठी एकच व तीच वैज्ञानिक पद्धती आहे. वैज्ञानिक पद्धतीत शंका व अनिश्चिततेला स्थान नाही.

३. वस्तुनिष्ठता - वैज्ञानिक पद्धतीत जे काही प्राप्त झाले आहे, ते जसेच्या तसे मांडणे याला महत्त्व आहे. आपले मन, विचार, धोरण, प्रभाव वगैरेंना अध्ययनापासून दूर ठेवले जाते.

४. सामान्यीकरण - वैज्ञानिक पद्धतीच्या प्रक्रियेतून सामान्य सत्याची प्राप्ती केली जाते. एकाच घटनेने भिन्न भिन्न निरीक्षण करून काढलेले निष्कर्ष समान स्वरूपाचे असतात.

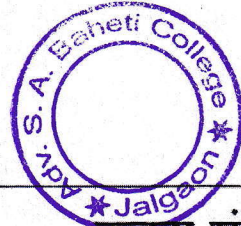
५. नैतिक तटस्थता - संशोधक हा दुराग्रही किंवा पूर्वग्रहदूषित नसावा. 'एकावे जनाचे, करावे मनाचे' या

वृत्तीचा असावा. पूर्वग्रह न ठेवता सत्य शोधण्याचा प्रयत्न म्हणजे नैतिक तटस्थता होय.

६. भविष्य कथन करण्याची क्षमता - वैज्ञानिक पद्धती ही कायम आणि वैज्ञानिक परिणामांचे संबंध शोधून काढण्यासाठी वापरली आहे, तसेच समस्येचे निराकरण यासाठीही या पद्धतीचा उपयोग केला जातो आणि त्रेव्हा समस्या व समस्येवर उपाययोजना यांच्यातील संबंधाची कडी जोडली जाते, तेव्हा त्या कडीच्या पुढील अध्ययनातून आपोआपच भविष्य कथन करण्याची क्षमता येते. अशा प्रकारे वैज्ञानिक पद्धतीत भविष्य कथन करण्याची क्षमता असते.

संदर्भसूची

१. डॉ. दु. का. संत - शोध विज्ञान कोश
२. डॉ. दु. का. संत - संशोधन पद्धती, प्रक्रिया आणि अंतरंग
३. डॉ. पु. ल. भांडारकर - सामाजिक संशोधन पद्धती
४. प्रा. रा. ना. घाटोळे - समाजशास्त्रीय संशोधन तत्त्व आणि पद्धती.
५. डॉ. विजय जरारे - संशोधन प्रणाली.

PRINCIPAL

Adv. Sharam (Bababhau) Anandramji Baheti
Principal, Urmilaben I. Science College, Jalgaon

उत्कृष्ट संशोधन पेपर प्रकाशनासाठी
प्रा. बी.बी. पाटील (इस्लामपूर)

मानवविज्ञान विद्याशाखेतील सर्व विषयांच्या अभ्यासक, प्राध्यापकांचे 'विचारमंथन' रिसर्च जर्नलमध्ये पेपर प्रकाशित करण्यासाठी आपले स्वागत आहे. दरवर्षी 'विचारमंथन' मधील प्रकाशित झालेल्या रिसर्च पेपरमधील दोन उत्कृष्ट रिसर्च पेपर लिहिलेल्या प्राध्यापकांना प्रत्येकी ४,००० रुपयेचे पारितोषिक व सन्मान प्रमाणपत्र परिषदेमार्फत प्रदान करण्यात येईल.

तरी सर्व अभ्यासकांनी यास प्रतिसाद द्यावा ही विनंती.

3.3.1 Number of research papers per teachers in the Journals notified on UGC website during the last five years (10)

Sr.No.	Title of paper	Name of the author/s	Department of the teacher	Name of journal	Year of publication	ISSN number	Link to the recognition in UGC enlistment of the Journals		
							Link to Website of the journal	Link to Article/paper/ Abstract of the article	Is it listed in UGC Carelist/Scopus/Wiley Science/other, mer
2021-22									
1	Motivational Factors Affecting College Teachers Performance	Dr. Anil Lohar & Miss. Mayuri Patil	Commerce	Journal of IPEM Annual Refereed Journal Val 15 July 21	Jul-21	0974-8903			
2	Paper Published on "A Study of Pendency of Unsolved Cases in Consumer Court and The Emergence of Malpractices in Business Activities."	Mr. R.S.Bansod	Commerce	Research Journey International E-Research Journal Issue – 289 ISSN – Peer Reviewed Journal. Impact Factor 6.625	Mar-22	2348-7143			
3	Paper Published on "A Study of Working of Consumer Forum and The E-Technology Based Services Provided to the Consumer"	Mr. R.S.Bansod & Dr. Manojkumar Gaikwad	Commerce	UGC Care Group I Journal (List) Bengal, Past & Present Journal of the Calcutta Historical Society Impact Factor 5.70. Vol.140,Issue:(IV) JAN-JUNE -2022 Page-no. 20-36	Feb-22	0005-8807			
4	College Teacher Performance and Motivational Techniques	Dr. Anil Lohar & Miss. Mayuri Patil	Commerce	International Journals of Advance and Innovative Research Val 9 Issue 1(I) Jan- March 2022	Mar-22	2394-7780			

Principal

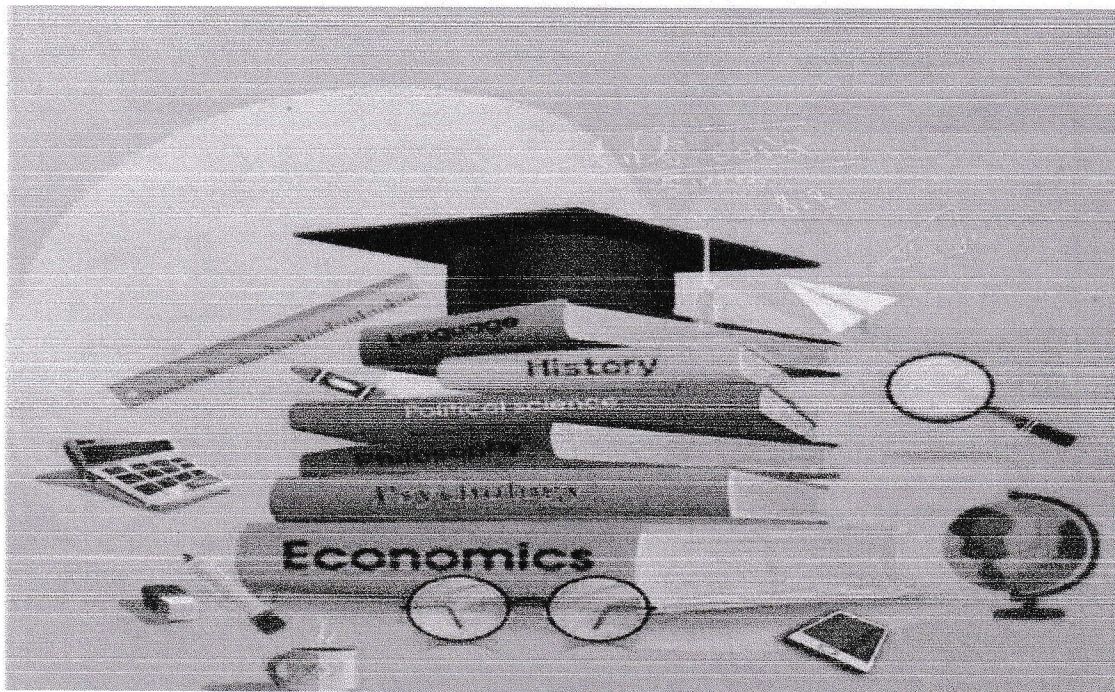
Adv. Sitaram(Babanbhau)Anandramji Baheti
Arts,Commerce & Science College, Jaipur

① 2020-21

RNI MAHMAR.43768/18/12/2013.TC

ISSN No. 2454-8731 MONTHLY REFEREED JOURNAL

Rankranti Multidisciplinary Research Journal

Chief Editor
Dr. Umesh B. Pujari

Executive Editor
Dr.. Amit H. Raut

Vol.6, Issue : VI, June, 2020

Chaitanya Prakashan, Nanded - 431606

Contact: 9763308333, 9011107939,

email - rnrjournal@gmail.com

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	संशोधन विषय	लेखकाचे नाव	पान क्र.
1	स्थानिक इतिहास - नासिक	डॉ. छाया भास्कर भोज	01-06
2	ग्रामगीतेतील जीवनमूल्ये विषयक विचार	कु. गोदावरी विठ्ठलबन बन	07 - 14
3	र. धो. कर्वे आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर	डॉ. हरेश संपत शेळके	15 - 26
4	भारतीय कृषी क्षेत्र व पिक विमा संरक्षण	प्रा. डॉ. ठाकूर विलास तु.	27 - 30
5	ऊसतोड महिला कामगार व शासकीय धोरण	प्रा. महादेव चैतराम चुंचे	31 - 37
6	गांधीवाद आणि मराठी साहित्य	डॉ. अतुल नारायण चौरे	38 - 43
7	भारतातील जाती प्रथेच्या उगमा बदल डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी केलेली समिक्षा	प्रा. रमाकांत अंबादास चौधरी	44 - 47
8	भारत आणि अमेरिका व्यापारी संबंध सन 2019 - 20	डॉ. रोडगे कैलास, डॉ. मोंडवे अंगद	48 - 51
9	ग्रामगीतेतील तुकडोजींचे शैक्षणिक विचार	मोहूर्ले एस. आर	52 - 62
10	महामारी कोरोना आणि सामाजिक समस्या	प्रा. डॉ. खेमराज वसंत पाटील	63 - 68
11	राष्ट्रीय चर्चासत्र (परिषद) शेतकरी व हरितक्रांती	राजपूत गणेश आसाराम	69 - 71
12	संत सोपानदेव यांच्या अभंगातील अलंकार सृष्टी	डॉ. राजेंद्र मुंदे	72 - 81
13	स्त्रिवादी मराठी साहित्य प्रवास : एक दृष्टीक्षेप	प्रा. साजिद के. शाह	82 - 89
14	मुंबईतील कामगार चळवळीचा केंद्रबिंदू डॉ. दत्ता सामंत : चिकित्सक अभ्यास	डॉ. सी. वंदना राजेश शिंदे	90 - 101
15	गडचिरोली जिल्ह्यातील माडिया आदिवासींचे लोककथा, संकलन, संशोधन आणि साहित्यिक मुल्यमापन	प्रा. गजानन जंगमवार	102 - 108
16	पर्यटनाचा पर्यावरणावर होणारा परिणाम	डॉ. राजेंद्र बगाटे	109 - 120
17	ग्रामीण विकास : एक धोरणात्मक अभ्यास	डॉ. वैशाली पेरके	121 - 127
18	ग्रामीण साहित्याची वाटचाल	डॉ. प्रज्ञा स. निनादे	128 - 135
19	हरित पर्यावरण साधक वर्तनाच्या सद्यःस्थितीचा अभ्यास	डॉ. मनोज कांता बोरारटे	136 - 144
20	भारतीय लोकशाहीपुढील आव्हाने	डॉ. राजेश सुभाष चालीकवार	145 - 150
21	बहिष्काराची निसर्ग जाणीव : एक चिंतन	डॉ. दत्ता रूस्तुमराव शिंदे	151 - 154

महामारी कोरोना आणि सामाजिक समस्या

प्रा.डॉ.खेमराज वसंत पाटील

सहाय्यक प्राध्यापक,

अॅड.एस.ए.बाहेती महाविद्यालय,

जळगाव- ४२५००१

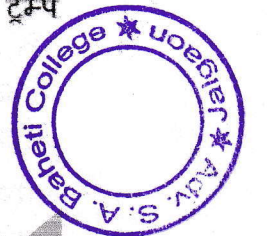
प्रस्तावना

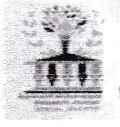
कोविड - १९ मुळे संपूर्ण जगभरातील मनुष्य व त्याने निर्माण केलेली संपूर्ण सृष्टी ही हादरून गेली आहे. पृथ्वी तलावर सर्व प्राण्यांमध्ये श्रेष्ठ समजला जाणारा मानव प्राणी हा प्रचंड भयाने ग्रासला गेला आहे. कोविड-१९ ही समस्या फक्त आरोग्याशी संबंधित नसून त्याचे परिणाम सामाजिक, आर्थिक, राजकीय, कौटुंबिक, धार्मिक, सांस्कृतिक अशा सर्वांवर झाले आहेत. यापुढे अजूनही या कोविड-१९ चे काय परिणाम होईल हे निश्चित सांगता येत नाही आहे. कोरोनामुळे शिक्षण, नोकरी, व्यापार, उद्योग, अर्थव्यवस्था ढासळताना दिसत आहेत. या कोरोना महामारीत सुद्धा मनुष्य हा जगण्याची प्रबळ इच्छा ठेवत आहे.

कोरोनाने संपूर्ण जगात हाहाकार माजवला असताना आणि जगाला एका अस्थिर अशा उंबरठ्यावर आणून ठेवलं असताना, या संकटाचा सर्वांनी मिळून सामना करण्याची गरज आज झाली आहे. जागतिक आरोग्य संघटनाही याबाबतीत अतिशय तळमळीनं जगाला आवाहन करतेय, की अत्यंत अमानुष अशा संकटाच्या काळात सर्वांनी एकत्र या. सर्वांनी सोबत या विषाणूविरूद्ध लढा द्या. तरच आपला जगाचा निभाव लागू शकेल.

कोविड-१९ या विषाणूची सर्वात पहिले सुरुवात चीनमधील वुहान या शहरात झाली तेव्हापासून संपूर्ण जगात याचा प्रसार झाला. कोरोना या एकाच शत्रूशी संपूर्ण जग लढा देत असताना, यामुळे काही देश जवळ आले तर काही देशांमध्ये संबंध ताणले गेले आहे. यात चीन व अमेरिका यांच्यातील संबंध हे टोकांपर्यंत बिघडलेले दिसून येत आहे. अमेरिका चीनला खारू का गिळू असे करीत आहे. कारण कोरोनाचा व्हायरसचा उगम चीनमधील प्रयोगशाळेत झाला असून चीनने हा मुद्दाम हा वाहयातपणा करून संपूर्ण जगाला संकटात आणल्याचा आरोप अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष डॉनाल्ड ट्रम्प खुलेआम करीत आहेत.

संशोधनाचा उद्देश :

महामारी कोरोना आणि सामाजिक समस्या

प्रा.डॉ.खेमराज वसंत पाटील

सहाय्यक प्राध्यापक,

अॅड.एस.ए.बाहेती महाविद्यालय,

जळगाव- ४२५००१

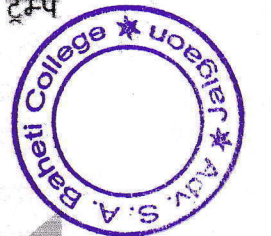
प्रस्तावना

कोविड - १९ मुळे संपूर्ण जगभरातील मनुष्य व त्याने निर्माण केलेली संपूर्ण सृष्टी ही हादरून गेली आहे. पृथ्वी तलावर सर्व प्राण्यांमध्ये श्रेष्ठ समजला जाणारा मानव प्राणी हा प्रचंड भयाने ग्रासला गेला आहे. कोविड-१९ ही समस्या फक्त आरोग्याशी संबंधित नसून त्याचे परिणाम सामाजिक, आर्थिक, राजकीय, कौटुंबिक, धार्मिक, सांस्कृतिक अशा सर्वांवर झाले आहेत. यापुढे अजूनही या कोविड-१९ चे काय परिणाम होईल हे निश्चित सांगता येत नाही आहे. कोरोनामुळे शिक्षण, नोकरी, व्यापार, उद्योग, अर्थव्यवस्था ढासळताना दिसत आहेत. या कोरोना महामारीत सुद्धा मनुष्य हा जगण्याची प्रबळ इच्छा ठेवत आहे.

कोरोनाने संपूर्ण जगात हाहाकार माजवला असताना आणि जगाला एक अस्थिर अशा उंबरठ्यावर आणून ठेवलं असताना, या संकटाचा सर्वांनी मिळून सामना करण्याची गरज आज झाली आहे. जागतिक आरोग्य संघटनाही याबाबतीत अतिशय तळमळीनं जगाला आवाहन करतेय, की अत्यंत अमानुष अशा संकटाच्या काळात सर्वांनी एकत्र या. सर्वांनी सोबत या विषाणूविरुद्ध लढा द्या. तरच आपला जगाचा निभाव लागू शकेल.

कोविड-१९ या विषाणूची सर्वात पहिले सुरुवात चीनमधील वुहान या शहरात झाली तेव्हापासून संपूर्ण जगात याचा प्रसार झाला. कोरोना या एकाच शत्रूशी संपूर्ण जग लढा देत असताना, यामुळे काही देश जवळ आले तर काही देशांमध्ये संबंध ताणले गेले आहे. यात चीन व अमेरिका यांच्यातील संबंध हे टोकांपर्यंत बिघडलेले दिसून येत आहे. अमेरिका चीनला खारू का गिळू असे करीत आहे. कारण कोरोनाचा व्हायरसचा उगम चीनमधील प्रयोगशाळेत झाला असून चीनने हा मुद्दाम हा वाहयातपणा करून संपूर्ण जगाला संकटात आणल्याचा आरोप अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष डॉनाल्ड ट्रम्प खुलेआम करीत आहेत.

संशोधनाचा उद्देश :

सरकारी आरोग्य व्यवस्थेचे पितळ उघडे पडले. त्याचे परिणाम समाजाला भोगावे लागत आहे.

१३) शिक्षणाची दैनावस्था : कोरोना या महामारीमुळे दहावीच्या भूगोलाचा पेपर राहून गेला. इयत्ता १ ली ते ९ वी, ११ वी व विद्यापीठांच्या सर्व वर्गांच्या परीक्षा राहून गेल्या. संसर्गात वाढ होत असल्यामुळे या सर्वांच्या परीक्षा रद्द करण्यात आल्या आणि त्यांना पुढच्या वर्गात ढकलण्यात आले. यात पदवीचे अंतीम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी परीक्षा घ्यावी की नाही यावर सर्व शिक्षणतज्ज्ञांनी आपआपले मत व्यक्त केलेले आहे. ही बॅच कोविड बॅच म्हणून तर ओळखली जाणार असे प्रश्न आजही कायम आहेत. पुढे काय याचा अजूनही निर्णय नाही. यामुळे इ. १ ली ते पदव्युत्तर पर्यंत सर्व विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक नुकसान झाले आहे. हा विषय येथे न संपता नवीन शैक्षणिक वर्ष कसे सुरु करायचे हा प्रश्न सरकार, शिक्षणसंस्था शिक्षणतज्ञ यांच्यासमोर पडलेला आहे.

ऑनलाईन शिक्षण म्हटले तर ग्रामीण भागात मोबाईल नाही. त्याला रिचार्ज नाही, नेटवर्क नाही असे अनेक अनेक अडचणी आहेत. ऑनलाईन शिक्षणाचा फज्जा उडत आहे. कोरोनामुळे शिक्षणक्षेत्रात अनेक बदल करावे लागले आहेत. त्यात अनेक समस्या निर्माण झाल्या आहे. यात शिक्षक, पालक, विद्यार्थी सर्वच संभ्रमात आहेत.

उपाययोजना :

कायद्याची प्रभावी अंमलबजावणी करून, आत्महत्या, भुकबळी बेरोजगारी, स्थलांतर कसे रोखता येईल यावर सरकार विचार करून उपाय योजावेत. तसेच उद्योग व्यवसाय, कौटुंबिक हिंसाचार, मानसिक भिती, खेळांच्या समस्या, शैक्षणिक समस्या, मानवी संबंध, वर्क फ्रॉम होम यावर समाजाचे समुपदेशन करून योग्य उपचार करावेत यात सर्वच गोष्टी सरकारवर अवलंबून नाहीत. तर नागरिकांनीही महामारी रोखण्यामुळे निर्माण झालेल्या समस्या सोडविण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे.

संदर्भ ग्रंथ :

१. मासिके,
२. वर्तमानपत्रे, लोकमत,
३. वेबसाईट,
४. इंटरनेट,
५. सोशल मिडिया
६. शासकीय अहवाल,
७. सामाजिक संशोधन पद्धती - वा.भा.पाटील,
८. सामाजिक संशोधन पद्धती - डॉ. सुनिल मायी

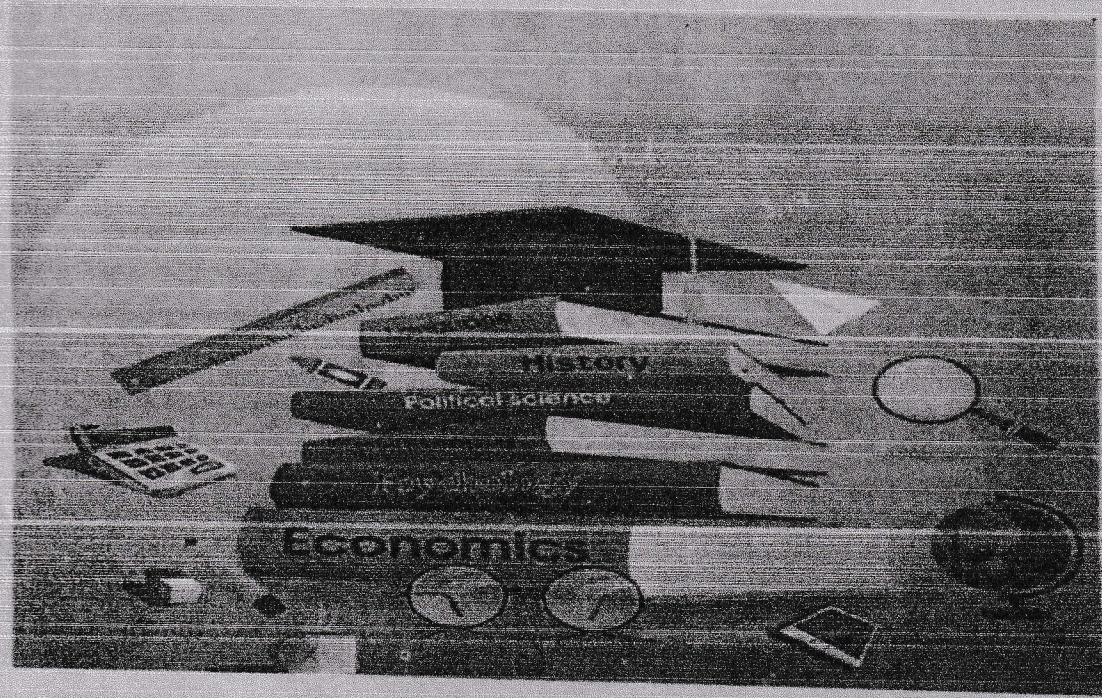

2) 2020-21

RNI MAHMAR.43768/18/12/2013.TC

ISSN No. 2454-8731 MONTHLY PEER REVIEWED JOURNAL

Rankranti Multidisciplinary Research Journal

Chief Editor
Dr. Umesh B. Pujari

Executive Editor
Dr., Amit H. Raut

Volume Issue VII, July, 2020

Chhatrapati Pravara Mahavidyalaya, Jalgaon

Contact: 976508322, 901107489

email: rankrantjournal@gmail.com

बालगुन्हेगारी : एक सामाजिक समस्या

प्रा.डॉ.खेमराज वसंत पाटील

सहायक प्राध्यापक

अंड.एस.ए.बाहेली महाविद्यालय

जळगाव- ४२५००१

• प्रस्तावना

बालगुन्हेगारी ही सामाजिक समस्या भारतात व भारताबाहेरील अन्य देशात सुद्धा दिवसेंदिवस वाढत चाललेली आहे. औद्योगिकीकरण, शहरीकरण या प्रक्रियांमुळे सामाजिक जीवनाचे विघटन होऊन आज अनेक सामाजिक समस्या उदयास आल्या आहेत. त्यापैकी बालगुन्हेगारी ही एक समस्या होय. विशिष्ट व संस्कारपूर्ण सामाजिक व कौटुंबिक परिस्थितीमुळे पुर्वीच्या काळात बालगुन्हेगारी जाणवत नव्हती. परंतु आजमात्र बालगुन्हेगारी ही समस्या वाढलेली आढळून येते. राज्यकर्ते, समाजशास्त्रज्ञ, मानसशास्त्रज्ञ यांच्यामते बालगुन्हेगारी या समस्येवर विविध पातळ्यावर चर्चा होताना दिसतात. आजचा बालक उदयाचा नागरिक देशाचा आधारस्तंभ आहे. बालके ही देशाची संपत्ती आहे. परंतु दिवसेंदिवस होत जाणारे परिवर्तन सामाजिक गतिमानता, शहरीकरण, शिक्षणाचे वाढते प्रमाण, लहान मुलांमध्ये आलेले दुय्यम संबंध, वाढत चालेली व्यसनाधिनता, घटस्फोट या सर्व घटकामुळे मुले गुन्हेगारीकडे वळत आहे. त्याचे गंभीर परिणाम आज दिसून येतात. शहरातील सार्वजनिक जागा, मंदिरे, पार्शना स्थळे, रेल्वे, बसस्टँड, शिक्षा स्टँड, शहरातील मजबूतलेल्या रस्त्यावरची संध्याकाळची वेळ या सर्व ठिकाणी बालगुन्हेगारांचा अनिर्बंध संचार सुरु असल्याचे दिसून येते. जगातील सर्वच महानगरांना बालगुन्हेगारीचा हा कर्करोग लागला आहे. व तो कमी न होता वाढत जात आहे.

सर्व साधारणतः चोरी, मारामान्या, लैंगिक गुन्हे, खून, खिसे कापणे, वस्तू पळविणे, काळ्या बाजारात तिकीटे विकणे, चोरट्या वस्तूंची ने आणि करणे, सायबर गुन्हे, एकतर्फी प्रेमातून ऑसिड फेकडे, वगैरे बेकायदेशिर वर्तन करणारीच मुले बालगुन्हेगार वाटतात. पण आई वडिलांचे न ऐकणारी, उनाडपणा करणारी, गुन्हेगारी व्यक्तींशी संबंध ठेवणारी, छोटे बोलणारी, कामचुकारपणा करणारी, साळा चुकवणारी, उनाड मुलांशी दोस्ती करणारी, वेळी अवेळी भटकणारी, धुमपान करणारी, पुस्तके विकून भेळ खाणारी वा चोरून चित्रपट पाहणारी अशा मुलांचे वर्तन देखील समाज विघातक असते. यातून जरी

- बालन्यायालय
- सुधारणा किंवा बालनिरिक्षण गृह
- प्रमाणित शाळा
- सहाय्यकारी गृहे
- पालक गृहे
- सुयोग्य संस्था
- अनाथ बालकाश्रम
- परिविक्षा व्यवस्था
- बोस्टेल संस्था
- अनुरक्षण गृह
- सुधार शाळा
- बालग्राम

वरील सर्व संस्था भारतात कार्यरत असून बालगुन्हेगारांत सुधारणा घडवून आणून त्यांचे पुनर्वसन करण्याचे कार्य ह्या सर्व संस्था करतात.

• निष्कर्ष :

बालमार्गदर्शन केंद्रे आणि बाल मार्गदर्शन चिकित्सालये मुरु केली पाहिजे. तरच बाल गुन्हेगारीच्या समस्येचे संपुर्ण निराकरण करणे कोणत्याही समाजाला शक्य होईल. कारण बालगुन्हेगारी ही अनेक विध सामाजिक प्रश्नांची आणि मुलांमधील शारिरीक व मानसिक दोषांशी शक्यता असते.

परंतु बालगुन्हेगारीची झळ लागलेल्या मुलांमध्ये सुधारणा करणे गरजेचे आहे. तरच बालगुन्हेगारी आपण थांबवू शकतो अन्यथा नाही.

संदर्भग्रंथ :

1. डॉ. मायी सुनिल (१९९८) : भारतीय सामाजिक समस्या : अंशुल पब्लिकेशन्स, नागपूर
2. डॉ. खडसे भा.की. (१९९५) : भारतीय सामाजिक समस्या : श्री.मंगेश प्रकाशन, नागपूर
3. डॉ.मायी सुनिल (२०१३) : शहरी समाजशास्त्र, डायमंड पब्लिकेशन्स
4. डॉ.मायी सुनिल (२००९) : भारतीय समाज प्रश्न आणि समस्या, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे
5. डॉ.पैठणे ए.एस., डॉ.जावळे साधना, प्रा.कोल्हे वृषाली (२०१४) : भारत समाज : प्रश्न आणि समस्या, प्रशांत पब्लिकेशन्स, जळगाव

2020-21

3

Maharashtra Political Science and Public Administration Conference

Reg.No. MAH / 12-83 / Aurangabad F - 985

Volume - 8

No - 4

Issue - 25

Oct.-Dec. 2020

ISSN- 2347-9639

37Years

VICHAR MANTHAN

National Research Journal of Political Science and Public Administration
(Peer Reviewed Journal)

IJIF
Impact Factor
2.283

महाराष्ट्र राज्यशास्त्र व लोकप्रशासन परिषदेची संशोधन पत्रिका

विचार मंथन

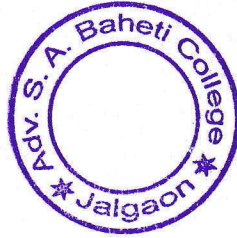

मार्गदर्शक
प्राचार्य डॉ. पी. डी. देवरे

संपादक
प्राचार्य डॉ. प्रमोद पवार

प्राचार्य डॉ. मनोहर पाटील । प्राचार्य डॉ. बाळ कांबळे । डॉ. रविंद्र भणगे । डॉ. विठ्ठल दहिफळे

१४. खानदेशातील फासेपारधी जमात..... ८०
जावेदखाँ याकुबखाँ तडवी, डॉ. प्रमोद मनोहर पवार
१५. महाराष्ट्र शासनाच्या अनुदानविषयक धोरणाचे उच्चशिक्षणावर होणारे परिणाम :
विशेष संदर्भ कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ परिक्षेत्र ८५
गौतम देविदास भालेराव
- विचारमंथन लेखमाला : शिवकाळातील संकल्पना आणि विचार
मालोजीराजे भोसले आणि सहिष्णुतेची संकल्पना ९४
प्रा. प्रकाश पवार
 - विचारमंथन लेखमाला : विविध देशांचा संक्षिप्त परिचय :
भारतासाठी झटणारा मुस्लीम देश : बहरीन १०३
डॉ. संतोष संभाजी डाखरे
 - विचारमंथन ग्रंथ परिचय : भारतीय राज्यसंस्था आणि सामाजिक न्याय - प्रा. डॉ. प्रकाश पवार :
आधुनिक भारतीय राजकीय विचारातले मराठी विचारवंतांचे योगदान १०५
अशोक चौसाळकर

महाराष्ट्र शासनाच्या अनुदानविषयक धोरणाचे उच्चशिक्षणावर झालेले परिणाम : विशेष संदर्भ कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उतर महाराष्ट्र विद्यापीठ, पंजपूर

विशेष संदर्भ कवयित्री बहिणाबाई चौधरी

उतर महाराष्ट्र विद्यापीठ, पंजपूर

११ मे २०२० रोजी महाराष्ट्र शासनाचे विविध धोरणांचे संदर्भ

प्रस्तावना

भारतातील शिक्षणाचा इतिहास दीडशे वर्षे इतका जुना आहे. सध्या अस्तित्वात असलेल्या उच्चशिक्षण व्यवस्था इंग्रजांच्या गरजेतून निर्माण झाली. इंग्रजांना त्यांच्या राज्यकारभारासाठी कारकून वर्गाची आवश्यकता होती. म्हणून इंग्रजांनी १८५० च्या दशकात भारतात उच्चशिक्षण संस्थांच्या स्थापनेची सुरुवात केली. त्यांनी कलकत्ता, बॉम्बे, मद्रास या विद्यापीठांची स्थापना केली. १८५५ ते १९२२ या काळात भारतातील महाविद्यालयांची संख्या २१ वरून १७२ इतकी वाढली. १९४७ पर्यंत भारतात १९ विद्यापीठे आणि ४९६ महाविद्यालये अस्तित्वात आली. ज्यामध्ये २,३७,५४६ विद्यार्थी शिक्षित होते. ही सर्व महाविद्यालये मुख्यत्वे धर्मादाय ट्रस्टद्वारे संचालित खाजगी महाविद्यालये होती; ज्यामध्ये नाममात्र फी आकारली जात होती.

स्वातंत्र्याप्राप्तीनंतर डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन यांच्या नेतृत्वाखाली उच्चशिक्षणासाठी एका आयोगाची स्थापना करण्यात आली. या आयोगाच्या शिफारशीनुसारच विद्यापीठ अनुदान आयोग स्थापना करण्यात आला. आयोगाने उच्चशिक्षण हा जनतेचा लोकशाही हक्क आहे, असे म्हटले. असे असताना उच्चशिक्षणावरचा खर्च पहिल्या पंचवार्षिक योजनेमध्ये एकूण नियोजन खर्चाच्या ०.७१ टक्के होता. हा खर्च आठव्या पंचवार्षिक योजनेत ०.३६ टक्के आणि नवव्या योजनेमध्ये ०.५१ टक्के होता. एकूण शिक्षणावरचा खर्चही नवव्या योजनेमध्ये राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या फक्त ३.२ टक्के होता. उच्चशिक्षणावर कधीही मोठ्या प्रमाणात खर्च केला गेलाच नाही. आय. आय.टी.सारखी उच्च दर्जाची अतिशय थोडी विद्यापीठे स्थापन करून, मुख्यतः उद्योगधंद्यांच्या गरजेकरिता तंत्रज्ञ निर्माण करण्याचे काम स्वातंत्र्योत्तर कालखंडात केले जात आहे.

महाराष्ट्र शासनाचे अनुदानविषयक धोरण

१ मे १९६० रोजी महाराष्ट्र शासनाचे विविध धोरणे महाराष्ट्र राज्य पुणेमार्गे विद्यापीठांचे कामकाजाची सुरुवात म्हणून मुंबयातील काँग्रेसमध्ये झाले. महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक क्षेत्रात अद्ययावत धोरणे, सुव्यवस्थापन, समावेश सामाईक सूचीत वेत अनुदान विद्यापीठ, अनुदान आयोगाच्या विवेचनासद्वारे देण्यात येणारे उच्चशिक्षणाच्या विविध धोरणांच्या संदर्भात धोरणे करित असे. राज्याच्या विद्यापीठांच्या उच्च शिक्षण विभागाच्या वतीने अनुदानाचे विवरण काढायचे धोरणे. यात वेतन अनुदान, वेतनसुद्धा अनुदानाचा समावेश होतो. महाराष्ट्रात खाजगी संस्थांच्या सुव्यवस्थापनाचे धोरण आहत. या महाविद्यालयांना सुव्यवस्था, सुव्यवस्थापन होणे, तर कर्मचाऱ्यांना वेतन अनुदान शासनाच्या वतीने दिले जात असे. शासनाने १९७३ मध्ये राज्यात वेतनसुद्धा मुक्त होणाऱ्या महाविद्यालयांना विना अनुदान रकमेचे धोरण स्वीकारले. या धोरणामुळे वेतनसुद्धा मुक्त होणाऱ्या महाविद्यालयांपुढे शैक्षणिक व प्रशासनिक कामकाजाच्या समस्या निर्माण झाल्या. विना अनुदान महाविद्यालयांचे कामकाज मांभाळणे संस्थाचारकांना उच्च शिक्षण उच्चशिक्षणाची जागृती झाल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या संख्येत अपाठ्याने वाढ झाली. शासनाच्या विना अनुदान धोरणाचे विरोध करण्याच्या हेतूने विना अनुदान महाविद्यालयांच्या कृती समितीने विविध धोरणांचे केली. या सुव्यवस्थापन दखल घेऊन शासनाने विना अनुदान महाविद्यालयांच्याकडून अनुदान धोरणाचा स्वीकार केला.

१९९० नंतर देण्यात येणाऱ्या धोरणांचे वेत अनुदान वाढ लागले. जागतिक बँकने जागतिकीकरण यंत्रणेच्या शिक्षणावरचा अनुदानात खर्च कमी करून खाजगी क्षेत्रात मुक्त प्रवासाची देण्याची श्रेय देऊन उच्चशिक्षणाची जबाबदारी टाळण्याचा आणि खाजगीकरण विवरणे

शाळांच्या विषयांची निवड करून देत नाही. उच्च महागृष्ट विद्यापीठ हे ग्रामीण व अर्धग्रामीणकुल विद्यापीठ असल्याने आरक्षी दुर्गम भागातील विद्यार्थ्यांपर्यंत सर्व विद्यार्थ्यांसाठी ज्ञान पोसावले नाही, तसेच ग्रामीण भागातील मुलींना त्यांचे पालक आरक्षी शस्त्र वा दुर्गम असल्याने महाविद्यालयात पाठवीत नाहीत. थोडक्यात, मुलींच्या शिक्षणावर पर्यायी आहेत. एकाच महाविद्यालयात विद्वी विद्याशाळा असतील, तर तेथील विद्यार्थ्यांना आवडूनिराव शिक्षण घेणे शक्य होईल. पर्यायाने विद्यार्थीकांद्रित शिक्षणप्रणाली कार्यान्वित असल्याचे दिसून येईल.

८. ग्रामीण भागात शिक्षणाचा प्रसार व प्रचार झाल्यास नागर्यांचा विकास होऊन तेथील लोकांच्या राहणीमानात सुधारणा होण्यास मदत होईल. शिक्षण हे वैचारिक, सामाजिक, राजकीय, आर्थिक प्रगतीचे साधन असून, राष्ट्राच्या विकासाचे द्योतक ग्रामीण भागातील उच्चशिक्षणावर जासमाने लक्ष द्यावे.

९. स्वतंत्र शिक्षण मंडळ असावे -

शिक्षण हे देशाच्या प्रगतीचा मूल गाभा आहे. त्याप्रमाणे देशात स्वतंत्र न्यायमंडळ अस्तित्वात आहे, त्याच पद्धतीप्रमाणे स्वतंत्र शिक्षण मंडळाची निर्मिती केल्यास देशाचा व पर्यायाने समाजाचा सर्वांगीण विकास घडून येईल. स्वतंत्र शिक्षण विभागाच्या अंतर्गत संपूर्ण देशात एकसमान शैक्षणिक धोरण राबविणे शक्य

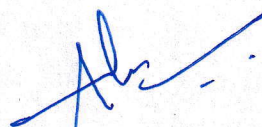
होईल. म्हणून एकसमान ध्येयधोरणे टुर्गवण्यासाठी ही तरावत त्वरित दु करण्यात यावी.

१०. उच्चशिक्षणाच्या गुणवत्तेकांगता सर्व शिक्षण संस्था या अनुदानित असाव्यात.

संदर्भग्रंथ सूची -

१. प्रताप ट. ना. - उच्चशिक्षण ध्येयवादाकाठुन काजापटकांडे, लोकवाडुमयगृष्ट, मुंबई.
२. डॉ. बाळमणें जनादेव, बदलले शिक्षण : म्हास्य अंगीत समस्ये, प्रकाश प्रकाशन, पुणे, २००९.
३. डॉ. नारायण कावळे, शिक्षणापुढील आव्हाने, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद, २०१३.
४. प्रो. रामसुंदर कावळे - महागृष्टाचा शैक्षणिक विकास, डावमंडु पब्लिकेशन, पुणे.
५. डॉ. मिनिटु कावळे, शिक्षणाचे गृणीयीकरण मूलभूत गरजे, मिनिटु प्रकाशन, वधा, २०१३.
६. डॉ. नारायण कावळे, उच्चशिक्षणापुढील आव्हाने, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद, २०१३.
७. डॉ. बाळमणें जनादेव, प्राध्यापक लिमिटेड, लोकवाडुमयगृष्ट, मुंबई, २०१४.
८. डॉ. आय. एम. सुभेदार - महाविद्यालयीन प्रणामनातील पांगवतनाच्या टिगा, मी. के. पब्लिशिंग, कोल्हापूर.
९. मुलाखत - मा. शिक्षक आमदार भगवानराव माळुंडे - १४ ऑगस्ट २०१५.
१०. दैनिक महागृष्ट टाइम्स - दि. ११ जानेवारी २०१५.
११. दैनिक लोकमत - दि. २४ जून २००८.
१२. दैनिक लोकमत - दि. २३ फेब्रुवारी २०१०.
१३. दैनिक लोकसना - दि. २४ डिसेंबर २०१४.
१४. दैनिक लोकमत - दि. २३ फेब्रुवारी २०१०.
१५. दैनिक लोकसना - दि. २४ डिसेंबर २०१४.
१६. दैनिक दिव्य मराठी - दि. २९ नोव्हेंबर २०१५.
१७. दैनिक सकाळ - दि. ७ जानेवारी २०१५.
१८. दैनिक लोकसना - दि. ६ ऑक्टोबर २०१५.
१९. दैनिक महागृष्ट टाइम्स - दि. १० जानेवारी २०१५.
२०. दैनिक लोकमत - दि. १९ मे २०१०.
२१. दैनिक सकाळ - इंडिया टुडे, दि. ५ मे २००९.

PRINCIPAL

Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

Motivational Factors Affecting College Teachers Performance

Dr. Anil G. Lohar*
Mayuri Hilal Patil**

ABSTRACT

The teachers can be rightly called a nations builder. Teacher have to play a vital role in the building up of the character of the next generation. This study examined the motivational factors for college teachers Performance . Motivational factors are encourage the individuals for better performance. If the teachers are enthusiastic, they will definitely bring best academic result and hence teachers morale should be at highest level. Highest morale always keep teachers motivated. Therefore motivation is the key to ensure the satisfactory work performance.

The study of this article is to examine various factors that motivated to college teachers. It is our attempt to analyze the effect of motivational factors on the performance of the college teachers. The study is conducted with main objective that how the motivational factors affecting college teachers performance. Teacher should realize that it is not only necessary to be honest but also make attempts to make other honest for better society.

Keyword:- Motivation, College, Teachers, Job Satisfaction, Role of teacher, Performance of teacher.

Introduction

The teachers has a vital role to play for national development and for social changes also. He has to guide and inspired his students, he has responsibility to inculcate values. The educational changes and reforms can be brought out successfully due to the teachers. However the quality, competence and character of the teachers are undoubtedly important. Even reputation of the college depends on the kind of teachers working in it.

It can be observed that due to poor service condition of teachers, expansions of the educational system, negligence of duty by many teachers and non-grant culture developed by government has deteriorated the status of the teacher. Therefore it is need of time to make continuous efforts to improve the status of the teacher i.e. economical, social and professional

status. His role as dispenser of knowledge does not seem to be relevant but it is more important to acquire right attitude and good habits.

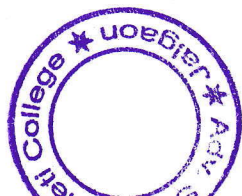
As a teachers of commerce faculty we have associated with the various issues and problems of the college teachers and his psychology and factors motivated him to improve his performance in the college. With this background we determined the research problem "Motivational Factors Affecting College Teachers Performance" and prepared this research paper as it is significance in educational system.

Defining Teacher Motivation

Teacher motivation defined it in term of attraction ,retention and concentration as something that determines what attracts individuals to teaching, how long they remain in their teacher education

*Principal, Adv. S. A. Baheti College, Jalagon. E-mail id-agl1261@gmail.com

**Assistant Professor, Adv. S. A. Baheti College, Jalagon, E-mail id-mhp.130592@gmail.com

According to 94.44 % teachers respondents timely hike in pay is extremely important factor. According to them security of job and good atmosphere in the campus is the first priority. Teachers required timely hike in pay which consider strong economic base as a matter for status and need of standard of living which can help them to concentrate their mind in the job.

Discussion on Finding

On the basis of analysis of the primary data collected by college teachers and the observation there of the study reveals following:-

- 1) It is observed that motivation is both inner as well as external process. The performance of teachers is influenced by the prevailing working condition, work culture availability of infrastructure facilities Job security, monetary benefits and teachers attitude towards their teaching.
- 2) There are various theories of motivation and motivational technique propounded by eminent authorities. This involves use of monetary as well as non -monetary towards and shown their interdependent .The psychologists and eminent authorities have grouped the various theories on motivation and tried to show how these applicable in motivating the employees.
- 3) Teachers considered congenial relationship important for the healthy atmosphere in the college area.
- 4) Teachers expressed that their principals are very co-operative and always help them.
- 5) Most of the teachers get cooperation from their co teachers in the completion of their tasks in case of such need.
- 6) Teachers would link to consult their Principal whenever they find any problem in their job.
- 7) The teachers have considered opportunity of promotion timely hike in salary important .
- 8) Most of the teachers are seen Knowledge and skill conscious. Teachers considered favour of Management essential.
- 9) Almost all teachers are acquiring expertise in their job and secured higher academic degree.

- 10) Most of the teachers have expressed desired reaching to the top and becoming HOD or Principal.

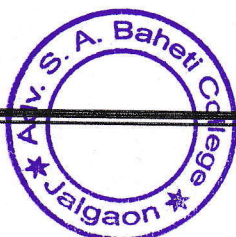
Conclusion

To sum up, it would be seen that most of the teachers under study are consider about their right and position in the society and also about security of job, Proper reward for the job, doing research and getting appreciated and motivated by their superior for psychological involvement in the overall development of college atmosphere. However the teachers working on contract basis and no-grant basis increase the gravity of the problems which needed concrete solution.

This supports our hypothesis that "Teachers are aware of the importance of being motivated by the superiors for improving their performance".

References

- Prassad L.M.-What Workers want from their Jobs-Integrated Management.
- Maslow A.H.-Theory of Human Motivation-Psychological review, july 1943.
- Alderfer C.P.-"Existence Relatedness and Growth" Human needs in organizational setting " . 4)
- Rao Subba P.-"Essentials of Human Relation Management and Industrial relations"-Himalaya Publishing House, Mumbai, Delhi, Nagpur, Bangalore .
- Wolf N.G.-Need Gratification Theory -A Theoretical reformation of Job Satisfaction / Dissatisfactions and Job motivation -Journal of Applied Psychology (1970).
- Vroom V.H.-Work and Motivation Willey, New York . (1964).
- Prassad L.M.-What works want form their job -Integrated Management (1979).
- Grahm G.H.Job Satisfaction-Personnel Journal(1960).
- Shrivastav A.K.-Job Motivation-Deep & Deep Publication New Delhi.
- Platinum: A peer reviewed National Multidisciplinary Journal -Volume -8 No.1, March 2018.

2
2024-22

Issue - 289

March 2022

ISSN – 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Peer Reviewed Referred & Indexed Journal
International E-research Journal

Commerce and Management in 21 st Century

NO
32

National Conference of

Maharashtra State Commerce Association

Organized by

Tapi Valley Education Society's

Dhanaji Nana Mahavidyala, Faizpur

Dist. Jalgaon (M.S.)

■ EXECUTIVE EDITOR ■

Prof. Dr. P.R. Chaudhari

Prof. Dr. Anil I. Bhangale

■ ASSOCIATE EDITOR ■

Prof. Dr. Gopal G. Kolhe

Dr. Ravi N. Kesur

Mr. Nikhil H. Waykole

Dr. Rajendra R. Rajput

■ CHIEF EDITOR ■

Dr. Dhanraj T. Dhangar

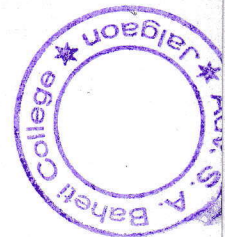
16	Study on Digital Payment Wallets in India: Its use by Common People and Impact on Cashless Economy <i>CA Kishor K. Wankhede</i>	64
17	Impact of Covid 19 on E-Commerce Companies in India <i>Dr. Laxminarayan C.Kurpatwar</i>	68
18	A Study on Perception and Satisfaction of Commerce Students Towards Online Learning During The COVID-19 Pandemic In Mumbai City <i>Ms. Shehnaaz Nazkani</i>	72
19	Impact of Foreign Direct Investment in Retail Sector <i>Dr. Sunil Naranje, Ninad P. Khuley</i>	77
20	Latest E-Commerce Practices <i>Dr. P.N.Ladhe</i>	81
21	A Study on Customer Satisfaction Towards home Loan with Reference to Public and Private Sector Banks <i>Prin. Dr. Ajay Bhamare, Prakash Jayram Jadhav</i>	85
22	Perception of Employees Towards Human Resource Policies Implementation by Management in Jalgaon city <i>Harshvardhan Ashok Bhalerao</i>	88
23	Digital Payments Usage During Covid19 Pandemic with Special Reference to E-Wallet Users in Mumbai Suburban <i>Dr Hemant H. Bhatti, Mr Rahul Mhabde, Dr Balram Gowda</i>	92
24	A Study of Pendency of Unsolved Cases in Consumer Court and The Emergence of MalPractices in Business Activities <i>Mr. Rahul S. Bansod</i>	98
25	Impact of Covid-19 on Nifty Constituent Industries with Specific Reference to Pharmaceutical and Consumer Products Industries <i>Rajat P. Ghorpade</i>	109
26	Crypto Currency and Block Chain Technology <i>Dr. Rajkuvar S. Gajare</i>	115
27	A Study of Fishing Co-Operative Societies in Dharavi Island (Mgu) <i>Dr. Sandeep V. Burken</i>	120
28	An Analytical Study of Impact of Demographic Factors on The Invested Amount in The Investment Avenues For Tax Saving by The Salaried Tax Payers In Solapur City <i>CA. Sunil Govind Ingale, Dr. Shivprasad Dongare</i>	124
29	Influence of the Adoption of Human Resource Accounting Practices on Human Resource Policy Decision Regarding Employee Management in Government Hospitals in Mumbai and Suburban Area – A Post Covid Scenario <i>Mr. Suraj Agarwala, Dr. Chandrashekhar Deore</i>	129
30	Covid-19 and its Impact on Higher Education <i>Prof. (Dr.) Jitendra K Sharma, Teena Malhotra</i>	134
31	Covid-19 and E-Commerce <i>Dr. Aarti Madhukar Bhide</i>	135

A Study of Pendency of Unsolved Cases in Consumer Court and The Emergence of MalPractices in Business Activities

Mr. Rahul S. Bansod
HOD, Commerce
Adv. S. A. Baheti College, Jalgaon, Dist : Jalgaon

Abstract :

Consumer is the most important element in the market. The market runs because consumer buy products. But many businesses, ignores the truth, and supplies inferior and non-reliable products in the market for profit making. Consumer are not united, so they faces number of problems. Businesses exploits the consumers by creating artificial scarcity and black marketing products, raise prices, supplies adulterated foodstuff, creates irregular supply, sales inferior products in attractive packages etc. to increase profit margin.

Many times, consumer files petition in consumer forum, but many it ignores the frauds and avoids to go through the lengthy case solving process, which go for years and years, and many times it happens that, the cases remains pending and unsolved.

This research shows the summary of unsolved cases and the reasons behind pendency. This research also shows the procedure, through which consumer can file complaints in consumer forum.

The research is based on online questionnaire survey conducted to get opinion of the consumers ignorance to approach consumer court, lengthy justice making procedure, and pendency of unsolved cases.

The research also recommends online channels of approaching consumer court, tracking cases, getting online information, and case results.

1. INTRODUCTION :

A consumer is the end user of the products and services. They are charged for availing these products and services. The market runs because consumer buy products and different services.

As per the definition, "A consumer is a person or a group, who intends to order, or uses purchased goods, products, or services primarily for personal, social, family, household and similar needs, not directly related to entrepreneurial or business activities.^[1]

Many time it happens that, disorganized consumer faces number of problems, just because of not having idea of accessing information present in literature and on websites. They are exploited because of the artificial scarcity, black marketing, and the high prices etc. created by the businesses. They face adulteration problem, because many organizations supplies adulterated goods for making extra profit, creates irregular supply of goods, sales inferior products in attractive packages.

So many times, it happens that, the consumer gets inferior products and services from the businesses, and for that it files petition in consumer forum. Many time, consumer gets justice, but many times it happens that, for years and years the cases remains pending and unsolved.

As per the news, published on 08th August 2017, in "The New Indian Express," New Delhi, over 4.5 lakh cases were pending in consumer courts across the country and most of the backlog is in district court forums that are spread across the 29 states and 7 union territories in the country.

Even as there was maximum pendency at district levels, most of these forums were not having sufficient number of staff. Around 20% posts were lying vacant till August, 2017. Out of total sanctioned strength of 1,884 posts in over 500 district court forums, 383 posts were lying vacant in August 2017.

Each district consumer forum comprises a President and some members. The minister of state for consumer affairs, food and public distribution were shared the figures in the Rajya Sabha while replying on the issue, and said that pendency of complaints in court is increasing over the years. The Minister also added that the government is taking several steps to resolve the pendency issues said that, "Some of the state commissions and district forums are holding Lok Adalats for speedy disposal of cases."

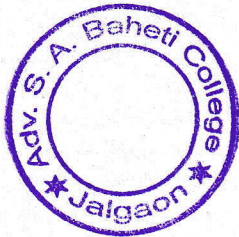
The central government had been asking the state governments to take timely action to fill up the vacancies of President and members of the consumer forums so that no consumer forums remain non-functional.

The statistics also revealed that the pendency in consumer courts has gone up but the grants released by government,

10) REFERENCES

1. Wikipedia
2. <https://www.consumerprotection.govt.nz/general-help/common-consumer-issues/>
3. <https://www.ijstr.org/final-print/jan2019/The-Role-Of-Information-Technology-In-E-commerce.pdf>
4. confonet.nic.in/PullSMS.html
5. consumerhelpline.gov.in
6. <https://www.weforum.org/agenda/2021/12/3-ways-to-get-consumers-to-trust-internet-connected-devices/>
7. springer.com/article/10.1007
8. vikaspedia.in/social-welfare/social-awareness/consumer-education/national-consumer-helpline
9. www.oecd.org/sti/consumer/consumersinthedigitaleconomy
10. <https://www.consumersinternational.org/media/1292/connection-and-protection-the-internet-of-things-and-challenges-for-consumer-protection.pdf>
11. <https://www.investopedia.com/terms/h/hypothesistesting.asp>

PRINCIPAL

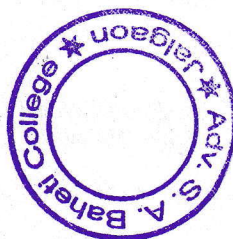
Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Asst. Commerce & Science College, Jalgaon

2021-22 (3)

ISSN : 0005-8807

BENGAL, PAST AND PRESENT

Vol. 140, Issue: (IV) January-June 2022

by
Calcutta Historical Society

Contents

1	SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW OF AWARENESS AND UTILIZATION OF EMPLOYEE STATE INSURANCE SCHEME (ESIS) Prof. Kulkarni Sushama, Dr. Sanjaykumar Gaikwad	1-6
2	"EFFECT OF COVID-19 PANDEMIC ON HIGHER EDUCATION: OUTLOOK" Mr. Laxmikant C. Sontakke, Dr. D. T. Khairnar	7-12
3	"POSITIVE ASPECTS OF TALENT MANAGEMENT" Pooja S. Patil, Kavita M. Chordia	13-19
4	"A STUDY OF WORKING OF CONSUMER FORUM AND THE E-TECHNOLOGY BASED SERVICES PROVIDED TO THE CONSUMERS" Dr. Manojkumar J. Gaikwad, Prof. Rahul S. Bansod	20-36
5	AN IMPACT ANALYSIS OF PANDEMIC IN INDIAN FINANCIAL MARKET Dr. Tanaji Vitthal Chavan	37-43
6	ECONOMIC GROWTH CHALLENGES AFTER THE COVID 19 PANDEMIC Dr. Manojkumar Jyotiram Gaikwad, Hitesh Suresh Thakare	44-48
7	ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) AND ITS ROLE IN INFLUENCING THE CUSTOMER EXPERIENCE Dr. Rakesh Shirase, Dr. Amar P Narkhede, Dr. V.N. Sayankar	49-57
8	FINANCIAL AND ADMINISTRATIVE PROBLEMS FACED BY COOPERATIVE BANKS: OVERVIEW OF AHMEDNAGAR DISTRICT Prof. Pramod D. Borhade, Dr. M. P. Sharma	58-62
9	A BRIEF OVERVIEW OF THE CONTAINER NETWORK INTERFACE (CNI) AT KUBERNETES Prof. Yogesh S. Jorwekar, Prof. Yogesh S. Amle, Prof. Dhananjay S. Borhade	63-69
10	CLOUD BASED HEALTHCARE FACILITIES Prof. Dhananjay S. Borhade, Prof. Yogesh S. Amle, Prof. Yogesh S. Jorwekar	70-71
11	"PUBLIC LIBRARIES IN 21ST CENTURY WITH SPECIAL REFERENCE OF RAHATA TAHSIL" Dr. D. T. Satpute	72-79
12	TOTAL QUALITY MANAGEMENT: AN OVERVIEW Vishal Vasant Jadhav, Satish Vitthalrao Bidgar	80-88
13	IMPACT OF LEARNING MANAGEMENT SYSTEM (LMS) ON INDIAN EDUCATION SYSTEM Prof. R. V. Dharmadhikari, Dr. N. U. Bankar	89-91
14	MENTAL HEALTH AND MARITAL ADJUSTMENT AMONG JOINT AND NUCLEAR FAMILY Dr. Ashok B. Patil	92-98

"A STUDY OF WORKING OF CONSUMER FORUM AND THE E-TECHNOLOGY BASED SERVICES PROVIDED TO THE CONSUMERS"

Dr. Manojkumar J. Gaikwad

HOD.(Economics), Vasantrya Naik College, Shahada. Dist Nandurbar

Prof. Rahul S. Bansod

HOD.(Commerce), Adv. S. A. Baheti College, Jalgaon, Dist : Jalgaon

Abstract :

Internet Technology has changed the working procedure of almost every human being and the organizations. It is behaving as a mixed agent, holding positive as well as negative, social as well as unsocial, constructive as well as distractive etc. type of data-information, in text, audio, video, and picture form.

Through internet technology, Consumer Forum is providing different e-services to all the consumers, allow them to lounge the complaints of their queries and help to solve their complaints within stipulated time under various consumer related laws and acts.

This research shows the government participation in solving consumer related problems, the websites and online tools used by consumer forum, information about consumer forum, history and functions of consumer forum and the awareness of consumers while buying the products.

This research also shows the usage of internet technology in working of consumer forum, different consumer related problems, laws, rules and regulations.

The survey includes a questionnaire, prepared in Google Form Application, which is posted on Whatsapp groups to collect research related data. Finally on the basis of collected data, conclusion made and suggestions recommended.

Key Words : e-technology, e-commerce, e-banking, e-business, e-learning, B2B, B2C, C2B, B2C, B2G, G2B, G2G.

1) INTRODUCTION

1.1) CONSUMER –

As per the old thought, "Consumer is God", who directly- indirectly runs the businesses and make them successful. Consumers, the end-users in the sales distribution chain, are the group of people who buy goods and services for personal use.

To be a successful business concern, consumer demands, their requirements, their values, and their respect should be maintain. The unsatisfied consumers leads to windup the businesses.

As per the definition, "A consumer is a person or a group, who intends to order, or uses purchased goods, products, or services primarily for personal, social, family, household and similar needs, not directly related to entrepreneurial or business activities.[1].

The customers and the consumers are different people. When parents buy toys for their children, in this case, the parents are the customer, and the children are the consumer. So, we can say that, the customer buys the products, and the consumer use it.

The terms are often used interchangeably because most of the time, the customer will be the consumer. As the population increasing; requirement increasing, demand increasing, supply increasing and the reason that, businesses are growing in large numbers, competition is also increasing to satisfy the target

through SMS, e-mail, social media messages, etc. so that consumer can get instant messages.

- Government should take immediate action in case of any problem arises related to products to avoid further consequences.
- The authentic data and information of both, the buyers and sellers, should be recorded in the database, so as to avoid cyber related crimes.
- The consumer forum complaining procedure and the information, like; website names, contact numbers, e-mail ID', authorities names etc. should be displayed within business areas, shops, via advertisements of TV's, Cinemas etc. for the convenience of consumers.
- Consumer can get case status through SMS even if they don't have internet connection through Pull SMS facility.
- Through CONFONET JUDGMENT SEARCH facility the consumer can search and find out filed cases from their home.
- The awareness regarding Consumer Protection Act, 2019 and Consumer Protection (E-commerce) Rules, 2020, Indian legal framework, that protects online consumers' interests should be spread to the consumer through social medias or different available e-services.

10) REFERENCES –

1. Wikipedia
2. <https://www.consumerprotection.govt.nz/general-help/common-consumer-issues/>
3. <https://www.ijstr.org/final-print/jan2019/The-Role-Of-Information-Technology-In-E-commerce.pdf>
4. confonet.nic.in/PullSMS.html
5. consumerhelpline.gov.in
6. <https://www.weforum.org/agenda/2021/12/3-ways-to-get-consumers-to-trust-internet-connected-devices/>
7. springer.com/article/10.1007
8. vikaspedia.in/social-welfare/social-awareness/consumer-education/national-consumer-helpline
9. www.oecd.org/sti/consumer/consumersinthedigitaleconomy
10. <https://www.consumersinternational.org/media/1292/connection-and-protection-the-internet-of-things-and-challenges-for-consumer-protection.pdf>
11. <https://www.investopedia.com/terms/h/hypothesistesting.asp>

PRINCIPAL

Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon

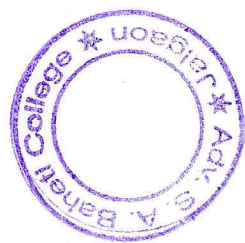
Scientific Journal Impact Factor

CERTIFICATE OF INDEXING (SJIF 2018)

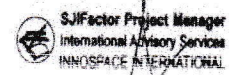
This certificate is awarded to

International Journal of Advance & Innovative Research
(ISSN: 2394-7780)

The Journal has been positively evaluated in the SJIF Journals Master List evaluation process
SJIF 2018 = 7.363

SJIF (A division of InnoSpace)

AN ANALYTICAL STUDY OF MODERN TECHNOLOGY AND ITS IMPACT ON TEACHING LEARNING PROCESS 120 – 124

Jinal Mehta

WORKING & ORGANIZATION PATTERN OF PP MAT INDUSTRY 125 – 129

Pratibha R. Tiwari and Dr. S. G. Patil

COMPARATIVE FINANCIAL ANALYSIS: A STUDY OF SELECTED CHEMICAL AND FERTILIZER COMPANIES OF INDIA 130 – 133

Jitendrakumar Joitabhai Patel and Dr. Yashasvi Rajpara

FINTECH IN INDIA 134 – 137

Dr. Sanchita Datta and Ms. Simran Shaikh

AN ANALYTICAL STUDY ON THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE FUTURE 138 – 143

Ankit Ajay Mishra and Dr. Sanjay Mishra

INVESTORS PREFERENCES TOWARDS DIGITAL INVESTMENTS 144 – 150

Ira Saxena and Dr. Meenakshi Sharma

COLLEGE TEACHERS' PERFORMANCE AND MOTIVATIONAL TECHNIQUES 151 – 155

Ms. Mayuri Hilal Patil and Dr. Anil G. Luhar

A STUDY ON THE ALLERGY CAUSED BY PRAWNS/SHRIMPS (CRUSTACEANS – SHELL FISH) 156 – 158

Kishore Saha

A COMPARATIVE STUDY OF WOMEN CONSUMERS OF SKIN CARE PRODUCTS OF MAMA EARTH AND ASSURE NATURAL PRODUCTS IN INDIA 159 – 165

Divya Lahu Dalvi and Dr. Sanjay Mishra

A STUDY ON DIGITAL MARKETING AND ITS IMPACT ON NEW GENERATION 166 – 169

Mohammed Ghouse Asghar Hussain and Dr. Sanjay Mishra

A STUDY OF MEDICLAIM POLICYHOLDER IN MIRA BHAYANDER REGION 170 – 174

Naim Salim Koylewala and Dr. Sanjay Mishra

A STUDY ON CONSUMER SATISFACTION TOWARDS UPI APP IN MIRA BHAYANDAR REGION 175 – 180

Bhavana Krishna Amin and Dr. Sanjay Mishra

A RESEARCH STUDY ON 'AWARENESS OF MENTAL HEALTH' AMONGST THE LIVING GENERATION IN THIS ERA 181 – 183

Ms. Asmi Syed and Dr. Sanjay Mishra

COLLEGE TEACHERS' PERFORMANCE AND MOTIVATIONAL TECHNIQUES

Ms. Mayuri Hilal Patil¹ and Dr. Anil G. Luhar²

¹Assistant Professor, S. A. Baheti College, Jalagon, Maharashtra

²Principal, Adv. S.A. Baheti College Jalgaon

ABSTRACT

As we know that the teachers are considered as a highly responsible factor in the Nation Building. Because he moulds the mindset of young generation, the real pillars of the nation. Teacher is the person who comes in the direct contact of young generation. Therefore he should be knowledgeable, eminent, eloquent, inspired and motivational.

In this paper, motivating factors, that play a crucial role in the enhancement of college teachers performance and the factors that affect the efficiency of the college teachers are discussed throughly. This study focus on the fact that motivational factors and techniques always play an important role in the life of everyone. Everyone should get motivational in their lives in order to give their best . The teacher as a member of this precious society, has a crucial role to play.

Teachers efficiency depends on how effective he is in his teaching and to what extent he become successful in getting mastery his students in related subjects. When a teacher evaluates his own performance as a teacher, he has to consider various factors such as campus surrounding, classroom, atmosphere, students behaviour, students psychology and their mindset incentives and monetary benefits, opportunities for career advancement etc.

If the teachers are enthusiastic, they will definitely bring best academic result and hence teachers moral should be at highest level. Highest morale always keep teachers motivated. Therefore motivation is the key to ensure the satisfactory work performance.

Our attempt is to examine various factors that motivated to college teachers. Our attempt is to analyze the effects of motivational factors on the performance of the college teachers. The main aim is to study how the motivational factors affecting college teachers performance. Teachers should realize that it is not only necessary to be honest but also make attempt to make others honest for better society.

Keyword:- Motivational factors, College Teachers, Performance of Teachers, Job satisfaction.

INTRODUCTION

A teacher should be effective as well as efficient. There is a key difference between these two words. Efficiency is the rule or quality being competent in performance. Effectiveness is the degree to which something is successful in producing a desired result. The words effective and efficient both means capable of producing a result. Efficiency refers to doing things right, in a right manner. No doubt, a teacher has to do the right things but at the same time he has to convert the wrong things into right. He has to mould the mindsets of young generation. An effective teacher one who engages all students and provides a learning environment where all students can learn. An effective teacher promotes student learning.

It can be observed that due to poor service condition of teachers, expansion of the educational system, negligence of duty by many teachers and non-grant culture developed by government has deteriorated the status of the teacher. Therefore it is need of time to make continuous efforts to improve the status of the teacher i.e. economical, social and professional status. His role as dispenser of knowledge does not seem to be relevant but it is more important to acquire right attitude and good habits.

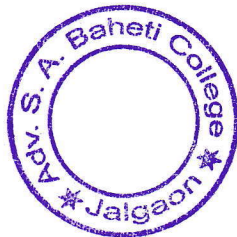
As a teachers of commerce faculty we have associated with the various issues and problems of the college teachers and his psychology and factors motivated him to improve hid performance in the college with this background we determined the research problem.

"Motivation Factors Affecting the efficiency of College Teachers Performance " and prepared this research paper as it is significance in educational system.

Defining teacher motivation:- Teachers motivation defined it in term of attraction, retention and concentration as something that determines what attracts individuals to teaching, how long they remain in their teacher education course. There is a special attention to motivation efforts to motivate the teachers.

REFERENCES:

- 1) Journal of IPEM:- Volume 15 July 2021
- 2) Platinum:- A peer reviewed National Multidisciplinary Journal-Volume -8 no., March 2018
- 3) Maslow A.H.:- Theory of Human motivation, psychological review July 1943.
- 4) Rao Subba P:- "Essentials of Human relation management and industrial relations" Himalaya Publishing house, Mumbai ,Delhi, Nagpur, Banglore.
- 5) Alderter C.P.:- Existence Relatedness and growth human needs in organizational settings.
- 6) V.H. Vrooms:- Work and motivation willey, New York.
- 7) Prasad L.M.:-What works want from their job Integrated Management (1979)
- 8) Graham G.H:- Job Satisfaction Personnel Journal (1960)
- 9) Quest Journals Journal of Research in Business and Management Volume 5 ~ Issue 2(2017) pp: 24-39
ISSN(Online) : 2347-3002 www.questjournals.org

PRINCIPAL
Adv. Sitaram (Bababhau) Anandramji Baheti
Arts, Commerce & Science College, Jalgaon